

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

artă și educație

Artă a jucat întotdeauna în istoria societății românești un rol de frunte. Criticii, istoricii, teoreticienii, alți cercetători care s-au ocupat cu studierea fenomenului artistic au remarcat angajarea oamenilor de litere, alături de ceilalți creatori, în toate evenimentele politice și sociale importante prin care a trecut țara noastră. Preocuparea responsabilă a poezilor, prozatorilor, dramaturgilor din România contemporană pentru tot ceea ce atinge destinul patriei nu putea decât să se amplifice în ultimele decenii, favorizată de cuprinzătorul cadru al democrației socialiste.

Este, de aceea, cât se poate de firesc interesul pe care l-a stîrnit în rîndurile oamenilor de cultură Comunicatul dat publicității pe 7 februarie conținînd bilanțul celui de al șaptelea cincinal și cu deosebire Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, rostită cu prilejul Ședinței Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în cadrul căreia au fost examinate și aprobate Raportul și Comunicatul cu privire la îndeplinirea planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1985 și pe întregul cincinal 1981—1985.

Tabloul elocvent și cuprinzător care se desprinde din Cuvîntare conține o apreciere cât se poate de exactă a etapei pe care a parcurs-o cu deplin succes patria noastră în ultimii cinci ani precum și o prefigurare clarvăzătoare a drumului pe care îl avem de străbătut în cincinalul pe care l-am început. Au fost afirmate și analizate încă o dată principiile pe care se sprijină, temeinic, economia noastră, societatea românească în întregul ei.

Larga retrospectivă pe care ne-o oferă Cuvîntarea include ample referiri și la domeniile învățămîntului, culturii, artei. Cei care ne desfășurăm activitatea în aceste domenii cunoaștem cât se poate de bine ceea ce s-a realizat în ultimii ani — ca o consecință firească și ca o firească incununare a îndrumării directe, și a acestor domenii, de către secretarul general al partidului. Epoca noastră, numită cu justificată mîndrie Epoca Ceaușescu, a produs mutații dintre cele mai profunde în conștiințe — mutații care marchează și care vor marca de aici înainte generații întregi. Ocupîndu-se de transformările infimezimale ale sufletului omenesc artiștii cuvîntului nu puteau să nu se afle chiar în primele rînduri ale luptei pentru edificarea conștiinței omului nou, a omului orînduirii socialiste.

Și de această dată a fost evidențiat rolul educativ pe care trebuie să-l aibă arta. Alături de preocuparea pentru valorificarea estetică, de interesul pentru educația gustului iubitorilor de literatură trebuie să stea — înțelegem din cuvîntul secretarului general al partidului — grija pentru educația umanist-socialistă a cititorilor, în spiritul dragostei față de muncă, a respectării principiilor etice comuniste, a griji față de bunurile care ne aparțin tuturor, însușirea celor mai moderne cunoștințe și a unei concepții revoluționare față de lume etc.

Rolul scriitorilor în societatea românească este, așa cum spuneam, de prim ordin. Dar a afirma încă o dată importanța misiunii scriitorilor, a oamenilor de artă în general, înalta responsabilitate care le incumbă nu înseamnă decât a repeta lucruri prea bine cunoscute; iar viața nu se poate mulțumi cu reducții, cu sintezele efectuate mecanic și prezentate, apoi, sub forma unor sentințe imuabile. Nici vorba, așadar, să putem reduce rolul artistului în societatea noastră socialistă debitînd cîteva adevăruri învățate pe dinafară. Mersul înainte al societății presupune o adaptare permanentă după liniile de forță ale vieții, după clarificările pe care le aduce ideologia noastră, după planurile elaborate cu clarviziune politică.

Cînd vorbim de implicarea producătorilor de bunuri spirituale nu putem, așadar, să trecem cu vederea raportarea permanentă a principiilor acestora la realitatea vie care ne înconjoară. O astfel de participare — care solicită din plin nu numai talentul, ci și gîndirea artiștilor și pregătirea lor ideologică — este în deplină concordanță cu exigențele la care vor trebui să răspundă oamenii de cultură în cincinalul pe care l-am început — un cincinal al unei noi calități, un cincinal care va solicita din plin puterea creatoare a tuturor oamenilor muncii din patria noastră, între care se numără și creatorii de frumos.

C.L.

Iftimie Bărlăanu :

„MATERNITATE“

între ai mei

Fierb în adîncuri mari sisteme,
se zguduie pereții lumii
și cerurile, însă teamă
de nici o forță oarbă nu mi-i :

între ai mei îmi este locul,
într-o durabilă cetate,
în dulcele mereu acasă
mai scump ca raiurile toate

nu doar părinți mi-au fost părinții,
ci timp senin spre viitor —
în numele Istoriei,
sînt fiu și al speranței lor

pentru acest uman orgoliu,
eu nici nu mă pretind aparte
și nu doresc decât să merit
întregului să-i fiu o parte

chiar dacă nicăieri vreodată
n-am să apar mai bun, mai drept,
ai mei vor proteja pămîntul
cînd voi dormi cu el pe piept

un timp ! și-apoi, la o adică
— doar toate-și au anume rostul —
mă vor trezi : „Ia scoală, frate,
pentru că ești un rău de-al nostru !“

Ioanid ROMANESCU

Doctrina Ceaușescu

unitatea organică
a
culturii românești
contemporane

În gândirea filosofică și social-politică a partidului nostru, a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cultura reprezintă un ansamblu de valori materiale și spirituale create de omenire în decursul milenilor în practica ei social-istorică, ce realizează, cu pregnanță, atât înaintarea continuă, ascendentă a cunoașterii umane spre esența fenomenelor naturii, societății și a omului însuși, cât și influențarea și transformarea acestor fenomene de către om și pentru om. În concepția doctrinei ideologice românești contemporane, conținutul categoriei de cultură include, într-o enunțare mai cuprinzătoare, atât cultura spirituală (valorile științifice, literare, artistice, etice, estetice, politice, filosofice, juridice și sistemul de relații sociale legate de acestea), cât și cultura materială (tehnica, mijloacele de comunicație, gradul de confort). O concepție sintetică și elocventă asupra culturii socialiste este fundamentată de Programul P.C.R., în care se arată că în sfera acestui fenomen complex, multidimensional și plurivalent „intră totalitatea cunoștințelor de care dispune la un moment dat societatea și care sînt determinate de gradul dezvoltării forțelor de producție, a științei și tehnicii, a învățămîntului, literaturii, artei, mijloacelor de informare în masă”.

Concepția partidului nostru despre cultură se află într-un raport de interdependență cu aceea privind societatea socialistă multilateral dezvoltată, cu strategia edificării civilizației socialiste și comuniste, ceea ce explică unitatea organică a culturii noastre socialiste, integrarea în sfera acesteia a tuturor valorilor materiale și spirituale, a creației umane din toate sferele, compartimentele societății. În această concepție este relevantă nu numai relația dialectică, de feed-back, dintre cultura materială și cea spirituală, dar și dintre cultură și civilizație. O cultură spirituală nu poate exista, desigur, în afara unei culturi materiale și totodată nici o realizare materială nu poate deveni civilizație fără aportul culturii. Deși problema raportului dintre cultură și civilizație este încă controversată, culturologii români susțin cu legitimitate, că civilizația, înțelegînd prin aceasta realitățile materiale, făurite de omenire în decursul timpului, nu poate fi concepută separat, în afara culturii în ansamblu. Aceste două fenomene nu pot fi separate decît din rațiuni didactice, pedagogice, analitice, întrucît, în realitate, valorile lor se întrepătrund și se condiționează reciproc.

În consens cu mutațiile impresionante din sfera cunoașterii intervenite pe plan național și internațional, sub impactul cuceririlor turburătoare ale genului uman, în condițiile revoluției științifice și tehnice contemporane, s-a produs și o redimensionare a noțiunii de cultură, partidul înțelegînd necesitatea cuprinderii, integrării în sfera acesteia a unor zone atâtde scotocite a fi periferice sau chiar aflate în afara înțeleșurilor curente ale termenului.

Concepția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a impus, între termenii de evaluare a participării democratice și eficace a membrilor societății la conducerea vieții economico-sociale și politice, acela de grad de cultură, ca factor activ de edificare și înnoire pe toate planurile. În spiritul redimensionării conceptului românesc de cultură, a redefinirii, reelaborării creatoare, originale a acestuia, astăzi, în viziunea societății românești știința reprezintă o parte integrantă a culturii, savanții și cercetătorii din cele mai diverse domenii, de la medicina pînă la fizică și genetică sînt oameni de cultură. De asemenea, distincția care s-a făcut în trecut dintre „cultura științifică” și „cultura umanistă” nu mai este adecvată, valabilă în actuala etapă istorică pe care o traversăm.

Partidul nostru, secretarul general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au imprimat culturii un sens nou și anume acela de capacitate de acțiune. Este cult cu adevărat, în accepția acestei concepții novatoare, numai acela care — însușindu-și tezaurul culturii naționale și universale — este în același timp capabil să înțeleagă acțiunea umană în toate determinările ei, în consonanță deplină cu cerințele legilor obiective ale dezvoltării sociale și să participe la realizarea, la materializarea acesteia. Partidul nostru a considerat și consideră, cu justificat temel, că nu cultura ca atare, zestrea spirituală a omului constituie valoare în sine, ci modul în care ea transformă omul și îi dă sens vieții.

Unitatea organică a culturii noastre socialiste se exprimă în cooperarea dintre diferitele sale sfere, respectiv a culturii profesionale, tehnice, cu cultura generală, umanistă, a valorilor conștiinței morale cu cele ale cunoașterii științifice etc. în educarea și formarea omului nou, multilateral dezvoltat. Cultura socialistă este instrumentul și în același timp expresia omului dezalienat, a omului care are nevoie cum se exprima Marx, de totalitatea cuceririlor genului uman, care nu poate exista și crea decît formîndu-și multilateral personalitatea. Valorile spirituale ale societății noastre pornesc de la om la om și se întorc, se răsfrîng spre om, sînt inspirate din trîmțirile faustiene ale omului socialist și sînt redade lui, sub forme artistice, emotionale, modelatoare de conștiințe.

În acest sens, în gândirea filosofică a secretarului general al partidului se subliniază cu pregnanță rolul formativ al culturii, precum și multiplele interdependente dintre cultură și politică, cultură și conștiință, cultură și competență, cultură și democrație, cultură și responsabilitate individuală și socială, etc., impactul culturii fiind, întotdeauna, hotărîtor asupra fiecărui domeniu de manifestare a personalității umane.

În concepția partidului nostru cultura socialistă este instrumentul și în același timp expresia dinamice și anume: 1) coactivă, de cunoaștere, de pătrundere a ansamblului de valori și expe-

riențe date la iveală de societatea umană, a istoriei universale, a trecutului și prezentului nostru socialist; 2) de autocunoaștere, de autoapreciere a potențelor și capacităților creatoare naționale și individuale, de redimensionare și perfecționare a aportului individual și colectiv la promovarea progresului general continuu; 3) cultura are o funcție de influențare a conduitei sociale, este o forță participativă la opera de transformare a societății, la edificarea civilizației socialiste; 4) de asemenea, ea are o funcție prospectivă, anticipativă, de proiectare a viitorului, pe baza unor analize lucide, investiții și judecăți de valoare.

Ca elemente componente esențiale ale culturii, literatura, arta, muzica, au reputat în anii socialismului succese de răsunet pe plan național și internațional. S-a conturat un curent liric, patriotic, cu un timbru nou, specific socialismului românesc, s-a creat o poezie de reflecție filosofică în viziunea unimanismului revoluționar, s-au tipărit romane care reflectă marile transformări ale societății și ale omului român contemporan, s-au scris piese de teatru și s-au turnat filme care surprind pulsul vieții înnoitoare de astăzi. În documentele partidului, în opera secretarului general, se subliniază de zideratul ca toți creatorii din domeniul literaturii, muzicii, artelor plastice, teatrului, folosind stiluri și maniere de creație variate, este necesar „să făurească noi opere valoroase, care să îmbogățească patrimoniul culturii noastre socialiste și tezaurul culturii universale, să contribuie la continuarea înfloririi a vieții spirituale a poporului nostru”.

Domeniul învățămîntului, ca parte componentă fundamentală a culturii românești a cunoscut în anii socialismului o puternică dezvoltare cantitativă și calitativă, în concordanță cu cerințele edificării civilizației socialiste, ale nevoii de cadre, de specialiști competenți pentru economia și cultura națională. La baza întregului învățămînt românesc se află concepția revoluționară a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărei esență o constituie tripla relație dialectică dintre învățămînt, cercetarea științifică și producție.

Rezultatele politicii partidului și statului în domeniul învățămîntului și-au demonstrat pe deplin viabilitatea fiind strălucit confirmate de practica socială, de aportul competent al școlii, al specialiștilor din toate domeniile la înfăptuirea unor ample programe de dezvoltare a industriei naționale, cercetării științifice, proiectării, literaturii, artei, muzicii, etc. De asemenea, întreaga operă de modernizare a vieții economico-sociale, de participare a României la schimbările de valori materiale și spirituale cu străinătatea, transformarea României dintr-o țară slab dezvoltată, eminaamente agrară, într-o țară socialistă în curs de dezvoltare, cu un profil industrial-agrar, cu o economie competitivă, nu ar fi fost de conceput fără existența unui învățămînt național și a unei rețele de cercetare științifică temeinic organizate, eficiente, și orientate de conducerea partidului, personal de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, spre problematica societății, a vieții, a producției și creației. În condițiile actuale ale unor progrese spectaculare, determinate de revoluția științifică și tehnică, „a subaprecia rolul științei — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a nu depune eforturi susținute pentru stăpînirea marilor cuceriri, a nu te strădui să mergi în ritm cu progresul științei secolului nostru, înseamnă a te condamna cu bună știință la stagnare, la înafiorire, cu repercusiuni serioase asupra dezvoltării societății pe o lungă perioadă de timp”, inclusiv asupra independenței și suveranității naționale.

În lumina Congresului al XIII-lea al P.C.R. precum și a Congresului Științei și Învățămîntului, acestor două sectoare de bază ale culturii românești le revin sarcini de mare semnificație politică, socială și națională de îndeplinire a căroră depinde promovarea progresului multilateral în toate structurile societății noastre.

Trăsătura definitorie, distinctivă și sintetizatoare a întregii noastre culturi o reprezintă unitatea, caracterul său profund umanist. Cultura în ansamblul său, în integralitatea sa, prin toate resorturile ei a devenit în societatea noastră un factor fundamental de înnoiere a personalității umane, de transformare a sa în subiect real al acțiunii creatoare de istorie, materializîndu-se, astfel, acea mutație radicală, la care se referă Marx și anume, „apropierea reală a esenței umane de către om și pentru om”.

Prof. univ. dr. C. Gh. MARINESCU

spiritul
revoluționar
în acțiune

Și în cuvîntarea rostită la prilejul aniversării zilei sale de naștere și a omagierii îndelungatei activități revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea intensificării activității politico-educative de formare a omului nou, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de ridicare a nivelului ideologic și politic al tuturor membrilor partidului; al tuturor oamenilor muncii. „Trebuie să înțelegem bine, spunea secretarul general al partidului, că trăim o epocă în care au loc mari transformări, noi descoperiri în toate domeniile, care creează noi orizonturi, noi perspective, deschid căile pentru o amplificare a cunoașterii și înțelegerii mai bune a tainelor naturii și ale universului în general”. Structurînd într-un corpus conceptual unitar, consecvent revoluționar, o sumă de teze ce au avut drept urmare directă revitalizarea gândirii politice românești, restituînd demersului cognitiv suplețea spiritului viu, dinamic, propriu acțiunii revoluționare de cunoaștere și transformare a naturii și societății umane, gîndirea filosofică a tovarășului Nicolae Ceaușescu este caracterizată prin dezvoltările de amploare deschidere teoretică, adecvate actualei etape de evoluție a societății umane și a praxisului revoluționar contemporan, cu aplicații de profundă relevanță filosofică privind corelările național-internațional, general-particular, democrație-libertate, dezvoltare economică-progres social, socialism-bunăstare-muncă-fecunditate, creație-educție-valoare umană etc. După observații făcute, adresîndu-se sensibilității, vizînd așadar transformarea activă a conștiinței receptoare, funcție fundamentală a mesajului artistic, creația lite-

rară este, într-un chip necesarmente social, un evident instrument modelator, formativ. Tocmai această funcție îi rezervă statutul privilegiat de important mijloc de educație morală, civică, patriotică, estetică. Literatura de calitate, cunoașterea nuanțată a înalțelor valori umaniste propuse de capodoperele literaturii universale pot fi mai eficiente, cum s-a remarcat, decît orice prelegere despre morală. Condiționarea este aceea reciproc-dialectică, a competenței structurii și a factorilor educaționali, pentru că, în definitiv, contactul cu literatura și cu finețea receptării tot prin școală se produce. Școala noastră contemporană, urmînd formarea unor buni cititori de literatură, indiferent de profesiunea îmbrățișată ulterior, cată a sădi în rîndurile tineretului serioase cunoștințe teoretice, deprinderi morale, orizonturi largi de cultură, gust artistic, posibilități de analiză și evaluare literară comprehensivă.

Să deschidem o mică paranteză. Într-un articol-anchetă al lui R. Giachetti despre „gimme generation”, generația avizilor din societatea de consum, a celor care vîd sensul existenței numai într-o abundență a materială risipită frenetic și egoist, opțiunea pentru studii, pentru anumite studii, nu-i altceva decît motivația poziției sociale și a banilor. Sociologul american David Riesman consideră fenomenul în termeni următori: „Acești tineri cer de la societate cît mai multe bunuri materiale: mașini turbo, vile luxoase și conturi în bancă. Această cerință absurdă este consecința nesigurății și temerării”. Așa se explică inclusiv luarea cu asalt a facultăților de comerț, marketing, finanțe, drept, medicină ori fizică și întoarcerea spațului spre disciplinele umaniste. David Riesman, profesor la universitatea Harvard, continuă: „Într-o vreme în care niște sportivi cîștigă pînă la două milioane dolari anual, cum putești aștepta ca generația cea mai tină să se hotărască să studieze literatura sau arta? Prelegerile de economie sînt audiate de 500 de studenți, cele de istorie de 12. Este clar că lumina zilei că astfel se ridică o generație de inculti. Cine dorește să se convingă de acest lucru, n-are decît să facă un mic sondaj privind cunoștințele de geografie ale tinerilor noștri”. Și sondajul, cu totul descurajant, a fost făcut: numai 15 la sută din cei chestionați au știut că Ottawa este capitala Canadei etc.

Să privim acum, chiar succint, noua programă de limbă și literatură română pentru clasa a nouă, învățămînt de zi și seară, deci privitoare la gradul mediu de pregătire al tineretului patriei noastre. Programa, în vigoare și în anul școlar în curs, pune un accent deosebit pe cunoașterea noțiunilor de istorie și teorie literară, de stilistică funcțională și, nu în ultimul rînd, de istorie a limbii române. Deci discipline ce nu demult se studiau numai la treapta superioară a învățămîntului. Esențială apare acum, în epoca spiritului revoluționar în acțiune în toate domeniile, nu numai parcurgerea momentelor principale din istoria literaturii naționale pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, ci înarmarea elevului încă din prima treaptă a liceului cu acele informații strict necesare pentru a deveni un cititor format, cu o educație aleasă, capabil să se orienteze cu ușurință în domeniul complex al beletristicii. Asta înseamnă un om cu o conștiință înaintată, respectînd conștiința valorilor limbii și literaturii naționale, cu o instrucție modernă, respectînd cerințele unui învățămînt strîns legat de practica vieții și urmînd formarea personalității multilaterale a omului nou, înțelegerea adecvată, de timpuriu, a literaturii ca artă a cuvîntului, prezentă o formă substanțială, îmbunătățită de prezentare a noțiunilor de teorie literară, de aprofundare a textelor de referință, de receptare a mesajului unor opere exemplare și sub raportul finalității estetice.

Iuliu MOLDOVEANU

viața noastră

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, i-au fost consacrate și în județul Iași, numeroase manifestări politico-educative și artistice omagiale, prin care oamenii muncii, tineri și vîrstnici, din cele mai diverse sectoare de activitate, au adus o vibrantă cinstire conducătorului iubit al partidului și statului nostru, cititor al României socialiste moderne, în epoca ce cu îndreptățire îi poartă numele. Au fost reliefate, cu aceste prilejuri, concepția secretarului general al partidului privind strategia dezvoltării economico-sociale pe multiple planuri a patriei noastre, activitatea sa neobosită pentru transpunerea în viață a istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., pentru afirmarea complexă a personalității umane, pentru înflorirea continuă a spiritualității creatoare, pentru creșterea prestigiului României socialiste în lume ca o țară a păcii, a colaborării și prieteniei. Au fost puse în evidență, între altele, dimensiunile formative ale spiritului revoluționar, în concepția social-politică a secretarului general al partidului, privind rolul partidului și statului socialist, dialectica democrației socialiste românești, rolul științei și al conștiinței socialiste în societatea noastră. Prin expuneri și lecturi din creația originală și-au adus contribuția scriitorii Mircea Radu Iacoban, Corneliu Sturzu, Andi Andrieș, Ion Chiriac, Grigore Ilisei, Constantin Coroiu, Virgil Cuțitaru, Vicențiu Donose, Lucian Dumbravă, Dumitru Ivănescu.

În organizarea Asociației scriitorilor din Iași și a Comitetului județean Botoșani pentru cultură și educație socialistă, la Ipotesti, Dorohoi, Pomirla și Botoșani au avut loc manifestări omagiale prilejuite de împlinirea a 136 de ani de la nașterea Lucreșului poeziei românești. La spectacolul literar-muzical ce s-a desfășurat în sala Teatrului „Mihai Eminescu” au participat tovarășii Iulian Ploștinaru, prim-secretar al Comitetului Botoșani al P.C.R., președinte al Consiliului popular județean, Lazăr Băciuc, secretar al Comitetului județean P.C.R., alți membri ai Biroului județean de partid. Au rostit alocuțiuni omagiale Gh. Jaucă, președintele C.J.C.E.S. Botoșani și Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației Scriitorilor din Iași. Au citit versuri dedicate poetului sărbătorit: Radu Cărneci, Lucian Valea, Ion Beldeanu, Lucia Olaru-Nenați, Dumitru Ignat. La manifestările similare din Dorohoi și Pomirla a participat Andi Andrieș, directorul Editurii „Junimea” ● Cercul literar „G. Ibrăileanu” al Sindi-

Ovidiu MAITEC, „Tronul lui Mircea”

catului învățămînt Iași l-a omagiat pe marele poet național într-o sesiună omagială ce a avut loc la Muzeul teatrului, în cadrul căreia Mihai Drăgan a vorbit despre „Mihai Eminescu — astru tutelat al spiritualității românești” ● La Casa cărții din Iași, la 10 ianuarie, a fost lansat romanul „Drumuri de fum” aparținînd lui Corneliu Ștefanache. Despre noua carte a prozatorului ieșean apărută în Editura „Junimea” au vorbit Andi Andrieș și Al. Dobrescu ● În cea de-a treia sesiună a „matineului de proză” (în cadrul cenaclului „Mihail Sadoveanu” condus de Val Condurache) a citit, ca invitat de onoare, Nichita Danilov. ● La următoarea sesiună invitat de onoare a fost Corneliu Ștefanache ● Aurel Leon a vorbit cu prilejul vernisajelor expozițiilor de pictură semnate de Lucia Chirica, Doina Ghiroagă, Grigore Popovici ● În preajma aniversării a 127 de ani de la formarea statului național român prin unirea Moldovei cu Muntenia, în întreprinderi și instituții, în cadrul cluburilor muncitorești ale caselor de cultură și căminelor culturale au fost prezentate expuneri cu privire la semnificația actului istoric amintit, ca încununare a luptei maselor populare pentru îndeplinirea idealului de unitate națională, independență și suveranitate. În cadrul lor și al sezătorilor literare adecvate și-au adus contribuția Ion Chiriac, Vicențiu Donose, Antoaneta Macovei, Constantin Parascan, Alexandru Zub ●

cronica — 20

O revistă, ca orice instituție culturală de altfel, trăiește prin valorile pe care le propagă și le împune. Dacă la umbra copacului, cit de înalt și rămuror ar fi, pămîntul rămîne sterp, frumusețea acestuia e zădărnice. „Cronica”, hebdo-madarul ieșean ce se înscrie acum douăzeci de ani, în februarie, în catafitele publicațiilor românești, a izbutit să nu fie literă moartă, să existe prin fervoarea tinereții și înțelepciunea maturității cu care și-a slujit și își slujește crezul: cuprinse în adresarea din 1966 către iubii ei cititori, Revista s-a străduit și a reușit să nu-și dezamăgească publicul cititor. În jurul ei, ca și a celeilalte reviste ieșene, a „Convorbirilor” de ieri și de azi, s-au afirmat valorile noi ale Iașilor, care au crescut la umbra marilor spirite, ce se transmit din părinți în părinți în acest mirabil pămînt ieșean.

Chiar dacă uneori revista a mai pierdut din turația de început un entuziasm, ea a rămas constantă în respectarea legămîntului față de cititori, în difuzarea valorilor spiritului, deschizînd mai totdeauna cu generozitate paginile ei, mai multe, mai puține, personalităților autentice din varii domenii. „Cronica” a fost, este și va fi spre binele culturii române o instituție creatoare de climat. Paginile ei sînt asemenea unui corpus de documente, în care cei care vor veni după noi vor putea descoperi fizionomia timpurilor prin care revista a trecut și despre care este în stare să dea seama. Ultimul număr jubiliar este în acest sens o nouă mărturie.

Îi urăm deci „Cronicii”, în acest ceas aniversar, tinerețe fără bătrînețe, ceea ce pentru o revistă nu-i o figură de stil, ci un mod de a fi. La mulți și buni ani!

Grigore ILISEI

al. husar

...intilnirea cu Iașul a fost de natură să mă lege însă și mai adinc de Moldova

— În câteva scrisori publicate în volumul Tudor Vianu — „Correspondență”, răspunsuri — în buna și nobila tradiție epistolară — ale cărturarului la misivele dv., respiră aerul de „Duhovnicească” argheziiană. La des-tăinuirile domniei voastre, profesorul Vianu răspunde în același ton. Existau, deci mai vechi afinități decât anul 1955, când este datată această scrisoare, ce începe cu: „Iubite prietene Husar”. Căruia lucru datorăți această apropiere, despre care, altfel, volubilul profesor Al. Husar n-a suflat nici o vorbă studenților săi, între acestia aflându-mă și eu?

Existau, cert, mai vechi „afinități” dacă nu spune prea mult aici acest cuvânt. Am fost patru ani elevul lui Tudor Vianu, mi-am dat licența cu el, exact cu zece ani înainte de această scrisoare. Eram, alături de Mihadaș, printre puținii studenți invitați de sărbători acasă la dînsul, unde ne întreba: beți tutun? (Fuma „Regale” cu carton), ne servea cu un vin roz, ușor sampanizat, și, cu darul său de a recom-pune din gesturi și inflexiunile vocii un portret, amintiri despre Macedonski, Coșbuc și Rebreanu, cunoscuți în anii primului război mondial, în situații surprinzătoare. Discuțiile evoluau apoi în jurul problemelor mari ale culturii și civilizației, ale artei moderne și profesorul ne urmărea pe fiecare, dispus să ne audă cuvîntul, să ne descopere. La un moment dat a izbucnit radios: „Parcă văd că voi scrieți”, și fără să aștepte răspunsul nostru, adăugînd ca pentru sine: „Dacă și profesorii voștri scriu?”

Datorez deci această apropiere profesorului înșii, de care cu cîte trece vremea, mai simt tot mai legat, dîndu-mi seama ce a însemnat în formația mea și a generației mele, ultima căreia i-a mai predat Estetica...

— În scrisoarea lui Tudor Vianu, la care ne-am referit mai înainte, acesta afirmă... „că dumneata adăpostești oarecum o taină și trăiești într-o așteptare”. Dacă nu sînt prea indiscret, ați putea să ne dezvăluți ce ascund aceste cuvinte?

Anii au trecut. Îl vedeam tot mai rar pe profesor la curs (preda acum Istoria literaturii universale), la o conferință despre Voltaire, sau alta despre Shakespeare, în rare întoarceri prin capitală. În vara 1955 ne-am întîlnit la Zamora (Poiana-Tapului) unde avea vila sa, nu departe de Vila Pădurii, unde mă aflam printr-un joc al destinului. Ne întîlneam, de obicei într-un larg anturaj, seara în plimbări spre Buzeni (cu un popas la o grădină de vară) și înapoi pe seară. În discuțiile noastre a venit vorba, desigur, de proiectele mele de odinioară, brusc blocate de un capriciu al istoriei care mă transformase în... medievalist. Adăposteam — în această ipostază — o taină (Vianu o știa; pasiunea literară).

O întimplare administrativă, destinația în 1952 a Facultății de Filosofie din Cluj, v-a trecut peste noapte dintr-un domeniu, cel al filosofiei, în cel al istoriei. Ați devenit asistentul marelui istoric David Prodan. Anii ce-au urmat au arătat că nu vă lipsea chemarea pentru cercetarea trecutului. Erau îmbolduri mai vechi, cumva?

Paradoxal, încadrarea mea la istorie, după desființarea Facultății de Filosofie din Cluj (unde lucrasem o vreme alături de D. D. Roșca, la catedra de Istoria Filosofiei moderne) n-a fost o simplă aventură. Eram îmbolduri mai vechi, mostenite de acasă (Tatăl meu iubea mult istoria, avea un adevărat cult al trecutului, al lucrurilor vechi, de demult...). Ca elev de liceu am avut cîțiva dascăli pentru care istoria era un modus vivendi, într-un oraș el însuși cu un trecut glorios. În 1933 a luat ființă aici Muzeul Năsăudean și apoi Arhivele Statului din Năsăud, unde aveam acces ca elev. Alături de colegul meu mai vîrstnic O. Filipoiu (viitor director al instituției) purtînd pe brațele mele — sub ochii lui Iulian Marțian — pachete din Arhiva Bistriței,

mi-a intrat în nări mirosul documentelor vechi. La terminarea liceului, profesorul Iuliu Moisil, care a avut asupra mea o influență decisivă, m-a îndemnat să urmez — fără îndoială, la București — paralel cu Facultatea de Filosofie și Litere spre care eram atras, Școala superioară de Arhivistică și Paleografie, o Ecologie des Chartes a noastră, care urmărea să pregătească arhivari, bibliotecari și muzeografi specializați. Am urmat aici pe lângă cursuri de arhivistică și paleografie (în special paleografie latină), cursuri de diplomatică, grafologie, cronologie, sigilografie, numismatică, biblioteconomie, Izvoarele Istoriei Românilor, arheologie, cu profesori ca Aurelian Sacerdoțeanu, directorul școlii, bătrînul savant Constantin Moisil, tînărul Dan Simionescu, Ion Hudiță, Emil Condurachi (academicianul de azi) sau H. Stahl, tatăl sociologului, expert grafolog care a pus bazele științifice ale expertizei grafice în țara noastră și sistemului stenografic ce-l poartă numele. Dar — fapt cu care mă voi mindri toată viața — l-am mai prins pe N. Iorga în ultimul său an la catedră. După cîte un curs greu, arid la filosofie, coboram un etaj în amfiteatrul „Odobescu”, unde n-am să-l uit niciodată bătînd cu pumnul în catedră și strigînd cu ochii săi de profet părăsit unei săli aproape goale: „pe brutalitate și pe nedreptate nu se poate clădi nimic”, la deschiderea cursului său de Istorie universală. „Dezvoltarea imperialismului contemporan”. Îl urmăream cu avînt, cu pasiune. De la curs alergam după el la Liga culturală, unde vorbea iarăși liber o oră întreagă. Era zguduitor, cuceritor. Fraza lui avea o cădere în valuri, torențială. Mă scaldam pur și simplu, ca-n elementul meu, în perioadele lui interminabile, cu digresiuni în largi volute și paranteze în paranteze, cu inflexiuni verbale în ritmul larg pe cer al cocoarelor. Îmi odihneam spiriții și-mi refăceam moralul scăzut, la orele lui, cucerit de istorie...

— Ce a însemnat pentru dv. intilnirea cu personalitatea puternică a profesorului David Prodan, ce reprezintă existența acestui savant pentru științele istorice de la noi, pentru cultura românească în general?

Pentru mine, intilnirea cu omul a cărui operă *Supplex Libellus Valachorum* o citisem înainte de a-l cunoaște, a însemnat o fază de reconfort moral și intelectual; înalta lui seninătate — o lecție de atitudine civică înălțătoare. Pentru științele istorice de la noi, prelungind — ca metodă — școala lui Onciul (lucrul pe documentul supus analizei în perspectiva sintezei) reprezintă, alături de C. Giurescu — bătrînul (pe care știu că îl pretui) și P. P. Panaitescu, tentat deopotrivă spre studii de largă sinteză, o etapă a evoluției istoriografiei române, care ne onorează. D-sa impune în istorie un imens simț al răspunderii, o acerbie filologică, o conștiință morală, îmbinînd severitatea metodei cu spiritul comprehensiv vizînd înțelegerea fenomenelor, în semnificația lor esențială. Nu te joci cu istoria, pare a spune mereu: un fenomen, așa cum a fost, nu putea fi altfel decât așa cum a fost. Spiritul constructiv (îne aici de rezistența materialelor ca și de amploarea concepției). O deplină încredere în tot ce a scris emană de aici. Stilul său lapidar, dăltuit parcă în piatră, are densitatea sonoră a epitelafelor vechi. Pentru cultura românească în genere — un model. Dacă, la orice nivel și în orice etapă a evoluției sale, o cultură are nevoie de modele, prin trei virtuți cardinale, pe care le-aș numi: muncă, sinceritate, tăcere (cu gîndul la Carlyle) d-sa — pentru noi azi un atare model, Mîndria de a aparține acestei culturi crește cînd mă gîndesc la domnia-sa.

— Aș repeta această triplă întrebare în legătură cu Lucian Blaga, dacă n-aveți nimic împotriva.

În aceiași ani, Lucian Blaga a însemnat pentru mine o oază de pace și reculegere într-un veac agitat. În Biblioteca Centrală a Universității din Cluj lucram zi de zi în Sala Profesorilor de la parter. Cobora de la etajul II, unde-și avea biroul, crăpa discret ușa și cu un fel al său de a trage cu ochiul ca un flăcău de pe Someș, îmi făcea semn să ies. Lăsam totul baltă (cărți, fișe etc.) și sărînd de la locul meu, ne plimbam amîndoi pe culoarele lărgi de la direcțiune pînă la poartă și înapoi. Cu ochii la geamuri, mă visam clipse în sir un elev al lui Platon, pe sub platanii Academiei. Au fost cele mai frumoase, mai înălțătoare clipe ale mele în anii clujeni. Despre ce vorbeam? Despre ce nu vorbeam? cu acest om taciturn cu care — întîlnindu-ne uneori de aceeași lungime de undă, ni se dezlegau limbile, deveneam expansivi. Sărînd de la una la alta, vorbeam — nu odată în mod coordonat — despre magie și mitic, despre cultura minoră și cultura majoră, despre Faust, despre Blaga, sistemul său filosofic, relația lui cu marxismul s.a. În urma acestor discuții, care aveau caracterul unei inițieri, — din fraze aruncate în neștiire, din vorbe în vînt — am început eu însumi a-l privi în ansamblu și nu pe felii. După Eminescu, cel mai complex gînditor român, Blaga ne-a lăsat o înălțătoare filosofie a culturii („Exodul din cultură ar duce la abolirea umanității ca regn...”), o îndrăzneată filosofie a omului și a valorilor, o frumoasă filosofie a artei, o fecundă filosofie a istoriei, proiectînd cert gîndirea românească — în toate aceste sectoare — la un nivel european. Dar, îmi dau seama azi — și aș dori să dezvolt cîndva această idee — pe linia Cantemir, Heliade, Hasdeu, Blaga înscrie un fenomen cultural național de anvergură istorică. Și, dacă Heliade pare a înfrunghia perioada culturii noastre eroice, iar Eminescu se impune ca exponentul culturii noastre critice — idee acreditată în ultima vreme —. Blaga reprezintă — aș zice — prototipul culturii noastre creatoare sau constructive, care începe (sau se afirmă organic) odată cu înfăptuirea idealului unității naționale, în statul unitar România, în perioada dintre cele două războaie. Sînt idei care mă preocupă și asupra cărora cert, mai sînt multe de spus. Contactul cu Blaga, al culturii noastre, se anunță fecund și generos.

— În 1960 ați trecut munții, dar nu spre București, cum vă era gîndul, ci spre Iași.

În acel an ați început să predăți Estetica la Universitatea ieșeană. Așadar, intilnirea cu Iașii s-a petrecut cu nostalgia în suflet după București, orasul studiilor universitare. Ați venit oare cu gîndul unei șederi vremelnice?

Am venit cu gîndul unei șederi vremelnice, așa e, cel mult trei-patru ani, fără să știu ce aveam de făcut după aceea sau ce voi face în viață. Dar, gîndul de a veni aici își are și el... istoria lui. În jurnalul meu de student (răsfoit cu acest prilej), am găsit, spre surprinderea mea, însemnări ca acestea: „O noapte întreagă cu Negreanu. Vom pleca la Iași. Ne-am decis definitiv. Aici, să vedem ce facem cu armata și cu bursa. La Iași vom face carte și... literatură... Am realizat acest vis douăzeci de ani mai tîrziu, condus de aceeași idee: Nu poți înțelege fenomenul cultural național fără un popas în Moldova. Nu te poți pronunța în cultura română fără un stagiul la Iași...”

— Cum v-a apărut atmosfera universitară a anilor '60, cine au fost cei care socoteți că au lăsat urme adînci în sufletul și spiritualitatea dv.?

Mi-a plăcut întii, mult, Iașul de atunci, așa cum era, așa cum îl văzuseră — în gîndul meu — ochii lui Sadoveanu, Eminescu și Creangă, ale căror urme le mai auzeam parcă noaptea pe străzi sîptînd sub pașii mei. Intilnirea cu Iașul a fost de natură să mă lege însă și mai adînc de Moldova, Orașul de atunci, așa cum mă învățase să-l văd un fin arhitect, „păstra totuși frumusețea unui mare decor și demnitatea unui mare trecut, recîstîgînd prin pitoresc și prin mîndria siluetei, lipsa lui de organizare și excesul lui de hazard”.

Viața mea — în triumful: curs-biblioteca — Casa Universitarilor — se lega de vechea tradiție academică intens evocată în anul Centenarului Universității. În primele luni, citind tot ce s-a scris sau predat aici în domeniul Esteticii (de la cursul în manuscris al lui Simion Bărnuțiu la valoroasele lucrări ale lui Al. Dima), am refăcut traiectoria în care mă înscriam — un grav simț al răspunderii și conștiința clară a obligațiilor ce-mi cădeau pe umeri. Urme adînci au lăsat în sufletul meu lucrările lui C. Leonardescu, Ion Pop Florantin, C. Fedulescu, G. Ibrăileanu și M. Ralea, recitite integral cu acest prilej, în vederea situării muncii mele pe un suport demn de cea mai veche universitate românească din țară. Condus de unul din cei mai vechi decani, prof. Gavril Istrate, Facultatea de Filologie a Universității din Iași era în centrul atenției, cu un impresionant număr de studenți, receptivi și sensibili. Dacă mă refer doar la cei ce nu mai sînt printre noi, port în suflet umbra de brahman, austeră, a lui N. Simionescu. Nu uit demna figură a lui N. I. Popa, pieteile bonane ale lui Petre Carusan, cu intervenții memorabile la sesiunile Societății de Științe Istorică și Filologice, imi amintesc de admirabilul coleg Turcuș, care cu un sfert de plămîni, respirînd greu, mai putea fi simpatice, generos și optimist pînă în ultima zi cînd l-am înțîlnit și de care, de cîte ori mi-aduc a-minte, imi zic: Vai de ușor m-e nouă să uităm. De o prînciară noblete, Victor Condurache, unul dintre cei mai profunzi moldoveni pe care l-am cunoscut, preda aici Istoria artei. Se distingeau, la filosofie, Ernest Stere și Petre Botezatu, oameni sensibili la arte, gînditori de vocație în buna tradiție a școlii maiorșene, cultivată de Ion Petrovici și Ștefan Bărsănescu și alții și alții.

Urme adînci au lăsat în sufletul meu serile la Casa Universitarilor, unde la o masă alături de N. Tașomir, pe atunci decan la drept om de foarte fin spirit (totdeauna cu o floretă nevăzută în mîni) sau N. Barbu, bonomul Octav Tașomir și N. Goslar, retrăind ca la Paradis General ori la Pavilion, în Iașii de odinioară, într-o caldă confrerie cu scriitorii ca G. Lesnea, Florin Mihai Petrescu s.a. prelungînd discret vechea boemă ieșeană pînă în zilele noastre. Îi mulțumesc și azi maestrului Tașomir pentru acele seri lineă un sfert de vin d-sa o optimie!) ce nu se pot uita.

Ați fost unul dintre profesorii aprăiați de studenți. Pot să depun mărturie în acest sens. Nu vă lipsea nici o anume originalitate, ce nu strica deloc, dimpotrivă făcea bine și plăcea studenților. Examenele la Estetică, cu „Maestrul”, cum obisnuim să vă spunem, se susțineau adeseori în grădina Casei Universitarilor, ceea ce era, trebuie să o spun, de-a dreptul fermecător. Și, totuși, o reală comuniune nu se stabilea și nu se stabilește în general decît rar între profesor și studenții lui. Care să fie explicația, stimate tovarășe profesor Alexandru Husar?

Mi-am încheiat, de bine — de rău, o viață de om închinată catedrei, care a fost pentru mine adesea un altar. Terrorizat de gîndul de a nu pierde o oră fără un cîștig real (sau cît de cît real), pentru evoluția lor intelectuală (un autor pus la punct, o operă de artă explicată în esență, un concept fundamental lămurit), m-am bazat pe ideea că studenții nu sînt vase care trebuie umplute, ci făclii care trebuie aprinse. Nu pot ascunde ce a însemnat, în aceleasi timp, pentru mine îndemnul lui Tudor Vianu adresat sîsei: „Dar fereste-te de tonul și mijloacele captivității. Ai nevoie de consensul unor spirite critice, de acordul cu ei și cu tine al unor oameni întregi... Nu căuta să fii admirat, ci crezut. Tinerii aceștia s-au adunat pentru a învăța ceva și tu ești dator să le oferi atîta cît știți: poți afirma, dezvăluindu-ți izvoarele, însumînd toate rezultatele tale cu cea mai perfectă bună credință...”. Timp de un sfert de veac, la Universitatea din Iași, în mijlocul studenților mei, n-am făcut în fond altceva. Mi-am zis: eu nu exist, pentru ei există Baumgarten, există Kant, există Hegel, există o știință a artei estetice, există valorile mari ale artei universale, chintesența culturii umanității. Eu nu exist ca om, ca dascăl — în ochii lor — decît prin valorile pe care le pot impune, spre care-i pot înălța cu ochii deschși. Am fost ani în sir un mijlocitor, un mesager al frumosului. Și dacă am stabilit cîndva o reală comuniune cu ei (în ore pe care eu nu le uit niciodată) ea a fost nu cu mine ci cu valorile mari ale spiritului, Van Gogh a trecut o clipă printre noi, sau Rodin, sau Brăncuși, Bach, Michelangelo, Goya au fost în mijlocul nostru. Și ceea ce n-am putut face la curs (cu dv.), am încercat ani în sir la seminar, cu un aparat de proiecții, fixînd sub ochii lor pe un ecran iluzoriu tot ceea ce-i putea interesa, în cea mai deplină libertate de spirit — (nici o lucrare, nici un subiect, la alegerea lor n-a fost refuzat). Și — ceea ce aș mai avea eu de spus — i-am privit, adesea ca oameni și nu ca studenți, ca intelectuali, adresîndu-mă intelectului lor. Am

devenit eu însumi prin ei mai om, mai aproape de oameni și de viață și — nu în ultimul rînd — mai aproape de artă, de arta popoarelor, cu care m-au obligat să țin pasul ferm, să nu ostensec a le-o face ubiță și înțeleasă, spre a-i ajunge din urmă, an de an, menținîndu-mi ei înșiși iluzia că am aceeași vîrstă.

O vreme ați avut și răspunderi administrative, ați dirigit cultura ieșeană. De asemenea, ați condus cîțva timp și Asociația Scriitorilor din Iași. Ați desfășurat aceste activități cu ferocitatea ce vă este caracteristică. N-a fost, deci, doar o corvoadă administrativă?

N-a fost, poate din două motive. Întii, fiindcă, deși greu convins de profesorul G. Istrate a prelua asemenea sarcini (de care mă temeam pur și simplu), ele veneau într-un fel în prelungirea directă a unor activități în care mă antrenasem absolut benevol, cu elan timoresc, în perioada clujeană. În al doilea rînd, exista aici un climat generos în această direcție. S-au putut face multe în acei cîțiva ani și dacă nu m-aș referi decît la Casa Pogor (Muzeul de literatură al Moldovei), Casa Dosoftei, Casa Otiliei Cazimir, Vila Sonet etc., toate poartă, cum ar spune Kogălniceanu, și mica mea subsemnătură. Am acordat o atenție deosebită muzeelor și bibliotecilor. Educația unui popor — eram convins — n-o fac numai școlile ci și muzeele, arhivele și bibliotecile lui, autentice pirghii ale culturii, pentru care aveam din liceu și din Școala de arhivistică un adevărat cult moral. Am urmărit o mișcare muzeografică — extinsă, pe cît posibil, la sate. Din această concepție a ieșit Ruginosa, azi muzeu de talie națională, ale cărui baze au fost puse atunci, casa „C. Negruzzi” de la Trifești (cu prilejul centenarului), casa D. Anghel etc. Casa M. Sadoveanu de la Copou a fost evacuată în același scop. S-au pus bazele muzeului M. Kogălniceanu, Muzeului Teatrului Național din Iași, au fost continuate „Prelecțiunile populare ale Junimii”, Sărbătoarea Bojdeucii, Cucuteni — 5000. A apărut Festivalul național de poezie „Mihai Eminescu” și altele.

— În America de Sud, în Peru, ați avut acum cîțiva ani răspunderea unui lectorat românesc. Ce poate face o asemenea instituție pentru afirmarea valorilor românești? Și cum se vede de la o asemenea depărtare cultura românească?

Mult poate face o asemenea instituție pentru afirmarea valorilor românești. Un ataseat cultural nu poate face mai mult decît un „lector” activ și însuflețit, într-o țară străină. M-ăs feri să vă spun ce am putut face acolo, într-un timp nu prea lung, deschînd primul lectorat de limba română pe continentul sud-american (conferințe, intilniri cu marele public, aniversări, cicluri de lecții despre poezia românească, studii despre Brăncuși în presa locală, traduceri din poezia peruană și — invers — din poezia română în spaniolă). Am avut din primele luni, 70 de studenți (două serii). Urmăreau acest urs elevi de liceu, studenți de la toate facultățile, cadre didactice, colegii filologi de la Universitatea San Marcos din Lima, în frunte cu șeful catedrei, care avea pentru filologii români un respect declarat, considerîndu-i ca mai interesați dintre filologii români. Cultura românească se vede de la o asemenea depărtare licînd ca o stea pe cer în constelația căreia îi aparține.

— Deși vă puteți socoti ieșean prin a doapline, am impresia că în egală măsură ați rămas năsăudean. Gresit-am oare?

Nu, nu, deloc... Acolo e mica mea patrie originară, acolo m-am format. Acolo am învățat cu glas tare poezia de Coșbuc și Eminescu, acolo am debutat cu poezie și proză în revistele „Vatra” și „Solia”, acolo am scos, ca elev, reviste și am visat cărți. Acolo am muncit poate ca niciodată în viață. Acolo am apărut ca poet, ca orator în fața multimilor și acolo am iubit, prima oară, la modul romantic, o fată între flori de iasomie. Acolo am învățat să dansez după tactul tangoului „La fereastră unde doarme o pisică”. Acolo am început să fiu om și acolo, cîțiva ani alături de foștii mei dascăli, în aceeași cancelarie cu foștii lor dascăli, dascăl de română și filosofie eu însumi, acolo am fost om. În sufletul meu răsună și azi Oda la ceulul în metru safic al odeli lui Horațiu / *Integer vitae*: Dacă romanii, domnitorii lumii, / În maica noastră, acea veche Romă, / Zidiri altare și temple mărețe / / Sacrei Minerve / Azi strănepoții, ție o Minervă, / Ție-ți consacra brava sa / Iumie / Ea va fi ție aceluia templu / În Dacia veche...

— Cartea dv. „Metapoetica” în germene lucrarea de doctorat, a fost încununată cu premiul Academiei, Este cartea vieții dv.? Prin ce credeți că a atras luarea aminte?

Deși o purtam în gînd din facultate (Eram student în anul II, cînd i-am formulat titlul) *Metapoetica* nu este cartea vieții mele. Cartea vieții mele ar fi (sau cel puțin as vrea să fie) alta la care de mai bine de 30 de ani mă gîndesc în cele mai grele și uneori mai elevate clipe ale vieții. După „Ars longa”, care s-a bucurat de o neașteptată înțelegere în presă, finalizînd sinteza anunțată acolo, „Metapoetica” a atras, cred, luarea aminte prin documentația care o susține, dacă nu prin tăcuta bătaie a unor aripi în zbor.

După retragerea de la catedră știu că vă petreceți cea mai mare parte a timpului într-o casă de țară, undeva în preajma Iașului. Cum se trece vremea în această sihăstrie? E un loc mai prielnic scrisului și realizării proiectelor ce le aveți înainte?

Fără să-mi fac o clipă iluzia că pot fi mai mult decît ceea ce sînt, mă leg de o frază a lui Iorga care spunea: „Și o inteligență mică poate folosi dacă lucrează cu disciplină într-un cîmp potrivit cu dînsa; ea poate chiar apleca pînă la sine arborii cei mai înalți prin vîrfurile de jos ale ramurilor”. La o vîrstă cînd vorba lui Goethe, „nu e încă iarna, dar toamna minunată a tuturor rodurilor” — de cînd răsare soarele pînă apune — trag ziele în sir ca un timpilar la rîndea. Fericesc ziua în care am scris două-trei pagini asupra cărora nu mai revin... Căutînd un cuvînt indicat, adecvat, între cei patru pereți cu mormane de fișe, mă zbat uneori, ca o fiară într-o cușcă, dar, știînd din liceu că impropus labor omnia vincit, privesc cu încredere în viitor.

— Vă mulțumesc.

Grigore ILISEI

un roman - fluvii din documente

Într-un număr din Contemporanul, de prin noiembrie dacă îmi amintesc bine, Adrian Păunescu semna o incitantă imperativă notă-învitație la lectură. Se referea la 4 masive volume cu coperti de culoare roșie intitulată simplu: 22 August 1944 — Documente. Împărite la Editura științifică și Enciclopedică sub egida a două instituții cu o existență pe cât de discretă, pe atât de importantă: Direcția generală a Arhivelor Statului și Centrul de studii și Cercetări de istorie și teorie militară. Am citit. Am rețut, nu o dată sugrumat de emoție, ani de istorie zbuciumată, o istorie nebulă, care-și ieșise parcă din țipăt, rănită, călcată în picioare și greu intrată pe făgașul unei noi reclădiri. O dramă universală fără precedent și fără corespondent în planul ficțiunii literare, poate cea mai tragică perioadă din istoria patriei și din istoria omenirii. Cinci ani repovestii de documente ce captează în litere și în cifre lor absurdul și logica de fier, întâmplări și fărâdeiegi cutremurătoare, eroismul și lasitatea, spiritul de sacrificiu, disperarea și înfelepciunea, orgoliul și umilința, egoismul și altruismul, abilitatea diplomatică și obstinarea în a lupta și a crede până la capăt în izbândă, risul printre lacrimi și, mai presus de orice, sentimentul solidarității umane, triumful rațiunii și al sufletului, puterea de a ieși de sub vrajă și de a supraviețui, de a dăinui — dintr-o datorie sfântă — într-un spațiu aflat, cum s-a spus cu o expresie atât de plastică, în calea tuturor răutăților. Autorii — o echipă numeroasă coordonată de un colectiv format din Ion Ardeleanu, Vasile Arimia și Mircea Musat — se retrag cu modestie și nu-și fac simțită prezența decât acolo unde este neapărată nevoie de o notă lămuritoare. Ei lasă să vorbească documentul nud, nealterat de crud în adevărul lui. Nimic mai elocvent și mai tulburător decât mărturia directă. Hirția se infioară adeseori de marile tensiuni ale unor momente ce se succed cu o repeticie amănunțioasă. Se destramă văluri, cad prejudecăți, se nase convingeri și certitudini noi. Întreaga epocă pe care ne-am obișnuit să o numim postbelică și care am vrea să dureze o veșnicie ne apare într-o lumină mai clară. Prin intermediul acestui impresionant corpus de documente devenim părtași la marile acte de libertate ale anilor '39-'44 și noi care în acei ani însingurați și îndolaiți abia ne năsteam. Ne trزم dădută pe scena imensă, învălmășită, a istoriei de atunci, pătrundem în culisele ei. Murim și noi, de mii, de sute de mii de ori, sub cerul instelat și etern al patriei și al lumii o dată cu sergentul-erou x sau cu caporalul-erou y — sublim anonim! — care cad pe pământul Transilvaniei străbune ori pe meleagurile de dincolo de fronturile ei violate printr-un dictat lingvistic care cuvintului odios e atât de blind, încât îmi apare mai mult ca o mângiere, decât ca o înfiorare. Ascultăm solemn și cu lacrimile recunoscătoare înflorind în ochi ordinele de zi pe armată clădind bravura ostașului român a cărui vitejie, așa cum multe adevăruri semnate de primari și călășeni străini din teritoriile pentru eliberarea căror a luptat o atâta, nu e întrecută decât de pro-verbiala-o-omenie.

Faptele, evenimentele evocate de documentele reunite în cele 4 tomuri nu te lasă să respiri. Trezirea bruscă din întincoș și înzăpezii munși Tatra în luminile și în ambianța nu mai puțin istovitoare ale cancelariilor diplomatice sau în piețele inundate de oameni care ascultă cuvântări înflăcărâte și scandează lozinci de izbăvire și de libertate, participarea, grație stenografelor, la dezbaterile din culare scđintă a unui Consiliu de miniștri, litera rece și severă a unui act de armistițiu, regretele tirzii și dramatice examene de conștiință, soapta de taină, dezamăgirea și speranța, în fine, moartea însăși și viața însăși, într-un cuvânt un mare roman sub generis care te sleiește de puteri încit m-am întrebant dacă aș fi în stare s-o mai reiau curind de la capăt. Istoria se poate scrie, din păcate, în multe feluri. Documente de genul și de importanța acestora ne arată cum se face istorie. Cu câtă etică, cu cât sacrificiu, cu câtă grijă și cu cât cinism. O asemenea lucrare vastă, fundamentală, este de o utilitate maximă pentru toți cei care, cu mijloace diverse și dintr-o multitudine de unghiuri de vedere, meditează sau vor medita în vreun socol viitor la tot ceea ce a însemnat al doilea război mondial, la noi și aiurea. Ia tot ceea ce înseamnă și astăzi, când au trecut mai bine de patruzeci de ani de la terminarea lui, consecință dureroasă și efect întirziat. De altfel, Cuvintul înainte, semnăt de general locotenent doctor Ilie Ceausescu și Introducerea redactată de Vasile Arimia și Mircea Musat sint menite să-l orienteze și să-l pregătească pe cititor pentru o lectură nu doar extrem de solicitantă, ci și, prin însăși natura conținutului ei, șocantă, generatoare de stări și sentimente contradictorii. Cele patru volume de documente, a căror valoare, subliniez, este excepțională, pot declansa, de ce nu, sclerera marelui roman, a marilor romane ale celui mai devastator conflict armat și mai sinistru măcel pe care le-a suportat vreodată planeta. Oare Marin Preda, prozatorul numărul unu al literaturii noastre postbelice, va fi cunoscut măcar o parte din aceste mărturii? Oricum, despre al doilea război, despre august 1944, teribilă lovitură de teatru fără comparație în istoria războaielor, care a marcat, prin influența ei hotărâtoare, nu doar destinul acestei țări, ci destinul Europei și al lumii, nu mai am nevoie, mărturisesc, să citesc de-acum încolo documente. Vreau să citesc literatură, trecind astfel din planul operațiilor militare, al acțiunilor politice și al rafinamentelor diplomaticesti, în cel al sufletului oamenilor, deși sufletul nu lipsește dimpotrivă, din documente. Cine altcineva decât scriitorii ne poate releva ce s-a petrecut aici? Acum, foarte puțin din ce s-a scris în proză despre anii '39-'45 mai rezistă competițiile. Totuși pălește și pare o puerilă joacă de-a v-ați ascuțea. Sint, desigur, câteva excepții dintre care am amintit exemplul roman Abatorul Cinci de Kurt Vonnegut Jr. Pentru un atât de copios și subiect ar fi necesară în să forța demiturgică a unui Tolstoi sau a unui Breckman. Necesară dar nu știu dacă și aceasta suficientă. Să nu uităm că ne găsim pe un teren în care Malraux însuși n-a depășit practic faza memorilor. Să nu fi trecut oare destul timp spre a se crea acea perspectivă de care are nevoie scriitorul pentru a vedea nu numai bine și profund, dar și „obiectiv”? Mai ales că ne aflăm în fața problemei dificile a limitelor dintre realitatea istorică și ficțiune.

Impactul scriitorului român tinăr sau al celui din generația de mijloc cu documente despre care, în parte, auzează doar că există poate determina o cotitură sau, cum se zice de obicei, saltul calitativ. A le parcure și cu luciditate, cu dreaptă judecată, a le cunoaște în conexiunea lor constituie însă prima condiție pentru ca acestea să-și dovedească fecunditatea unei și ocol binefăcător în planul conștiinței Al conștiinței că anarhismul unei țări și unei națiuni, nu mari, dar care au stăut să facă meru istorie mare și noliță mare.

Constantin COROIU

Eminescu văzut de Mircea ISPIR

prezentul etern poetic în mitul prometeic

„Trebuie să fie cineva care să descifreze“.

Este deosebit de semnificativ faptul că învățându-i pe oameni focul, Prometeu, așa precum arată Eschil, îi învață, tocmai prin această dăruire a focului, o sumă de lucruri care, împreună, definesc de fapt poezia, mai mult, — prezentul etern poetic. În adevăr, afirmă Prometeu — prin intermediul lui Eschil el instruieste pe Efemerii în a înfăptui lucruri care să le dea dobandirea eternității. Dăruirea focului a fost un „act de jubire pentru omenie“. În felul acesta ei au devenit înțelepți și doțaiți cu inteligență, fiind capabili să înțeleagă ordinea cosmică și țilcul lucrurilor. Oferindu-le focul, Prometeu îl face pe om în primul rind să înțeleagă ce este timpul. Timpul cosmic conceput ca mișcare și devenire consumptivă în același timp, începând cu mișcarea astrală și ritmica anotimpurilor și culminând cu timpul uman cel viu: mișcarea, intensitatea, ritmica și devenirea vieții. Focul constituie imaginea, substanța și evenimentul cel mai pregnant al timpului în esențialitatea mobilității, schimbării și consumptivității lui definitorii. Focul descrie un timp fantastic extrem de precipitat, extrem de inventiv, desinend de fiecă dată intruchipări, morfologii și nuanțe absolute și fără întoarcere. Focul este timpul în sine mereu nou, irepetabil așa cum l-a definit Heraclit. Dar focul este în același timp lumină și purificare. El este astfel distrugere prin lumină către purificare. Mai mult încă. Focul nu este numai lumină, ci fiind purificare prin lumină, el duce la iluminare, la beatitudine, la transfigurare și, prin aceasta, la sacralizare. Fiind însă intensitate — și anume ardere, focul este simbolul vieții însăși, de la onticitatea ca atare, în sine, și până la onticitatea superioară, născută din purificare și suită până la sacralizare, tocmai cu ajutorul catalitic al însușirilor anti-nomice ale focului, rol mistuitor al adevării, rol creator al luminii și al transsubstanțializării. Or prin aceste valențe însumate se realizează unul din cele mai certe prezente eternel, împlinit pe mai multe căi. Memoria focului fixează și confiscă puternic conștiința prezentului prin intensitatea luminoasă și implicațiile ontice ale arderii: durată pură absorbantă, mistuitoare și transsubstanțializată către o intensitate ontică în sine — realizând astfel o disponibilitate abordabilă pentru orice model de ființare. Focul apare drept geniu onticității de model uman, întrunind cele trei calități cardinale: mistuire, devenire și transfer superior, adică renaștere într-o stare de iluminare, de cutremur al ființării pure. De aici mitul păsării Phoenix!

O altă calitate particulară a focului este că el constituie o substanță în același timp fizică și meta-fizică în sensul că pe plan poetic arderea consumă materia și o transferă la nivelul spiritului în stare existențială purificată până la intensitatea existențială pură, fapt care o investeste cu deschiderea către un etern prezent, înțeles ca o stare de ambivalență: atât de împlinire, cât și de așteptare uimită. Are dreptate Bachelard să afirme că „prin sacrificiul său în inima flăcării, efemerul ne dă o lecție de eternitate“.

b. Eschil arată apoi că Prometeu îi învață pe oameni numărul, cel mai inteligent dintre lucruri. Or, număr înseamnă delimitare, reprezentarea esenței finitului, posibilitatea intrupării existențiale în ordine umană; și înseamnă ritm — adică organizarea armonioasă a finitului; or, număr și ritm semnifică timp uman: timp organizat, euristicizat pentru a deveni un prezent perpetuu.

c. Oamenii mai învăț de la Prometeu, afirmă Eschil, știința aranjării literelor: deci arta cuvintului, imbinarea sunetelor, limbajul, pentru a capta în verb universul din afară și a le lăuntric în scopul de a și le însuși, de a le de înțeles uman, chip uman — într-un cuvânt — de a le umaniza; îi învață prin urmare în ceputul acelei arte, cea mai completă, mai plină de virtuți implicative-creatoare, dar și explicitante, calități capabile prin excelență să recreze la nivel superior lumea din jur și pe cea sufletească: arta poeziei.

d. Prometeu mai spune Oceanidelor că l-a învățat pe om memoria și amintesc în mod expres că Mnemosina este mama Muzelor. Deci memoria este cea care hrănește cu experiența sufletească și spirituală anterioară prezentul poetic, prezentul etern al oricărei arte.

Fructificarea trecutului, a memoriei în vederea creării unui prezent etern poetic vine în consens cu concepția greacă despre zeita Mne, mosina, Mnemosina este sora lui Kronos, adică sora timpului și a lui Okeanos adică a unde, a scurgerii. Ea este atotcunoscătoare în sensul că știe tot ce a fost, tot ceea ce este, dar și tot ce va fi. Fiind mama muzelor, rezultă că grație muzelor și Mnemosinei poetul devine stăpînul

timpului pe toată traiectoria lui, în ambele sensuri vectoriale, și în felul acesta poate să-l transforme în prezent înveșnicit. Cu ajutorul memoriei, adică a timpului care s-a intrupat deja, poetul împrumută din lumea din afară imagini și semne pe care le transformă în timp poetic înscriind un prezent esențializat, înalterabil, care scapă timpului cronologic. Prin aceasta sint satisfăcute întru poezie atât nevoia de eternitate, prin permanența unei mișcări temporale orbitale unice, cât și nevoia de libertate prin două fapte: mișcarea ca atare înseamnă în ordine umană, eliberare („Orice no-roc / Și-ntinde-aripile / Gonit de clipele / Stării pe loc“); iar pe de altă parte starea poetică plăsmuită se situează în afara timpului istoric, extern, impus — ea reprezentînd o realitate exclusiv sufletească și prin urmare, exclusiv umană. Se confirmă, pe un alt plan și în alți termeni ceea ce H. Bergson afirma în Matière et Mémoire: „Spiritul împrumută de la materie percepțiile de unde își trage hrana sa și le restituie sub formă de mișcare în care și-a imprimat libertatea“. Aici fiind vorba de mișcarea poetică, plăsmuitoare de prezent etern. Astfel, are dreptate Michelis cînd afirmă că „o experiență estetică este posibilă numai cînd memoria colaborează cu imaginația creatoare pentru a combina realul cu idealul“. Mai bine spus, pentru a transfera realitatea în universul idealității, „Memoria fără imaginație nu este creatoare, iar imaginația fără memorie este fără suport“. Dar în ce constă memoria fructificabilă poetic, artistic? Este ea o simplă trece în revistă a unor evenimente sau imagini trăite? Nicidecum. Insuși faptul că memoria poetică oferă imaginației creatoare o realitate trăită, arată că deja acele fapte și imagini au fost filtrate, nuanțate de către sensibilitatea și intelectul de coloratură particulară ale creatorului respectiv. Pe de altă parte, această memorie, acele fapte și imagini au fost în repetate rînduri rețutite, deci reinnoite, îmbogățite în conținutul lor spiritual, în semnificația lor. Astfel, memoria poetică este suma algebrică, dacă putem spune așa, a diverselor imagini, întâmplări, experiențe sufletești semnificate la treaptă, la modalitate poetică de către un anumit creator. Se știe că la grecii uitarea — rîul Lethe — este egală cu moartea, — cu uitarea. Prin urmare, memoria, care înseamnă prezența permanentă în spirit a trăirilor trecute, reprezintă viața, faptul de a fi care s-a realizat. Iar poetul fructifică acest fond anamnes-tic, deci viața însăși pentru construirea poeziei, a prezentului etern. Parafrazînd pe Platon, putem spune că a înțelega adevărul, binele, frumosul, înseamnă a păstra intactă memoria spiritualității vieții. „Anamnesis“-ul poetic nu rememorează din realitatea din afară doar o peliculă fotografică, ci idei poetice, adevăruri poetice, stări și structuri poetice decantate și esențializate.

e. Din legenda lui Prometeu, — așa cum o redă Eschil, — mai sint de reținut două fapte. Corul care asistă sufletește și spiritual pe Prometeu în suferințele sale este cel al Oceanidelor, fiecele lui Okeanos: sint prin urmare nimele străfundurilor inaccesibile ale mișcării eterne. Iar alt fapt semnificativ este următorul: invocarea cea mai frecventă a lui Prometeu se face către Eter, ca martor al suferințelor sale: „O, Eter divin... lumină a tuturor!“. Or, eterul în concepția elină, concepție reluată la moderni de Holderlin, este partea cea mai înaltă a cerului, acea care se unește cu lumina strălucitoare și pură a soarelui, lăcașul zeilor. Eterul înseamnă de asemenea, cea mai superioară, mai subtilă și cea mai poetică esență ontologică. Din el s-au născut, conform mitologiei grecești, și alte elemente primordiale ale universului și vieții: cerul, pămîntul, marea, oceanele.

f. Iar acum, încercînd o sinteză, să ne amintim că Prometeu învață pe oameni Focul pentru a-i învăța Artele. Or, dacă artele au drept menire crearea unui prezent poetic etern, este de observat că mitul prometeic sintetizează în mod ideal diversele calități ale timpului uman transformat în prezent poetic perpetuu: arderea flăcării ca mișcare și intensitate a trăirii, purificare a existenței și transsubstanțializarea ei, eterul care este însăși această nouă substanță de suflet, nouă substanță ontologică, transfigurată, sublimată; iar numărul și cuvîntul — sint mijloacele prin care omul realizează poeticul, în sensul captării, filtrării și apoi transferării lucrurilor, a lumii din afară și a celei sufletești într-un univers nou exclusiv uman care este poezia, arta în general. Și, în fine, această replăsmuire a lumii are loc cu ajutorul Mnemosinei, care păstrează memoria trăirilor anterioare, memoria experiențelor ontice, pentru a le valorifica la modul uman și a le da înveșnicire umană.

Flăcări și undă (Oceanidele!) aceasta este devenirea umană; memoria experiențelor cu cosmosul, acesta este universul sufletului; numărul, ritmul, armonia acestea sint elementele prin care finitul se poate organiza și apăra de înfinț; adică formele condiției umane în lupta lor cu disoluția și moartea. Din acest motiv, fructificîndu-și aventura anterioară și de fiecare zi cu universul din afară, tot prin număr, ritm și armonie — în arte, în poezie, organizează și omul lumea pe care el și-o recrează după modelul său, pentru a-și găsi astfel certitudinea într-un univers care-i este propriu.

Iar termenul final al oricărei arte, al poeziei, este transcenderea într-o stare precuarată, sublimă, eterică, făcînd ca timpul uman cu mers ireversibil să se convertească într-un etern prezent al umirii poetice. Ni se pare extraordinară definirea evasixhaustivă pe care Eschil o dă prin Prometeu esențialității poeticului, artei umane în general! De altfel este știut că Eschil a fost nu numai un dramaturg, ci, de-cum urma să fie și Shakespeare după două milenii — un filozof cu mari intuiții în domeniul gîndirii și sensibilității omenestii.

George POPA

‘Focul ca esență a onticității umane, dar și ca element de devenire și consumptie și transcendere spre o existență superioară — spre o mai înaltă logodnă’, îl întâlnim subtil ilustrat în poemul lui Goethe — „Selige Sehnsucht“ („Dor fericit“) din Westöstlicher Divan.

H. Bergson: Matière et Mémoire, F. Alcan, Paris, 1938, p. 280.

Alexandru Philippide văzut de ISER

gravitatea poetului

Tulburătoare prin multitudinea reacțiilor contrastante, aspirînd spre cuprinderea cosmicului dar făcînd din el neliniștit centrul incursiunilor existențiale, poezia celei de-a treia vîrste philippidene nu face decât să valideze trăsături de continuitate cu etapele precedente. „Tot ce-i contrast m-atrage, și-n mine, ca-ntr-o seră / Cresc palmieri alături de cactușii buboși...“. O inscripție ca aceasta, Frontispiciu la Stînci fulgerate punctează în fond bipolaritatea unei mari energii spirituale, zbaterele acesteia la incidența luminii cu misterul, contactele lumii fizice cu hieroglifele morale. Metafora Monolog în Babilon — devenită titlul celui mai caracteristic volum — pune ideea de soliloceviu sub semnul dramei, babilonicul fiind tot una cu răsturnarea noimelor. Contrastele proliferază, acaparînd, făcînd imposibilă calea spre esențe. Non-Eternul se confruntă neîncetat cu Eternul, nemărginitul astral cu profunzimile interioare, deșertul temporal cu centrul de foc al conștiinței în tensiune. Coplesit de „enigme și mistere“, „Căutătorul“ din Monolog în Babilon repetă pe cont propriu soarta damnatului baudelairean din L'Irrémédiable: „...un Etre / Partit de l'azur et tombé / Dans un Styx bourbeux et plombé / Ou nul oeil du ciel ne pénètre...“. Este enorm de mult egotism în atât de îngrijit-elaboratele poeme din Monolog, dar un egotism în care se răsfrîng temeritățile și eșecurile umanității în genere: Eul se desubiectivizează uneori pînă la echivalența cu Umanul, tărîmurile se degeografizează pentru a da curs planetarului, întrebările lumii vechi se confundă cu cele ale prezentului într-o largă viziune dezistorizantă, generalizatoare. Explorator tenace al omenescului pe întreaga-i arie, rece, dezabusat, sarcastic, „Căutătorul“ din Monolog abuză din dimineața lumii „minereu de amintiri“, meditează la „vechile furtuni“, la noi „înălțări“, mereu asediat de conștiința incomunicabilului. Ipostaze ca acestea devin aproape clișee, particularități definitorii ale unei personale forme de umanism modern. Adresîndu-se unui tinăr poet, Rilke crede că „aproape tot ce e grav e dificil; și totul e grav...“. Față cu existența, obiect in finit de observație, autorul Monologului are masea unui Rilke „incoronat de vis“ (Traumgekrönt), căutător de certitudini în același timp, dar nu și profunditatea lirică a celebrului elegiac. Proprie lui și a cea specie de gravitate care leagă peste timp dialogurile platoniciene de orizontul gîndirii dantești, gravitate care, cu nuanțe diverse, e detectabilă la contemporanii Robert Musil, la Hermann Broch sau la exponenții altor mostre de solitudine existențială.

Reflexivitatea în poezie valorcăză în măsura în care e subliniată la nivel plastic-sugestiv. N-a fost o exagerare cînd despre Valéry s-a spus că e un poet „făcut“. Reflexivitatea lui Al. Philippide e nutrită cu lecturi de anvergură excepțională, de unde suflul livresc, imagistica savantă, acel cerebralism care — dincolo de temperament și cronologie — evocă similitudini cu limbajul sentențios—poematic al unui Nietzsche. Poezie „lipsită în genere de emotivitate“, „joc de imagini exterioare“, conchidea E. Lovinescu despre Aur sterg; poetul „șiși deduce abstract imaginile una dintr-alta, după asociațiile verbale care vin din întâmplare“, adaugă Camil Petrescu. Nu numai „în cîmpul clasic poetul știe tot“ (G. Călinescu), dar și în domeniile modernității, iar o asemenea cunoaștere amplă se reflectă — ca la Valéry — în nota de intelectualism constant, din toate volumele. La drept vorbind, „monologurile“ sale sint niște pseudo-dialoguri cu trimiteri la Odiseu și Aristotel, la „curtea din Alexandria“, la Gange și Mosella, la „valea numită Iosafat“, la Roma și la colosul din Rhodos, la insula lui Polifem și „Etiopia toridă“; Ciclopi, Titani, Parce, Furi, Efemeride, zeci de alte figuri mitice alternează cu referiri istorice — la Alexandru, la Ptolemei — sau la personaje literare, ca Ahasverus și Schlemihl. Nu e întoarcere de rutină la cei vechi, sub cerul aburit al Cicladelor sau în bucolica Arcadie, ci dialog subtextual cu „o lume-ntreagă de vis“ murînd „uitată“ (Sirinx), pelearinaj tonifiant la „vechile izvoare“ (Monolog în Babilon) și în special apropiere de „lucruri ce n-au fost rostite“. Ca la Ion Barbu, se schițează astfel o Heladă aeriană, de pură ficțiune; spațiu în care pelerinul imaginar, admirator al armoniei pitagoreice și al Simpozionului

lui Platon, se sustrage prozaicului și iregularului. O declarație cu un an înaintea dispariției, rezumă un crez, nu numai estetic: „Construind, am avut întotdeauna sentimentul că construiesc în continuare...”. Inceput în lumină mitică, homerică, experiența cărturărească a scriitorului duce, riguros-selectiv, la luminile veacului al douăzecilea. Lapidarul său caut ceea ce ducează și o înscriere în orbita mișcării universului.

Nostalgia formelor geometrice pure, ridicarea din fragment în „zona timpului în cerc”, acestea descind din protocolul estetic al contemporanilor lui Euripid, dar cum să intri în comunicare revelatoare cu ei când instrumentele apte să lege „gîndire cu gîndire” lipsesc, când „eoli-anul labirint din creier” derutează! Cum să întinzi punți, când **Incomunicabilul** domină? „Pe hartă nu mai sînt ținuturi noi, / Necunoscutul e în noi...”; altfel spus, osîndit singurătății, individul e un fel de **peșteră zidită**, entitate închisă. Nîmic nu se dezleagă de osîndă —, inutil deci arsenalul tehnicii moderne („sirme” și „ace”, „bronhii de oțel”) explorînd doar lumea fizică. Neîntrerupt misterios, „exilat în absolut”, **Căutătorul** fără chei sparge „absurde porți”, dar „lumea dinăuntru a inimii profunde” i se refuză. A intra în acest spațiu tainic „pe poarta viselor adevărate” — prin mijlocirea somnului, de care se vorbește în **Eneida — Pe poarta de corn**, e o speranță. Deși aude „fără urechi” și vede „fără privire”, deruta poetului din **Intimplare în desert** în fața Timpului „lenevos și tont” — e generatoare de anxietăți. Cineva sau ceva misterios împinge timpul înainte, făcîndu-l să treacă printr-o fantastică **poartă cosmică**. Vedenii și năluciri aparținînd visului treaz, diurn, estompează, temporar, numai limitele dintre Eul răsfrînt spre interior și lumea din afară. Scăpat un moment din cleștele lucidității, pelerinul din **Intimplare în azur** e în unul din rarele lui aventuri triumfale, de un lirism neadumbrat de dubii, necenzurat de rațiune. În fond, visurile în **vuietul vremii**, reîmprospătate periodic unifică, restructurează și remodelează, iar performanța e de a sugera nu **irealitate** vizuională, ci de a capta realității invizibile, trăsăturile imperceptibile sensoriale, fermentii ascunși ai lucrurilor din univers. Dacă ideea de puritate (nevoia „barbiană” de „minut azur”) e principalul liant existențial, suportul etic al întregii poezii philippidiene, visul e liantul de natură cognitivă. Pelerinul prin azur, trăind un „vis de slavă și singurătate” e un descendent al magului eminescian **căltător** în stele.

Privită ca text global — cu mai multe straturi —, creația poetului se constituie într-o continuă antiteză, fluidă, ascendentă și descendentă. Cum în substanța **Monologului** intră, reorchestrate la nivel superior, toate impulsurile din volumele anterioare, faptul îi conferă statutul de operă reprezentativă. Vorbim, prin urmare de **Monologul** lui Al. Philippide așa cum, esențializînd vorbim de **Eligiile lui Duino** ale lui Rilke sau de **Cimitirul marin** al lui Valery. Fantezistul „căltătorind odată prin Virgil”, familiarul nașilor „Săgetători și Herculi și Peșeri”, alpinistul imaginar ascuțit **Voci ale vechilor poezii** („mai clare decît scîlpirea stielelor pe cer”) visează „fapturi cu creșterul în slăvir: perspective imensifiante. Inșă gigantismul neoromanticului e instabil căci tentat de ceruri novalisiene și eminesciene, el, poetul, are concomitent memoria „negrului Styx” e terorizat de **locuri rele**, de miasme și smoală, de „asprul suflet mineral” al adîncurilor. Blestemul — camusian — sisific aproape — e de a urca și cobori „un vîlmășag imens de scări”, de a balansa, ca în **Tainicul țel**, între un „azur de sărbătoare” și vîgăuni malefice, acestea din urmă embleme ale hibridului. Clasicele columne albe, făcute „să poarte numai cerul fără nori”, expun vederi chipuri „pocite”, „capete patibulare” „marcate parcă de vitriolantele Blesteme argeziene: „Strimbe guri, / Tumefiate buze, nasuri roase, / Obraji cu negi cît niște nucii, frunți joase, / Ochi storși, urechi pleoștite, tot figuri / Dintr-un muzeu de monștri parcă scoase!”...Fuzionează aici probabile sugestii plastice din grafica expresionistă a unor Marcel Gromaire, Max Ernst, Frans Masereel, ca și din sculptura unui Henri Moore. A pune în relație de interdependență „tipătul nîng de cucuivaie (...) : Eu! Eu! Eu! Eu!” și aceste „capete infernale” — iată o parabolă: ideea că exacerbarea Eului sfîrșește în caricatură și grotesc. Aici și în alte **locuri rele** invadează epitețe ale demonicului și dizarmonicului dantesco, ale uritului și dizgrațiosului (ciung, pitic, pleșug, clăpăug, schilod), toate în conotații punctînd repulsia pentru Eul nedebutalizat, animalic. Clasicist nu prin invocarea umanității antice, ci prin cultul parnasian al expresiei elaborate, poetul din **Monolog**, unul dintre cei mari ai veacului e romantic, înainte de orice, prin tranzițiile neașteptate de la magnetismul astral și vis la teluric și dramă.

Constantin CIOPRAGA

„n-am cerut nimic, am constatat numai“

Nuanțarea în timp a definiției poporanismului nu e decît pe jumătate opera lui Ibrăileanu, cealaltă revenind de drept adversarilor. Criticul de la **Viața românească** nu revine din proprie inițiativă asupra anterioarelor afirmații, ci de nevoie. Rezervele și obiecțiile sînt prea numeroase și grave ca să nu impună replica și el o serie, schimbîndu-si aproape pe nesimțite punctele de vedere. De n-ar fi fost ripostele, al căror foc concentrat aducea a campanie, probabil că înțelesul atribuit poporanismului n-ar fi evoluat, lui M. Simionescu-Rămniceanu îi „adorăm”, de pildă, lungul articol **Probleme literare**, unde Ibrăileanu se apără de învinuirea că ar urmări să dirijeze literatura momentului. A remarcat doar că orice creație este expresia complexei personalități a autorului, care are o ereditate, a crescut într-un mediu, și-a alcătuit o concepție asupra vieții, are sentimente etc. și că toate acestea se răfrîng, într-un fel ori altul, în operă. Evident, Ibrăileanu are dreptate atunci cînd distinge între estetică și critica propriu-zisă, în sarcina celei din urmă căzînd cercetarea tuturor straturilor operei. Ca și atunci cînd precizează că cercetarea implicațiilor sociale, morale, politice ale literaturii înseamnă, implicit, o recunoaștere a valorii ei estetice. Cine citește **Probleme literare** n-are cum să nu devină partizanul lui Ibrăileanu și chiar dacă, ici-colo, descoperi observații de amănunt pe care n-ai cum să le împărtășești, ori nefericite alunecări de condei („Atitudinea personalității e vagă, dar este, și vagul nu o oprește să fie puternică. Și n-o oprește să fie o eclatantă atitudine”), ești dispus să treci peste ele, pentru că prea sînt numeroase punctele în care gîndurile autorului sînt și ale tale. Cele mai multe din studiile și articolele lui Ibrăileanu au această particularitate, de a convinge dacă sînt luate separat. Ne simțim solidari cu fiecare în parte, înșă nu și cu toate deodată. Dificultățile atunci încep, cînd luăm firul ideilor de la capăt, adică de la primul articol în care ele apar, și în cercăm a confrunța înfățișările lor succesive. Aproape orice punct al traiectoriei e convingător, pentru că, înainte de a duce discuția mai departe, el sintetizează etapele ei anterioare. Sprijiniți pe rezumările critice, n-avem cum vedea decît justete, dreptă măsură și mișcare dialectică. Dar îndată ce procedăm la verificări, parcurgînd drumul în sens invers, constatăm că rezumărilor sale le lipsește tocmai fidelitatea, și

imaginea trecutelor etape e deformată, în alcătuirea ei intrînd un însemnat procent de ficțiune. „Am cerut noi ceva sau am constatat? N-am cerut nimic, am constatat numai”, conchide Ibrăileanu și, încrezător în recapitulările pe care ni le pune la dispoziție, îi dăm dreptate. Da, n-a cerut nimic, mulțumindu-se doar să constate. Te și prinde mirarea cum de Lovinescu și Simionescu-Rămniceanu și-a permis să mistifice adevărul. Să fi dispărut, oare, buna credință? Dacă înșă nu ne-am pierdut complet scepticismul și, măcar din pură curiozitate, parcurgem toate piesele dosarului, nu numai „sintezele” critice, surprizele nu întîrzie. Buna credință nu crește numai în grădina lui Ibrăileanu, ba uneori nu crește deloc acolo. Iată: „...atitudinea morală de antipatie pentru lipitorile satului o vom numi cu un nume special **poporanistă**, căci implică atitudinea de simpatie pentru țărănime. Această atitudine nu o putem găsi și cere decît numai în operele unde e vorba despre țărănime sau despre acele clase care stau în antagonism cu ea — aiurea nu poate fi și nici n-o cerem”. („Morală” în artă). Seria de intervenții ale criticului în apărarea poporanismului seamănă cu un șirag, ale cărui măgele trezesc, prin colorit și experta slefuire, admirația, dar, de îndată ce sînt prinse la gîtul menit să le poarte, firul se rupe.

Articolele de explicație (revizuire) a poporanismului urmează în ritm egal: **Iarși poporanismul** (decembrie, 1911). **O rectificare** (ianuarie, 1912). **Fragmente din articolele în care am vorbit despre poporanism în cei șase ani de cînd a apărut V. r.** (februarie, 1912). **Un monument de... incomprehenșiune — ca să zicem așa!** (martie, 1912). Pretextul e, de fiecare dată, același, grosolana răstălmăcire a propriilor afirmații. Și „falsificatorii” sînt, cu două-trei excepții (Gărlău, Trivale), aceiași. Nici refrenurile lui Ibrăileanu nu par să fi suferit deosebite prefaceri. El continuă să repete că poporanismul în literatură înseamnă specific național și simpatie pentru clasa țărănească, iar, cînd se plitisește să mai repete, citează din anterioarele numere ale revistei, avînd grijă să selecteze numai pasajele care-l servesc. Asta în mare, pentru că, privite cu atenție, ele dezvăluie, totuși, schimbări și adăugiri ce merită a fi reținute. Prima se referă la aceea că poporanismul, despre care nu se spusese că nu e nici curent, nici școală, și e un sentiment, e considerat o veritabilă filozofie: „numai o concepție asupra vieții”, notează cu modestie criticul în **Iarși poporanismul**. Și această „concepție” nu exclude (a doua nouăte) „nicio curent ori școală literară”. Nu există incompatibilități între clasicism, realism, romantism, simbolism pe de o parte și poporanism pe de alta. Istoria se repetă. Nu la fel de concesiv se arătase Stere cînd problema compatibilitatea poporanismului cu socialismul? Săopul nu e, nici acum, diferit, urmărindu-se deschiderea porților spre alte scrieri de cele mai diverse orientări. La 1906, Ibrăileanu se iluziona că paginile **Vieții românești** pot fi acoperite numai cu producții care să-i ilustreze programul literar. Inșă forțele poporaniste, fidel poporaniste, erau destul de frave. Cu T. Ciocirlan, Jean Bart, Spiridon Popescu și alții de nivel lor nu se putea edifica o mișcare literară solidă. Cit despre Sadoveanu, lăsînd deoparte faptul că poporanismul povestirilor sale era de tot îndoielnic, sămănătoristii aflînd în ele motive mai serioase ca să-l revendice, acesta mersese pînă la a contesta, în paginile **Luceafărului**, existența unei asemenea orientări. A persista în ideea că revista ieșeană „are o anumită direcție și, în chestiunile principale, cum este aceea a artei, nu publică nimic împotriva direcției, iar dacă totuși ar publica ceva, ar face-o aceasta numai spre a combate intermediarile ce nu le împărtășește”, nu mai era o probă de consecvență, ci curată sinucidere. Se impunea, prin urmare, abandonarea atitudinilor restrictive, ce barau calea scriitorilor cu alte vederi spre **Viața românească**. Și prima măsură la care recurge Ibrăileanu este negarea oprelisților: „nu există școală poporanistă, nici curent poporanist, ci numai o revistă ai sărei colaboratori „fac parte din școli fără să vrea. Unii sînt romantici, alții realisti, alții simbolisti — toți mai mult sau mai puțin poporanisti, pentru că au sufletul românesc și pentru că, atunci cînd vorbesc de țărani, nu-și arată caninii, rinjînd de ură și de dispreț”. Să băgăm de seamă că nici „tema” preferată a criticului, „simpatia”, nu mai revine, cum nu revine nici corolarul ei, „îndulgența”. Ar fi greșit să vedem aici o simplă omisiune: e o schimbare radicală. „Țăranul — serie acum Ibrăileanu — trebuie arătat în toată goliciunea inferiorității, sălbăticiții și barbariei lui, dacă e inferior, sălbatec și barbar. Să fie înșă zugrăvit complex, așa cum zugrăvesc cei mai mari romancierii, cum zugrăvesc Tolstoi pe Ana Karenin, cu toate contingențele explicațoare, cu faptele luminate de cauzele lor — și atunci imaginea țărănimii, fiind adevărată și just luminată, cu cît va fi mai respingătoare, cu atît va fi o protestare mai vie împotriva soartei care i s-a creat și de care este răspunzătoare istoria și sfetnicii ei —, pe cît poate fi vorba de răspundere în acele lucruri în care „bietul om e sub vreme”. Nici o concesie nu i se mai pare exagerată, dacă poate contribui la captarea bunăvoinței autorilor prestigioși ai momentului: „Noi, redactorii, care nu scriem nuvele și poezii, care n-avem temperamentul așa de puternic și tranșant, ca să putem fi clasați, noi nu suntem de nici o școală”. Ce uimitoare metamorfoză au suferit, în doar cinci ani, elementele programului **Vieții românești!** „Băgați bine de seamă: în țara aceasta, sîntem aproape singurii pentru care toate școlile și curentele sînt egale”. Se putea o mai străvezie invitație la colaborare?

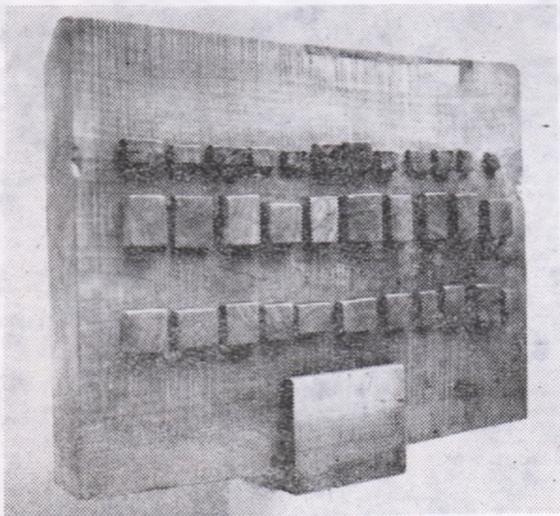
Adrian OPRINA

urme pe zăpadă

vis de ziua

S e răsucesce cu fața spre tavan și deschide ochii. Intunericul tremură gelatinos, se prefăce în fum, apoi într-un fel de ceață, tăiată în două de o linie șerpuitoare. E cordonul de care atîrnă becul cu abajur, chiar spre mijlocul mesei. De acolo vine și făcîntul unui destăpător. Se aude în fiecare dimineată. Așa cum vede și cordo-nul becului, în timpul zilei, atît cordonul acela, cît și ceasul lui pierd orice însemnătate, aproape că încetează să mai existe, înșă dimineata ele sînt singurele lucruri de care se agăță cu toată ființa. Ascultă făcîntul destăpătorului, în vreme ce privirea-i luncă încet, cînd în sus, cînd în jos, pe cordonul atîrnat de tavan. Știe că, dacă ar aprinde lumina, nu s-ar înșela, ar vedea pe cadranul ceasului că este ora cinci. Cinci și cinci, își spune el, sau cinci fără cinci, oricum... și nu-și mai duce gîndul pînă la capăt, întrebarea și-a și făcut loc: Ce mai contează, cele cîteva minute la ceî optzeci de ani prin care a trecut?... Și își amintește că și ieri și altăieri tot cu această întrebare s-a întîlnit. Poate i-a înșă în cale în toate diminețile de cînd a fost pensionat. Cine să mai țină și astfel de socoteli?... Dacă mai știe ceva precis e doar faptul că fiecare zi trăită în plus este un dar neprețuit... Da, da, este sigur ora cinci, își mai spune el. Altădată, la o asemenea oră, își fuma ultima țigară de noapte și se pregătea să iasă din tipografie. Uneori, singur sau împreună cu alți tovarăși de-ai săi, se oprea la vreo bodegă, care era gata să-și închidă ușile, ori tocmai atunci și le deschidea, și bea o țuică sau un pahar de vin, să-și curețe gîtlejul de plumb. Acasă, în bucătărie, își minca totdeauna ciorba, pe care singur și-o încălzea și, strîduindu-se să nu facă nici un zgomot, se strecura în pat, sub asternut, lîngă nevastă-sa. Erau dimineați cînd adormea ca fulgerul, dar erau și dintre acelea în care, cu toată oboseala, își stringea nevasta în brațe. Din diminețile acestea din urmă, i s-au născut băieții și-o fată... De ce naiba să-și mai amintească acum, se întreabă aproape revoltat, cînd și copilul lui sînt aproape oameni bătrîni?... Cordonul becului a căpătînt între timp un fel de luciu și făcîntul ceasului pare mai ascuțit. Întinde o mîină, să se sprijine de marginea patului, cu gîndul să se scoale, dar în aceeași clipă rămînea incremenit. Cum de a uitat tocmai de ea?... Cîteva clipe ascultă făcîntul și respirația, dar nu aude nimic, făcîntul ceasului parcă s-a ascuțit și mai mult și el intră în panică, e gata să-și asceze mîna pe umărul nevastei... În sfîrșit, i-a auzit obisnuitul ei suspin și apoi respirația regulată, ușoară. Ce se mai poate vîntura și prin capul unora ca el, își spune în sine sa. Ce, dacă nevasta celui mai bun prieten al său a murit așa, în somn, lîngă soțul ei, trebuie s-o pățească și el la fel? Cine poate săi cum îi va fi sfîrșitul. Dacă și-ar cunoaște fiecare ultima zi, omul ar deveni cu adevărat o fiară și lumea ar dispărea. Da, da, de asta era sigur și era bine că nu se întimpla așa... Ei, și-apoi, nu-i nici o nenorocire să mori în somn, poate e moartea în care visele alungă durerea și, oricum, nu te mai chină, și nu mai chină pe alții... Ce naiba l-a apucat tocmai acum, să întoarcă moartea pe toate fețele? Dar la ce s-ar mai putea gîndi el, la o astfel de viață?... Sigur, e sănătos tun și ar trebui să aibă în mîințe și alte gînduri, înșă țuica nevastei îl obligă mereu să se oprească tot mai des la moartea. Ea este o zece ani mai tinără ca el, dar pare cu mult mai bătrînă. Toată viața ei a suferit de cite ceva și din cauza asta el n-a băgat-o în nici o slujbă. Ce slujbă mai poți face cu patru copii și cu un bărbat care vine acasă în zorii zilei, frînt de muncă?... Uneori, dimineața, după ce copil pleacă la școală și e trezează, ea îl ruga să-i povestească ce vesti bune sau rele cuprîndea ziarul a-adus de el. Le-ar fi putut citi și ea, înșă îi plăcea ca bărbatul ei să-l înșire toate știrile, să i le comenteze, să-l povestească ce cuprîndea un articol sau altul, și ea asculta curățînd zarzavatul pentru micare sau spălînd rufe... Doamne, cum au trecut anii! oțtează el, ridicîndu-se încet din pat. Se înfășoară cu halatul de molton ponosit și se duce spre bucătărie, bijbiind usa cu mîinile. Abia acolo aprinde lumina și pune ceainicul la fier. După ce bea o ceașcă plină, își aprinde o țigară și se duce la baie, tirînd după el aceleași gînduri. Dur eînd iose, bărbierit, spălat, se simte ceva mai senin. Va mai țuma o țigară, va reînălzi din nou ceainic și numai după aceea va intra în dormitor, să-i ducă și el ceașca plină. Cît coainicul începe iar să fîșie, începe să facă tot felul de socoteli. Apelează chiar la un creion, găsit în buțet, și la o mansonă de ziar. La sfîrșit, își spune că n-are încotro, nu poate desprinde din bugetul său mai mult de douăzeci de lei și va trebui să ducă sticlele din debara la vinzaru. Socotește că, dacă va vinde patruzeci de sticle, va putea cumpăra două kilograme de vin, iar cu cealaltă bani, adică douăzeci de lei, va plăti florile. N-a intrat nicodată în casa celui mai bun prieten al său, de ziua acestuia, fără flori și fără băutură. Cum ar putea ca, tocmai în acest an, cînd omul și-a pierdut soția, să schimbe obiceiul?... Nu, nu va face altfel. Să va duce să vîndă sticlele, fiindcă de cec nu trebuie să se atîngă. Zece mii, nitia are, bani pentru înmormîntările lor. Nu poate să apese cu asta, cu moartea lor, pe veniturile băieților și ale fetei, nici ei n-o duc pe roze... Așa că va lua cîrleț de sub masă, îl va coborî în hol, la intrarea în bloc, va aduce pe urmă sacul plin cu sticle... Și, ajuns cu gîndul aici, toarnă în ceașcă ceai și intră în dormitor, aprinzînd lumina. Ți-am adus ceainic, zice el. Ea nu-i răspunde, nu l-a auzit sau continuă încă să doarmă. Cu fața în sus, cu mîinile adunate la piept și el, văzîndu-i nasul ascuțit și obraji supși, intră iar în panică. Dormi, mai întrebă. Acum deschide și cu ochii, își frămîntă buzele vineții! Doamne, ce vis am visat... Parcă eram cu soră-mea, aia mare și... El n-o mai ascultă. Aproape știe ce-a visat ea. Așază ceasca pe noptieră și începe să-și lepede halatul... În vremea asta, ea, sorbind rar din ceai, continuă să-și povestească visul. Ii își trage pantalonii pe picioare o întrebă: Sora asta, a ta, cred că e moartă de douăzeci de ani... Nu, zice ea, sînt aproape trezeci și uite, o mai visez... Tu chiar nu visezi nicodată? Noaptea, știi că nu, zice el, ziua mi se mai întîmplă, mai ales cînd nu dorm... Să lăsăm visele, mă duc să vînd sticlele. Am făcut toate socotellele și asta-i, trebuie să mă duc... Da, dar cu douăzeci de lei, poți cumpăra patru goroafe. Ar trebui optzeci și unu, atîți ani împlinesc prietenul meu, zice el. Ea îi dă repede dreptate, săltîndu-se pe pernă! Așa s-ar conveni, dar asta-i o sumă... Așa că, ori cinci, ori trei goroafe, atît trebuie să cumperi... El a deschis dulapul, își caută deja paltonul, zicînd: Ce-o să se mai bucare, cînd ne-o vedea... Ai grijă cum îți înfășori fularul și nu umbra cu paltonul deschis, că ai să răcești din nou, mai zice ea, dar el nu-i răspunde și nici nu-și mai aduce a-minte cînd a răcit. Gîndurile lui sînt la cei trei băieți și la fată, numai la ei, și închide usa amărît. Da, da, pe băieții viața i-a împrăștiat prin țară, numai fata a rămas în orașul lui, iar fata asta, a lor, cum să-i ajute, cînd ea înșăși abia răzbată cu un bărbat de trei parale și o casă de copii...

Corneliu ȘTEFANACHE

Ovidiu MAITEC,
„Răboj“

haralambie țugui

Lacom de viață, și de spațiu, Haralambie Țugui are mers grăbit și egal de militar traveștit în civil, chiar atunci când își drăpează mustrărea-i tușinată cu un foarfece alb sub borul pălăriei sadoveniene. Pălăria aceea consacrată de către poezii spre a înainta ca în reverie despica mulțimea străzilor leșene, însoțită uneori de un baston-toiag, omul circulind prin redacții ca un menestrel pe la curții seniore. În toba-i plină are răsăde de dragoste pentru toate zilele mari ale neamului, cîntîndu-le cu glas sinoer, răspicat și cristalin într-o vreme cînd unii confrăți se încurcă în exorcism ritmat și în onomatopoeice imprecacții. Admirîndu-și cu grijă filonul de apă vie, descintă în dragoste de țară și de oameni, Haralambie Țugui reușese o producție impunătoare de volume cu titluri ca niște semnale de gong: **Inalt prin stemă, Sub cerul Mioriței, Lingă vetrele sacre, Sunetul bronzului...** — mereu egal cu sine și neterat de dificultățile tematice. Această fiindcă acum septuagenarul nostru coleg are un profil spiritual precis piragrat în lemnul de Teck al existenței sale poetice, drumul său neavînd nevoie de marcaj turistic spre a se ști încotro merge. Țugui știe precis că are de comunicat —, după cum i-a intrat în singe metrică, în care oficiază. Aceasta, cred, în urma unei severe discipline scriitoricești, care susține că talent e egal de trei ori muncă ori cum sună sfatul lui Brâncuși: „să creiezi ca un Dumnezeu muncind ca un rob”. De unde îi vine dirzenia aceasta de a lupta cu viața și a munci atît la sfleuirea stihurilor, fără a deveni nici prevaricator și nici infatuat? Unde a lămas licențiu care suportă rigoarea regimului de școală militară vîsînd despre **Liane crude** și scriind **Prohod pentru o zi?** Nostalgiile după vegetația satelor dorohoiene, contrarietățile dintre libertatea fără margini a feciorului de țaran și constrîngerile disciplinei de cazarmă l-au făcut să caute o evadare. I-a oferit-o poezia și a trecut în solda ei cu tot talentul, inclusiv ranița cu manuscrise, încît a debutat grabnic la nici

19 ani cu o plachetă sentimentală, sentimentală rău. O fi mai avînd vreun exemplar din ea poetul matur și vajnic de azi ca să-l compătîmească patern pe acel elegiac de acum peste 50 de ani? Că încă de pe atunci era un perseverent, ca să nu zic încăpăținat, o atestă faptul că la terminarea școlii militare, deci după 4 ani, mai scoate una la fel de tristă. Bineînțeles că era multă poză în acea melancolie a proaspătului sublocotenent, tînăr, voinic, sănătos, totuși elegiac fiindcă așa era moda. Nu e greu de presupus cu ce bani a scos poetul acele volumase de tiraj intim, căci mi-aduc aminte că am avut colegi care transformau fie o vacă, fie cîteva mioare de acasă în mult rîvnită carte de vizită a gloriei literare. Apăreau pe atunci multe plachete de stihuri în editură proprie. Țugui a scos **Lianele** cu banii unui frate rămas în sat, fericit de a avea un poet în neamul Țuguiilor. Pe vremea studenției mele, eu priveam cu jînd cum mergeau tot timpul înlăntuiți, uitați pe sub teii Copoului, doi colegi cu obraji proaspeți ca un caș abia scos din strecurătoare, în costumele țărănești aduse din Bucovina, cu sumănase curate și o pînă de echipă folclorică: Tana Mugurel și Florea-Rariște. Pseudonime de alint, cum le stă bine unor poeți. Rariște avea pe conștiință o plachetă **Maria Magdalena**, soră cu cele scoase de Haralambie Țugui cam tot pe atunci, poezii debutînd mult mai necugetat decît prozatori. De pildă, un alt tînăr ofițer, Laurențiu Fulga publică în „Bilete de papagal” doar timide proze scurte, deși era de-un leat cu Haralambie Țugui. Și aceasta se întîmpla în 1938, pe cînd Țugui pregătea a doua plachetă și Florea Rariște debutase în volum. Din generația lor s-ar aduna un important teanc de plachete cu poezie de toată mina, apărută fie prin efort propriu, fie prin generozitatea unor edituri ca „Bucovina”, prin colecția „Iconar”. De altfel, și Haralambie Țugui a avut norocul să fie prețuit de Eugen I. Torouțiu, care-i editează **Prohodul...** el fiind al doilea său naș literar după D. Furtună, cunoscut om de cultură și director al seminarului din Dorohoi. Cu sprijinul i-nimosului preot, un grup de tineri dorohoieni, deși încă elevi, printre ei și Țugui Haralambie, au scos mica revistă „Insemnări” ca să aibă unde se vedea revărsată. Pe atunci circula formula: „un tînăr — un poet; doi tineri — o revistă literară; trei tineri — un curent literar”. Așadar, la Dorohoi, ca și la Iași, Cernăuți, Fălticeni, Birlad, Roman exista un climat favorabil preocupărilor literare, majore sau minore, încît bibliografia au de lucru cînd e vorba de pomelnicul titlurilor de reviste literare apărute și subit decedate în perioada 1930—40. Înainte de plachetă, elevul Țugui Haralambie va debuta în asemenea reviste școlare, ca de pildă „Mugurasi” cam pe aproape de Mugurel Tana, studentă-poetă care se plimba în sumănăș cochet prin Copou la brațul lui Florea-Rariște. Dar anii au trecut și puțini își mai aduc aminte de acele vremuri. Haralambie Țugui și-a luat serviciul în primire tocmai cînd vremurile erau tulburi în Europa și războiul se apropia de noi. Tînărul ofițer a băut pînă la fund paharul, cunoscînd frontul, spitalul și a-

poi prizonieratul. Soarta a aranjat lucrurile ca în lagăr să-i cunoască pe Laurențiu Fulga și pe Constantin Ciopraga, ambii născuți tot în 1916, ambii debutăți tot în reviste școlare, primul la Chișinău, al doilea în „Lumina” la Pașcani — deci aceeași generație. Dintre ei, cel mai precoce a fost Const. Ciopraga, debut 1930 cu proză, urmat de Țugui, 1933 cu versuri și de Laurențiu Fulga, 1938 cu proză. Încercările acelor ani grei i-au marcat pe toți maturizîndu-i prematur și impregnîndu-le un puternic fior dramatic. Se pare că singurul care a reușit să iasă din înclăstare cu privirea la fel de senin-albastră a fost Haralambie Țugui, de parcă și-ar fi pus Kohol în ochi. Fulga a alunecat și mai mult în straniu și halucinant, retrînd literar obsedanții ani ai unui război impus și n-a mai reușit să uite pînă la ultima-i carte; Ciopraga și-a găsit refugiu în studiile și cărțile de specialitate, trecînd pe planul doi rezonanțele lirice. Nu se poate însă ca, pînă la urmă, să nu se confeseze într-o carte a prizonieratului judecînd însă evenimentele, cumpănit după cum îi e firea, din perspectiva vremii. Totuși, echilibratul și ușor prezumțiosul profesor are în colțul gurii un rictus amar care îi cenzurează zîmbetul. Haralambie Țugui a ieșit sfîrtecat truștește, cu o mie și una de metehne fizice, dar și-a păstrat starea de incantație și de copilărie ca o poleire cu scarabei de aur a imaginilor vieții lui diurne. S-a întors și mai profund poet, și mai convins de necesitatea imnică a poeziei. Melancolică trestie din stihurile dorohoiene a devenit un stejar cu frunze de aramă întomnată, în care și cel mai slab vînt naște rezonanțe eroice, și care nu pot fi suspectate a fi patriotar-de dat fiind trunchiul scrijelat de șrapnele. Țugui a fost în acești rodnicii ani ai liricii sale deslănțuite un port-drapel al sentimentelor colective, împletind dragostea de neam cu devoțamentul pentru Partid. Cu deosebirea că el spune răspicat și vehement, cu înaltă combustie lirică, gînduri pe care alți scriitori le înhorbotează în metafore ambigue. Cineva a etichetat poezia lui drept chthonică. Să limităm termenul la ceea ce înțelege țăranul prin pămînt, el care spune țarină de la țară știind că prin milenii țară descinde din latinescul terra. Deci e o poezie chthonică a pămîntului ca simbol al sufletului românesc, fluturat în stîndarde de holde pîrguite, de păduri însingurate la Posada și Cosmin și de sfințit la Voroneț albastru. Evoluția lui Haralambie Țugui amintesc revigorarea miraculoasă a vegetației după pirjol, grabită să recupereze întîrzieră, intrînd în ciclul anotimpurilor, trăgînd seve noi din cenusă dezestrului. La cei 70 de ani, pe care îi împlinește în acest fărur, Haralambie Țugui, cu pălăria lui sadoveniiană și cu privirea de oțel încă ager, poartă voinicește pe străzile lasului și în cărțile noastre de căpăți încrederea într-o poezie netimorată de mode, sinceră și directă, precum e cuvîntul dintodeuna al acestui popor care nici cînd nu s-a lamentat și nu și-a renegat credința. Tînărul nostru septuagenar a fost și a rămas un luptător.

al. andriescu

A niversările au efecte ușor de recunoscut asupra discursului critic: îi deturneză unele dintre intenții, îi accentuează, pe de altă parte, altele. O poziție „protocolară” față de sârbătorit poate să transfigureze toate elementele implicate în actul critic; și pe autorul comentariu, și opera în discuție, și pe cel ce semnează textul critic.

Poate că lucrul cel mai potrivit în împrejurarea de față — Al. Andriescu își trece în revistă, la vîrsta maturității, o activitate literară și științifică diversificată, a acoperind domenii pe care puțini sînt dispuși să le atace cu egal interes — ar fi fost unul din articole, bine cumpănite și pătrunse de civilitate, scrise chiar de Al. Andriescu. În lipsa acestuia voi încerca să trec în revistă, în cele cîteva pagini pe care le am la dispoziție, domeniile în care s-a ilustrat autorul.

Pentru cititorii revistelor literare Al. Andriescu este, în primul rînd, criticul care își asumă obligațiile mai mult sau mai puțin ingrate ale foiletonistului — deținător, cu intermitențe, al cronicii literare sau al altor rubrici la revistele „Cronica” sau „Convorbiri literare”. Cu recenzile, cu studiile și eseurile de mai largă cuprindere pe care le-a publicat Al. Andriescu a parcurs și a judecat critic importantă teritorii din literatura noastră contemporană. **Judicios** ar fi, poate, cuvîntul potrivit pentru a-și numi activitatea publicistică. Fără să ridice tonul (dar, din cînd în cînd, dacă e cazul, polemic), criticul e interesat de „înțelegerea” mecanismelor ascunse în fiecare operă. Două volume — **Disocieri și Relief contemporan** (ambele apărute la „Junimea” în 1973 și, respectiv, 1974) însumează o parte din contribuțiile lui Al. Andriescu în domeniul criticii literare propriu-zise. Nu aș trece peste un detaliu. Deși a scris într-o perioadă care a cunoscut numeroase și seducătoare „converții” metodologice (cu victime chiar printre comentatorii serioși și cu reală vocație) Al. Andriescu nu și-a trădat, în acest interval de timp, principiile. Nu pentru că ar fi fost mai puțin „receptiv” la nou; ci, în primul rînd, datorită convingerii că anumite perspective teoretice prezintă suficientă soliditate pentru a te putea sprijini pe ele în permanență. Nu cred că trădeze intențiile lui Al. Andriescu dacă, în lipsa unor mai recente afirmații programatice, voi reproduce aici dintr-un vechi articol, cuprins în **Disocieri**: „Este normal să ne întrebăm (...) pentru cine sînt scrise aceste studii de încifrată stilistică. Critica literară le refuză și le ignoră. Cititorii care simt nevoia să fie călăuziți în receptarea operei literare nu le înțeleg. Ele rămîn, așadar, să circule într-un cerc impenetrabil și foarte limitat, autocondamnîndu-se la izolare pentru că nu pot pătrunde, deși își propun să facă opera de artă mai inteligibilă, pînă la consumatorul de literatură și pînă la creatorul ei. Autorii acestor studii (...) ajung în situația curioasă de a se citi (și aprecia cu superlativ uneori) între ei. Să nu se producă acea fatalitate biologică ce condamnă la degenerarea cercurilor prea închise”. Între timp „fatalitatea biologică” s-a produs. Interesant e că „previziunea” din anii cînd critica structuralistă făcea primii pași pe terenul literaturii noastre teoretice e compatibilă cu concluziile celor care, în anii din urmă, au putut să urmărească apusul aceluiași tendințe. Dar nu pentru a urmări realizarea unei profetii m-am oprit la acest citat; din delimitarea polemică se desprinde, în contrast, profilul criticii practicate de Al. Andriescu; o critică comprehensivă, atentă în egală măsură la esențele operei și la cititor — căruia i se adresează, urmărind consolidarea legăturilor acestuia cu opera.

Am relevat atitudinea criticului față de structuralism și din alt motiv. Al. Andriescu n-a fost niciodată interesat exclusiv de critica de întîmpinare, de comentarea ultimelor apariții editoriale: s-a dedicat, în paralel, studiilor de stilistică (**Stil și limbaj** — 1977 și **Limba presei românești din secolul al XIX-lea** — 1979, cuprind o parte din acestea). Atitudinea sa față de mode a fost, și în această ipostază, aceeași: „...unele din studiile acestea [din **Stil și limbaj**, n.r.m.] se revendică dintr-o școală lingvistică și stilistică mai puțin spectaculoasă decît structuralismul și direcțiile poststructuraliste. Această „școală” nu promitea totul, dar oferea, în schimb, cîteva rezultate sigure. Nu ne jenăm, de aceea, nici astăzi să rostim cu cea mai mare încredere nume care, nemaifiind la modă, au în schimb șansa de a fi doar durabile...”. Nici criticul, nici stilisticianul nu par să fi fost interesați de răsturnări ale ierarhiilor consacrate, de schimbarea, într-un fel sau altul, a cursului evoluției firești a disciplinei respective. Polemic din cînd în cînd, cel mai adesea însă sceptic, Al. Andriescu nu agreează stridențele, orgoliile prea puțin temperate.

O conștiință a inevitabilelor limite, dar și orgoliul venind din evaluarea exactă a propriilor calități străbat din studiile lui Al. Andriescu. Luciditatea precumpănește, în cazul său, asupra entuziasmului. Scepticismul despre care aminteam, bine dozat, l-a ferit ne autor de judecăți pe care să se grăbească, mai apoi (cum se întîmpla cu alți scriitori din generația sa) să le ascundă în vreun... colț mai puțin frecventat al bibliografiei personale — deși, pe de altă parte s-ar putea bănuși că aceleași scepticism și același echilibru l-ar fi putut îndepărta de posibile inițiative literare originale.

La îndeletnicirea concomitentă (și cu foloase reciproce) de critic literar și de stilistician trebuie să o adăugăm și pe aceea, susținută cu acribie, de editor. Ediția Gib I. Mihăescu pe care a inițiat-o, în pofida unor vremelnice hiatusuri, își propune să ne ofere, pentru prima oară, imaginea întregă a operei unuia dintre scriitorii nostri importanți. Activitatea literară și științifică o completează pe aceea de profesor al altor generații de studenți ai Universității „Al. I. Cuza”; pe scurt: cei 60 de ani pe care îi numără acum Al. Andriescu își arată, în acest „arbitrar” prag cronologic, roadele.

Constantin PRICOP

pădure de cîntece

Soare de toamnă : amintire duioasă revărsîndu-mi pe suflet acele candoari pe care doar magia șoaptă a roadelor coapte le mai întoarnă din anii priori...

O lumină difuză în fiecă gînd ? Un cuvînt al pămîntului vibrînd prin tine din copilăria cu frunze de soare în păr, precum o plătire de tainice-abine ?

Cine s-a întrebă și se-ntreabă mereu cu aceste cuvinte abia auzite de gîndul suav și de lacrima neștiută din pleoapele amintirii ? Negreșit, negreșit numai pămîntul acesta moldav.

Atît de dulce și-amarnică totuși bucuria aceasta a revenirii la țărîmul din care ca un gînd, sau ca o aripă, sau ca o lacrimă ai purces, să-îi fie vieții, deopotrivă, suspin și cîntare.

Soare de toamnă bucurîndu-ne trecerea și petrecerea cu cea mai blîndă, extatică lumină aici, pe pămîntul părinților rămași în noi ca o pădure de cîntece plină...

gloria lumii

Cerurile-azure, cerurile de neant sideral deasupra ochiului, deasupra gîndului ceruri, ceruri pînă dîncolo de capătul lumii de unde s-a vestit Făcerea cerului și pămîntului, facere cu bucurie curată, cu moarte curată în fiecare cuvînt al nostru abia rostit, în fiecare lacrimă a noastră niciodată uscată.

Cerurile-azure, cerurile de neant sideral revărsate în ochiul și gîndul nostru ca niște marea abia perceptibile ale singelui vesniciei... Cine să le asculte mai bine frîmțutul de galaxii ce nu mai există, de stele abia imugurînd decît ochiul nostru cel pururi de veghe, decît gîndul nostru, imponderabilul ?

De zbor în lumină e nasterea... De taină e innoptarea preafrumosului, bietului trup. Și iată că lumina cu Taina sunt una... Și iată că diminețile devin mai întrebătoare șoptindu-ți cu indiscreție : Ai văzut cum se trece gloria lumii ?

clopotul de cristal

Arămîm cu lacrimi de văzduh, Clopotul... Îl auzeam chemîndu-ne; era război iar goul în care parcă ne mutasem pentru vecie, spre răstîgnire urla ca o hienă flămîndă în noi.

Tinerețe suie în singele crud... Cădeau prin suflet hohotiri nebune de proiectile fără șir... Numai el, Clopotul de cristal numărindu-mi bătăile inimii nu-si mai conțenea ropotul.

Bate a moarte, numai a moarte ! spunea unul; uite cum cresc din tranșee miresele noastre de fum, întunecatele voci ale destinului. Numai ele ne-or mintui de toate păcatele.

Și se murea așa cum ar ploua ; și se murea așa cum ar ninge :

pe vale, pe deal, afară, în groapă. Cine putea ști cum e mai bine, sub cerul cu gust de fînuc ?

Nu mai noi,cu glasul în glotă înghețat ca o răspîntie de zare fără aer priveam pămîntul și cerul, indifferente bătăi de clopot despîcînd lumea redusă la un simplu, himeric vaier :

Bang-bang prin văzduh, prin pămînt pentru ochii și soarele sfințit ! Clîng-clîng pe la Poarta de-Apoi pentru noaptea din față mereu adîncindu-se în zenitul bolnav de noroi...

Bate a moarte, numai a moarte ! zicea lumina abia licărîndă din cerul nebun, Îngropați-vă, îngropați-vă ! răspundea din neant o aită voce, ocrotitoare și blîndă.

Bang-bang prin tăcerea din singe pentru lumea ce-n două se frînge ! Clîng-clîng la apusul de soare cînd ingerii vieții cu aripi albastre își cîntă, smeriți, la picioare.

Era secolul douăzeci aproape de jumătate, și eram vreo sută de milioane sau mai mult, foarte serioși și gravi în uniformele noastre... Și peste toți un singur clopot, de cristal pe care mereu îl ascult :

Bang-bang, tu fericitul, tu smeritul sub clopotul perfidului timp încă rămas să-ți numeri bătăile inimii asemeni rînitului din Țara Nimănu!, O! cum te așteaptă Acolo același mereu enigmatic popas...

Haralambie ȚUGUI

■ Din volumul „INVOCĂȚII DE AMURG”.

convorbiri — 1886

A supra lui Costache Conachi mai, stăruie încă „definitorie” imaginea logofătului ia-tînduar, cu giubea și ișlic enorm, împrovizînd acrostihuri cu „suspînuri” și „leșinuri” pe care să le înștrîneze lăutarii pe la geamurile unei Casandra, Anica, Lucsandra, Elena, Mărioara, Casuca și mai ales Zulia. Pentru unii, cărturarul și visătorul de la Tigănești Birladului pare excesiv preocupat de „rotunjirea imenselor sale proprietăți” prin „spolierea” răzeșilor și a țirgoveților. Nu-i locul să opunem contraargumentele în genere cunoscute, dar e limpede că acel ce l-a avut profesor la Iași pe republicanul francez le Regicide nu avea nevoie să se „initieze” în cultura și ideologia politică a Franței doar... de la sfîrșitul sec. al XIII-lea prin intermediul grecesc, traducerea de către Conachi a romanului **Majida** ș.a. fiind ele însele probe elocvente. Mărturiile unui mai tînăr contemporan, folosite intens și de G. Călinescu, publicate la 1886, spun: „Conachi cunoștea pe de rost scrieri de-ale poezilor și dramaturgilor francezi, și-i plăcea să declame părți întregi din ele”.

Ce însemna limba literară a vremii (Conachi începe să „compună” pe la 1802), mărturia unui alt contemporan — și-i vorba de Costache Negri, în „România literară” din 6 februarie 1855 !

— e iarăși sugestivă : „Mai de luat aminte este că toate cite au scris acest bărbat sînt chiar și numai în limba adevărat românească scrise ; mare merit ce din zi în zi se face mai rar, cu amestecul unor năravuri străine printre ale noastre și cu necumpănită introducere de nouă cuvinte ce aceste trag după sine”. Necurmata poveste a neologismelor ! Fără a ignora că întreaaga listă de „barbarisme” alcătuită cîndva de Maioreșcu a fost asimilată în timp de către limba literară, să-l regăsim pe Conachi, pe la 1846, filosofînd în graiul său și al nostru din totdeauna : „Toate slau pe o schimbare, de la cer pînă la pămînt, / Căci schimbarea este viața felurilor ființi. / Conțeneș dar a mai plînge, căci ce-am fost acum nu sînt / Și că colea mi-i aproape către alte locuinți”. Debordanta pasiune pentru viitoarea și ultima soție, Zulia, i-a fost însă atît de caracteristică și de sincer mistuitoare în expresie : „Ah ! Zulia, mai îți minte ziua-n care a ta față, / Cu lacrimi ca trîndafirul în roua de dimineță, / Rumenă de rîșinare și cu nurii [farmeceale] înflorită, / C-o căutătură blîndă, de amor povățuită, / Ai zîmbit cu îndurare de o dragoste ferbinte / La a mele jurămînturi, la a mele rugăminti ? / [...] Ars am fost de-a ta iubire, ah ! cit te-am iubit de tare, /

Dar această despărțire m-au aprins cu foc mai mare ! / Jurămînt Îți fac din suflet că și cerul și pămîntul / De s-ar strămuta, Zulia, eu nu mi-oi schimba cuvîntul / Altă stea de proslăvire, altă luceafăr de-nchinare !” [...] și vom fi, transpuși în epocă alături cu întîiul contemporan : „Ce poezie ! ce închipuire ! și ce limbă frumoasă ! în toată această Scrisoare către Zulia, care este, fără îndoială, una din cele mai frumoase poezii românești” !

Dintr-o însemnare ce va continua a lui V. A. Urechia despre Miron Costin extragem cîteva deosebit de oneroase dări și angarale : „de leu, de taler, de zlot, de ort, de sulgiu [dare pe laptele vacilor], goștina pe oi, deseatină pe stupi, de camănă [lînă], de unt, de cai de olac [poștă], de care de braniște [nuiele], de podvezi [transporturi] domnești” etc. Pertinente observațiile lui Ioan Bogdan (mai ales în sensul că „autorul a eșles bucăți nu numai din publicațiile membrilor societății Junimea”) asupra celei dintîi **Antologie română pentru uzul școlilor secundare** alcătuită de Miron Pompiliu. Surprinzător de adecvate realității contemporane analizele conservatorului Th. Rosetti asupra **Mișcării sociale** la noi.

Lucian DUMBRAVA

partidul

Partidul e pieptul de stîncă
Al munților Carpați
E columna de idei și de fapte
A Președintelui NICOLAE CEAUȘESCU

Partidul e cîntecul femeii
Rotunjit a trăinicie de neam
Și clarul de lumină
Din ochii noului născut

Partidul e foaia aceasta de suflet
Pe care mi-așez gîndurile
Cum țaranul așează sub brazdă
Plăpînda și eterna sămință

iubirea de țară

A iubi această țară
Înseamnă a ști
Cînd bobului de griu
I se face de piine
Și cînd ploii feciorelnice
I se face de dragoste

A iubi această țară
Înseamnă a ști
Că haina ta de sărbătoare
Este haina ta de muncă

A iubi această țară
Înseamnă a ști
Cînd pietrei
I se face de statuie
Și cînd cuvîntului
I se face de dragoste

Elena CODRESCU

clipele noastre

Clipele noastre sînt caldă plămădeală de veacuri
Șuvoi de prundiș izvorit în baraje,
Flori de furnale cu petale de șarje;
Ridicări de statui peste miine,

Inimă de griu
Încălzită-n răsuflet de brazdă
Și-n răsuflet de piine;
Clipele noastre-s virtute de ape
Tesute-n aripi de turbină,
Cristale de inimi
Urcate
Din altare de munți în lumină;
Muguri de plumb
Înfloriți în silabe de pagini,
Fapte de vis
Nesfîrșite rodire în imagini.

chemare

În valea dintre Soare și Lună
E-o Lume rotundă în care
Patima unui gînd mai seamănă furtună
Și-n templu-i încă arde
O torță de singe
Semințele rodirii
Din mugure le frînge.

Cu-albastru de munți udați-vă fața,
Spălați-vă-n verdele apei
Că iață seninul cel mare aproape-i
Și strigă spre slăvi
O visare comună
Să fie pace pe valea
Dintre Soare și Lună.

Gh. BOTEZ

preamăresc

Cînd urc o treaptă, ori cînd deschid fereastra
O fac să mă apropii de soare și lumină
Pămîntului să-i cer o nouă rădăcină

Cînd văd în floare merii și lanuri aromind
Sau cînd mă uit la oameni, la jocul de copii
Eu preamăresc văzduhul și cred în ciocirlii

Iar cînd îmi plec genunchiul a închinăciune
O fac pentru țarina dospită cu sudoare
Și pentru piinea ei în formă de hotare.

Și mă închin la palma cu bătăture de veacuri
La neamul meu cum altul nu-i la fel,
La numele de OM, cu tot ce-nchide-n el!

unicitate

Din cîntecele lumii
Nici unul nu-i mai nou,
Nici unul nu-i mai minunat, mai rar
Ca acela strigat de prunc în clipa dîntii
Cînd însăși infinitul și-a dobîndit hotar:
Supremă plămuire de viață și de har!
Multiplu fără seamăn
De cîntec de ecou
Nici unul nu-i mai rar
Nici unul nu-i mai nou
Și mai Irepetabil!

Lucreția ANDRONIC

meditație

Niciodată căderea
nu va zdrobi
cartilagiul de nufăr astral
al omului

propoziții

A crescut griu într-o propoziție de forma cimpiei
au crescut păduri într-o propoziție de forma muntelui
au crescut pești într-o propoziție de forma Dunării
au crescut doruri într-o propoziție de forma unei hore
au crescut oameni într-o propoziție de forma vieții
au crescut mormînte într-o propoziție de forma războiului
au crescut steaguri într-o propoziție de forma victoriei
au crescut legende într-o propoziție de forma eroilor
au crescut propoziții într-un text de forma limbii române și limba română este țara

Oflia APETROAIEI

cîntec pentru labiș

L-am căutat pe Labiș
la Mălini
Și i-am strigat numele-n munte
Și-atunci, spre mine s-a întors,
ecoul „Primelor iubiri“
C-o mîngiere pe-a mea frunte:
„Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt“
L-am căutat pe Labiș
în riul de-argint
printre păstrăvil zglobii
înotînd
Și pietrele ce le-am stîrnit
le-am auzit strigînd:
„Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt“.

L-am căutat pe Labiș
noaptea pe lună,
pe sub brazii umbroși
alergînd cu cerbii-împreună,
Pe cer,
în chipul lui cu ochi frumoși,
O stea ținu să spună:
„Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt“.

L-am căutat pe Labiș
din frunze doînd
pe plajurile Stînisoarei
Și ling-un rug
falnic arzînd,
am auzit și glasul căprioarei:
„Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt“.

Alexa PAȘCU

n. v. turcu

timp

— Mamă!
— Tu să taci! Mama credea că eu vorbesc
întotdeauna prea mult. Ea vorbea de parcă
eu chiar aș fi vorbit prea mult cînd trebuia
să tac. De fapt eu tăceam.
— Ai tăcut?!
Drept pedeapsă mă trimitea cu vaca pe
șanțul căii ferate. Noi eram patru, dar eu
eram cel mai adesea pedepsitul. „Cine nu hră-
nește vaca, nu mîncîcă lapte“, îmi spunea.
Era secetă. Preotul satului credea că o alun-
gă. El ieșea cu toate văduvele satului după
el. Văduve de război, că era după război.
Mergera cîntînd în fruntea lor și a invalizilor.
Noi veneam în urma lor cu joaca noastră.
După ce binecuvînta acolo, în șesul ars, spu-
nea de fiecare dată:

— Primul să se roage orbul. Și orbul înce-
pea zicînd: „Soare ce ne arzi nestîns acolo
sus. Îndură-te și adă asupra noastră ploaia“.
Preotul spunea amin, iar oamenii se rugau în-
tr-un fel de murmur neînteles.
— Ati fost? ne întreba mama.
— Da.
— Atunci veniți să vă dau de mîncare.
Fiindcă tata nu avea cu ce să împuște nici
ieperi, nici căprioare, am început să ocrotim
vaca. Ea era salvarea noastră. O purtam prin
toate prăpăstiile după hrană. Mîncea ea, mîn-
cam și noi. Vara aceea era fierbinte ca o plită
încinsă. Cenușul era singura culoare, iar Si-
retul se țira ca un șarpe lihnit, abia se țira
prin fosta lui albie. Fratele meu și surorile
mele mai mici plîngeau și de foame și de
spaimă.
— Ce ne facem dacă moare vaca? o în-
trebam pe mama.
— Tu să taci! striga ea la mine. Eu v-am
făcut, eu am să vă și cresc.
Mă uitam cum ne împarte ce avea și ple-
ca apoi grăbită. Eu plecam sub nuc, la um-
bră, iar seara adormeam cel dintîi. Mă smu-
gea de unde eram așezîndu-mă la masă.
— Stai cum te pun eu, zicea. Unde te pun
eu să stai! Tragedia ei care o schingiuia era
că eu plec fiindcă nu aveam ce mîncea.
— Tata cînd vine?
— Vine el!
Plecase cu alții din sat să aducă porumb
din Banat. Bunicu-meu se duse la muncă
în bărgan și în Dobrogea tot pentru grăunțe.
La noi, cerul era ca sticla, noului fugiseră
Toți așteptam minunea, dar minunea nu venea.
— Îlincă...
— Ce vrei?
— Tu vezi fă că de-un an nu s-a mai fă-
cut nici o nuntă în satul ăsta?
— Nu vîd. Că nuntă ne trebuie nouă a-
cum. Du-te...

— Vă e foame? ne întreba mama.
Eu mă uitam la fratele meu mai mic și
la surorile mele mai mici și tăceam. Pe ur-
mă răspundeam:
— Nu.
Arta mamei de a ne împărți buruienile
fierțe ale cîmpului era fără margini. Împăr-
țirea mîncării era aproape un ritual. Jivine
flămînde ce eram ni se părea că toate bun-
ătățile pămîntului se adunaseră pe masa noas-
tră rotundă.
La urmă ne întreba:
— Tu?
— Tu?
— Ei, acum veniți să beți lapte să nu vă
plesnească ceva de buruienile astea fierțe.
Laptele era cald, dulce și bun.
Într-o zi, l-am văzut printre scîndurile gar-
dului pe moș Dincofă vecinul nostru cum a-
duna poame verzi, crude, cum le fierbea și
le mîncea. Avea un pom mare, un păr cu pere
necoapte. Fratele meu și cu mine ne-am ho-
tărit să sărîm gardul și să ne pomemim pe
rînd în pomul omului, în felul următor: el
să-l cheme la poartă, iar eu să mă sui drept
în păr; o zi eu, o zi el. Într-o zi însă fratele
meu s-a rostogolit de acolo de sus drept în
poala îlincăi. De aici ni s-a tras că nu ne-am
mai bucurat de rația noastră de pere furate.
De fapt noi nu știam că omul se înțelesese
cu noi fără să ne spună. El venea în fiecare
zi apoi, la gard, cu căciula plină de mere.
Uneori, mama plîngea pe furis.
— Mamă!
— Tu să taci. Ia și dormi.
— Mamă!
— Ce vrei?
— A venit tata?
— Taci. Vine el. Trebuie să vină...

vizita

A fost întii ca o adiere de vînt.
Aerul devenise mai greu,
răspîndea un fel de neliniște.
Apoi s-au stins și luminile.
Așteptam,
neclintîți,
în jurul mesei.
Ceva, ca o adiere de vînt
a respirat lingă noi
fosnînd servețelele...

stare de contopire
cu pasărea-liră

Dacă într-o picătură de apă
vezi ingeri.
Dacă alături de ei
se disting infuzorii...
Dacă bătrînul hareng poate fi
peștișorul cel fermecat.
Dacă iubita
ți-e născută în Cartea Cîntărilor...
Dacă un copac poate fi pentru tine
și-altceva decît o umbrelă...
Dacă, pe vreme de vînt,
ți se-ntoarce tot părul în ochi
și-n zadar dai din cap, să-l aduci
înapoi...

poem

cu lădițe și cîntar

Poemul se petrece într-o stație de
autobus.
Un singur călător așteaptă;
are sub brațul sting
povestirile lui Hoffmann E. T. A.
Așteptarea se prelungeste. Dintre
pagini
curg motani Murr și draci violeți
pe care o mină necunoscută
îi ia de-a valma și-l înghesuie
în lădițe pătrate.
Apare autobuzul, iluminat ca ziua.
Urcați, îndeamnă vocea șoferului,
ieșînd
din orificiile aparatului de autotaxare.
În stație, lădițele s-au stivuit pe
cîntar.
Tăcere.
Acul indică mari greutateți de
exprimare.
Titus CEIA

ochiul
cald al
poeziei

Fratele meu gemă
supernove caută-n eter;
eu le aflu sensul.
Ochiul rece-al telescopului
simte cînd se-apropie de el
ochiul cald al poeziei —
un univers în altul
să privească.

stau
pe orbita
iubirii

Dragostea de țară:
nucleu
în jurul căruia
se rotește
sentimentele noastre.

Stau pe orbita iubirii
și aștept un semn
de la tine,
o, țara mea!

Și-n timp ce clădesc
arabescuri
din cuvintele vremii,
tu descoperi
noi simetrii
în ochii și inima mea.

strune
albastre

Simetria Frumuseții:
umbră albă-n infinit...
Între ele
zeii (demult) au întîns
strune albastre ca cerul,
să cînte iubirea...

De-atunci,
le sterg de palide rugini
poezii...

Adrian VOICA

virginia
mușat

miracol

Privirea ta de argint
Mă prefăce în aur
Celor nemuritori
Aducîndu-le ofrande
Și roua umple în fiecare zi
Un potir flămînd de dragoste
Trupul meu sterp
A-nceput să-înflorească
Descoperînd minunea-implinirii.

pînă la capăt

Cu siguranță nu voi iubi pe nimeni
Mai mult ca pe ține
Din miezul ființei mele
Nu voi dărui niciodată mai mult nimănui
Și totuși tu, mereu nemulțumit,
Nefericit pînă la capăt.

Atîns tot mai mult de paloarea furiei oarbe
Năvăleai în sufletul meu
Cu cavalcada tăcerii
Nici cea mai simplă imaginație
Nici cea mai caldă atingere
Nu trezeau în adîncul tău
Liniștea, dubla liniște a cuvintelor mele.

coroana

Cum se prefăce iar coroana
Pe care mi-ai așezat-o pe frunte
Într-un schelet înnebunit de groază
Că și-a pierdut puterea să te-nfrunte
Și totuși văd, aud, respir și simt
Te urmăresc cu umbra și cu gîndul
Și lacrimi îmi mai curg din nemurire,
Cînd pașii tăi îmi mîngîie mormîntul.

gheorghe grigurcu

un punct

1. Un punct avar ce-ndeasă-ntrinsul sfera.
2. Un punct pe care-l strigi pe nume un punct cu care te tutuiești un punct cu care schimbi opinii.
3. Un punct voluptuos spectaculos făcând strip-tease.
4. Un punct alergând pe stradă grăbit să-nehieie textul.
5. Un punct explicat temeinic pe puncte.

când cum

Când cum apăru peisajul când cum aerul șifonat alunecă precum o rochie de pe umărul tău cîntător când cum un călător plictisit tuși sec tabagic când cum luna mestecă un colț al acoperișului salivind ușor pe zidul zgariat când cum se ridicară de pe scaunele tapițate o pereche de guli bătrîne și-o lumină apatică țîșni din vechea fotografie porni să colinde lumea.

aceste sonete

Aceste sonete ca niște fotolii ușor desfundate în care-ți cufunzi mușchii și sufletul spre-asculta cum la cel dintii colț frînează automobilele.

cineva

Cineva se-ndepărtează se-așează de-a dreptul pe trepte din buzunar îi iese o gazetă abia își mișcă picioarele abia își mișcă brațele se dezmoștește sub acest soare înalt și cenușiu sub acest soare indiferent pătat de țînțari cum fațada hotelului.

și nu vreau

Și nu vreau nimic altceva decît întimplarea Cuvîntului pe-această pagină căzînd cum o monedă (nepăsătoare vitală) pe tabla de zinc a localului.

poetul

Poet nu poți fi dacă nu ești uneori monotonic exasperantă monotonic cum un nesfirșit șir de picături tortură chinezească.

areta șandru

dans pe o tabacheră de aur

Crede că nu mai poate schimba nimic. Nimic esențial din ceea ce ar vrea și ar trebui să schimbe. La urma urmei temperamentul ei este același. Dar inima, ficatul, nervii? Gradul lor de uzură? Ar vrea să se împotrivescă dar nu are cum. Dacă ar fi posibil, și uite că nu este, s-ar mai naște încă o dată, să aibă grijă mai multă de ea însăși. În seara asta nu reușește deloc să scape de senzația apăsătoare a morții aceluia ziarist. Moartea lui a survenit cu încetinitorul: un om este ucis în fața noastră în timp ce noi, restul lumii, în papuci și halat ne vom lua ca de obicei cina. Nu vom avea cum să-l ajutăm. El nu va ști nimic de cina noastră, de halatele noastre matlasate, de aerul condiționat din sala de proiecție. Cîteva milioane îl vom privi timp de mai multe secunde. Aparatul de filmat, camuflat la o depărtare de cîteva zeci de metri doar, va înregistra prim planuri ale sfîrșitului său. Uite-l. Acum se furișează pe lingă o mașină în flăcări, aparatul de filmat nu anticipează cu nici c imagine acest final absurd, se tirăște, iese din cîmpul de observație al aparatului pentru puțin timp, peste tot sînt gloanțe și din orice oame-nii și-au făcut acum un zid: o mașină, un sac de nisip, colțul dărîmat al unei case. Dar e prins și nimeni nu mai ține cont de nici o lege, ziaristul nu mai e o ființă omenească, iar el, uitînd acest lucru încetează să-l mai respecte. Cineva îi dă un brînci, altcineva îl lovește. Scurt, fără să sovie. Aparatul lui de fotografiat e făcut zob. Apoi, imaginea se precipită, un bărbat în uniformă îl ține de cap și glonțul, al cărui sunet nu este înregistrat pe peliculă, dar pe care toată lumea va afirma ceva mai tîrziu că l-a auzit, pornește atît de repede că nu ne putem dezmetici. El cade pe pavajul ud, se uită țîntă la noi cu ochii aburiți, și nu vom ști niciodată la ce s-a gîndit în momentul acela. Fără să știm unii de alții, în picioare, ne îndepărtăm de buzele noastre ceașca de ceai.

Nu s-a întîmplat nimic, nimic, nimic. I s-a spus doar de atîtea ori că adevăratele nenorociri sînt bolile, accidentele. Sufletul ei e răvășit atunci cînd cere florăresei să-i împacheteze buchetul de flori. Încearcă să creadă din nou că peste puțin va putea intra în posesia unei lucruri simple și bune pe care va pune stăpînire. Ori de cite ori cumpără un buchet de flori pentru ziua cuiva, nu e în stare să se tocmescă la preț. Grăbește pașii ca să-l încetească iar. Urcă scările unui magazin și încearcă să aleagă ceva simbolic. Insistă mult, nehotărîtă în fața rafturilor. Alege o cană ciudată, din pămînt ars, un obiect de artizanat, ciudat de simplu pe care vînzătoarea i-l împachetează cu o grabă abia reținută.

Aștepti să treacă un tramvai prin fața ta. Două vagoane de clasa întîii și a doua, de parcă ar fi prinse în ace, se aruncă înainte pe vine gata să sară de pe ele la cel mai mic obstacol. Pe fiecare scaun cîte un călător, unii cu capul sprijinit de geam privind pe fereastră sau înaintea lor. Fiecare este adîncit în propriile lui gînduri. Dacă ai fi la rîndul tău într-unul din aceste vagoane, ai rămîne pe un scaun cu picioarele întinse înainte sub banchetă simțînd nevoita să te odihnești. Uneori, în picioare, în dreptul unui pasager, îți propui să-i ghicești felul de viață, ocupația, stăția în care va coborî. Ce fel de hobby are. Cîte unul se uită fixînd indiferent o cutie de cuie, un maldăr de scînduri, sau un afiș cu adresele la care poți lua lecții de acordeon și vioară.

Undeva, un geam la care se face brusc lumină. Începe să plouă și-și îndreaptă din mers pîrul. Picăturile de apă strălucesc proaspete în pîrul ei. Cîteva bucați de țigla smălțuită strălucesc undeva, sus, deasupra unui balcon. Eșarfa ei are culoarea cobaltului. Este ajutat să se dezbrace. În cuier, un mantou și cîteva pîlării pretențioase. Pe peretele holului, o pictură innegrită. În seara asta bărbatul din fața ei împlinse 41 de ani. Începe să încruntească ușor dar îi stă bine. De pe erva lui albă cad picături de ploaie, semn că a ieșit de cîteva ori pe balcon să vadă dacă nu vine. Un camion trece pe mijlocul străzii și casa capătă o rezonanță ciudată: seamănă cu un pahar plin cu apă surprins în mîna cuiva atunci cînd omul e împins și mina, din pricina prea marelui efort începe să-i tremure. Cu ani în urmă, ei doi au dansat pe puntea unui vapor. Este unul din lucrurile de care își amintește cu precizie. Erau inconjurați pretutîndeni de apă. Un scurt circuit într-un firțiu și n-a rămas să lumineze decît luciul fosforescent al apei. Ea iriza asemenea unor semnale aprinse sau a unor firme. Atras de muzică, cîte un pește sarea zvîrcolindu-se din apă. Ceilalți s-au retras în cabine. Ei au rămas să danseze toată noaptea. Mesele din mijloc erau strînse. Dansau fără să-și închipuie că dansul lor se consumă pe o tabacheră de aur. Nu se vedea decît apa reflectînd lumina peste care curgea din nou întinericul, acoperind fețele ace-

lea ciudate, patrate și triunghiuri, la fel de întunecate, semn că treceau pe lingă sate de pescari. Dimineața, cînd s-au despărțit și-au spus amîndoi că nu trebuie să uite nici unul din ei nimic din noaptea aceea. El a rămas să vadă cum se îndepărtează de mal. Se micșora încetul cu încetul în timp ce acolo, în sufletul ei, imaginea lui a rămas nu să se micșoreze cu timpul, ci să se mărească.

Au trecut ani și ani peste promisiunea voastră. Nu a fost înlocuită cu nimic din acele lucruri și imagini care ne fac uneori să le înlocuim cu altele.

Ploaia sapă șanțuri în geam. Voi nu o vedeți pentru că în cameră este lumină. Ați încercat să cuceriți în acești ani ceea ce un om își dorește din toată inima: fericirea. V-ați ales, e foarte posibil, cu cîteva ore de farmec ale ei. Unii au încercat să le tulbure și pe acelea. Singuri, de cele mai multe ori, asemenea singurătății acelei nave lipsite de pasageri care trece noaptea fantomatic și de pe care se aude muzica. Au fost ani la mijloc cînd au avut strănia impresie că nu au început încă să trăiască. Li s-au părut nestatornici oameni, case, funcții, obiecte, prieteni și chiar cărțile.

Cînd s-au reîntîlnit, după atîția ani, s-au obișnuit cîrînd cu noile trăsături. Le-au așezat pe acestea, în locul celor știute cîndva. Apoi, voi doi, fiecare la alt capăt al mesei. Sfîșnice de argint care vă despărteau, pahare, platouri, întinse pe fața de masă strălucitor de albă. Masa care seamănă atît de ciudat cu puntea unui vas.

Cîndva, demult, chipul lui îl vedeai pe fiecare obiect în parte, pe geamul unei vitrine, pe un copac de merisor, pe conturul vag al unui tablou, pe grila unei porți, pe o perdea abia trasă. Gesturile ei au dintr-o dată un început de iritare prin felul în care la furculița și cuțitul sau modul cum le mînuie. El întorcea privirile. Într-un colț, un vas de email, plin cu apă, și din el, tulpinile înalte și sensibile ale florilor aduse de ea. Încăperea pare mare pentru că nu e ticșită de lucruri. Ridică paharele în același timp. Îi urează.

Mîncîcă sandwichuri și vorbesc despre psihatrie. Simte că ei încearcă să-și ascundă deliberat privirile și nu reușește decît cu mare efort. Singură, expresia feței e dată de puterea ochilor.

— Toți cei care îmi trec pragul, începe el să spună, sînt mai mult sau mai puțin afectați de un deranjament mental. Fiecare suferă fără să știe, în ascuns sau pe față, de o nevroză.

Din pricina căldurii frișca de pe tort începe să se topească. Pleacă în bucătărie să aducă cuțitul.

— Să-l tăiem, hotărî. Viața ta este senzațională. Tu te ocupi de fapte. Și faptele nu pot fi decît senzaționale.

— Poate din punctul meu de vedere. Sau al tău. Dar nu și pentru ei. Ei își trăiesc viața așa cum ne-o trăim fiecare dintre noi.

— Am un om acolo, la mine, într-o rezervă. Și-a tăiat venele. Am crezut la început că e vorba de un accident stupid, o poveste de dragoste. E un om tăcut pe care accidentul l-a făcut și mai tăcut. Mai ales faptul că a rămas în viață. Se gîndește mereu la același lucru. De pildă, ce se va întîmpla cu el cînd va ieși pe poarta spitalului. Este un lucru uimitor ceea ce mi-a spus, pentru care nu mă grăbesc să dau încă o explicație dar el afirmă că știe unde se află vasul Titanic, că ar fi unul din supraviețuitorii săi. Că ar deține un set de fotografii, multe dintre ele reprezentînd vase rămase intacte la atîta timp de la scufundarea navei, sticle de băut, argintărie, veselă, sfîșnice, vestime, bijuterii. Că e, nici mai mult nici mai puțin decît Edward Smith, căpitanul vasului. Că într-o altă existență a fost autorul unui bioritm care testează adevăratele ritmuri biologice — uman, intelectual, fizic, emoțional și diurn — activitate pe care consideră el, așteaptă să o declare la fisc. Și mai spune că a fost martor la moartea unui ziarist, împușcat într-o ambuscadă.

— Ziarist? E un lucru bizar, foarte bizar. Poate că nu ai înțeles bine, poate că nu era vorba de un ziarist. Simți că nu-l e prea clar ce spune, și-l rugă să-i facă o cafea.

— Este mai greu, mult mai greu chiar să reușești să obții, ca în cazul meu, secretul vieții chimice, organice, spirituale. Este primul lucru care vîd că te preocupă în sfîrșit în această seară. Poate mai mult chiar decît ziua mea de naștere. Încerc să particip sufletește la fiecare caz al meu.

— E un mincinos, apreciază ea. Sau un impostor acest ziarist de care mihi spui a murit ieri seară. Televiziunea l-a confirmat. Ori el, spui tu, țî-a povestit toate acestea acum două săptămîni. Simte o mare iritare, și starea începe să pună stăpînire pe ea.

— Începînd de ieri seară a încetat să-mi mai spună ceva. Cum de-l poți simți?

— Nu știu. Tu ești medicul lui. Nu e pacientul meu. Povestea cu Titanicul e un fals. Nu se știe nimic de el. Poate că personajul tău e unul inventat. Și nu înțeleg ce legătură are cu ziua ta de naștere. Poate că țî-ai propus un test cu mine în chiar seara asta.

O privi grav timp de cîteva clipe. Lingurița cu care mîncîncă tortul se îndreaptă către sine ca și cum ar fi întrebare: eu, tocmai eu să fac una ca asta? La vîrsta mea? Dădu neputincios din cap.

— N-am de gînd să inventez nimic. Accidentul acela există. Cu tot ce țî-am povestit despre el.

Ea se ridică de pe scaun cu un gest elegant. Îi rugă să-i pună o melodie suavă. Se uită țîntă la el și fața lui se coloră ușor în roșu. Ceva îi dădea un aer neliniștit. El își potrivi haina și-o invită ceremonios la dans.

— Există? Îți sopti la ureche. Îți simtea în frînt, pîlînd ca altă dată, atunci cînd s-au despărțit pe un ponton, ea îndreptîndu-se spre un sat de pescari după o noapte de dans. El simți la rîndul lui că se află în fața unei vitrine strălucitoare, cu fructe exotice pe care le privește, dar la care știe că nu o să ajungă niciodată. Nedumerit, încearcă să afle cum a ajuns la asemenea asociație.

— Există, sopti el atît de convins încît se îndoi pentru prima oară dacă există sau nu. Și fără să atingă nimeni casetofonul dat în surdună, acesta porni dintr-o dată mai tare făcîndu-i să tresară asemenea glonțului care ucise un ziarist. Iar imaginea morții lui, care nu fusese completată de sonor dar pe care toată lumea putea să jure, cu mina pe inimă, că l-a auzit la televiziunea de seară, se estompa pe muzica unui vals cu nimic mai prejos decît cel de pe o tabacheră de aur.

nicolae ariton

pe valea chioaiei

Boambă văzuse odată copiii ieșiți undeva la poalele Dealului Cîtăreții și după ce învățatorul Cristea terminase de explicat o lecție de științe naturii, el s-a alăturat copiilor și le-a strigat să vină cît mai aproape că vrea să le spună ceva. Întîi i-a întrebă dacă ei cunosc alfabetul. Copiii au început să ridă, hi, hi, hi, cine nu cunoaște alfabetul, bine atunci să-mi spuneți voi cum vorbesc o vrabie, hi, hi, hi, vrăbiile nu vorbesc, bine atunci să-mi spuneți cum vorbesc o șoarece, hi, hi, hi, șoarecii nu vorbesc și după o serie de astfel de întrebări și răspunsuri Boambă a început să imite glasul tuturor păsărilor pe rînd și uzind de puțin tact pedagogic nu trecea mai departe pînă nu știa fiecare copil să imite pasărea respectivă, apoi a trecut la animalele antrenînd copiii în urlete specifice lupilor ori cînilor cînd sînt pe moarte, în scheunături de vulpi, în zberete de capră sălbatică ori în grohăituri de mistreți cînd se scaldă de plăcere sau cînd sînt încolțiți și viața lor atrînd de iuțimea picioarelor ori de hazard, exact cum ați învățat la școală, completa învățătorul venit și ei aproape și uneori dînd indicații asupra deschiderii gurii sau modulării vocii. Bucuroși de rodnicia zilei copiii s-au dus acasă și au anunțat triumfători că astăzi au învățat un alfabet nou și drept dovadă au început să cînte și să țîpe ca păsările, să scheaune și să guțe ca animalele ori să respire dureros de încet imitînd astfel copacii și iarba. Această stranie invenție de a conversa a dat de bînuț părinților în special mamele care au început să-și descînte copiii, să-i afume și să le lege în jurul frunților infirmitate prosoape mulate în spirit ori în oțet fără a uita să-i compătimizească mereu, mă băiatule, mă, cum erai tu dimineață și cum ai ajuns în amiază. Prelungirea acestei stări de lucruri a dus la o revoltă categorică a taților care au anunțat prin Alexa că vor veni la școală să se intereseze dacă e posibil... da, e posibil și nu va împacienciați, totul e trecător iar acumulare despre care mi-ați relatat căci despre o acumulare este vorba dacă au reușit să stăpînească acest limbaj atît de complicat nu se poate face decît printr-un efort considerabil și deci fiți fericiți că au fost în stare...

Acum Boambă și-a legănat capul și a behăit mai mult către amiază care stăpînea satul, că mai tîrziu cine știe ce s-o fi petrecînd acolo la centru și a ieșit strecurîndu-se pe sub o margine de deal. A mai privit o dată culmea și apoi s-a îndreptat stăpînit de o teamă launtrică spre Valea Chioaiei, spre bulboana cu apă sîngerie, împărăția peste care era suveran și peste care nimeni nu avea dreptul să-și impună puterea în ciuda zvonurilor cum că Boambă ar fi spus că dă în primire paza Văii Chioaiei, hi, hi, Boambă-i nebun, ce să facem noi cu o vale sălbatică în care domnesc ciorile și sălciile sau ar fi spus că un timp de... să se găsească unul de bună voie și nesilit de nimeni să ia o bită în mînă, o praștie în buzunar și o grămăjoară de pietre să o păzească... iar eu m-am hotărît să merg la un control medical pentru că simt așa că mă trage ceva spre pămînt și mă duc să văd ce și cum, dar toate au fost zvonuri pentru că Boambă n-a consultat niciodată vreun medic, n-a consumat nici un fel de medicament, iar cînd la circa sanitară de la centru a fost anunțat că toată lumea, adică tînar, vîrstnic, femeie, bărbat este obligat să-și facă mureful, Boambă l-a așteptat la marginea satului pe învățătorul Cristea și l-a întrebă cu anume teamă în priviri și în cuvinte dacă acolo înăuntru în maghernăția aceea unde trebuie să intre lumea îi strict necesar să se dezbrace și să te vadă cei din jur așa dezbrăcat că eu domnu învățător ce pot să le arăt decît aceste oase goale, aceste mîini subțiri și fără vlagă, he, he, dacă așa fi eu în putere cite n-aș face pe pămîntul acesta dar așa, și timp de o săptămîină nimeni nu l-a mai putut vedea pe Boambă descuindu-și ori incuindu-și usa casei și de aceea s-a format o comisie avînd ca misiune să-l determine cu mijloace pașnice să se supună ordinului că auzi dumneata Boambă unde te vei fi aflînd acum strigau membrii comisiei umblînd pe marginea Văii Chioaiei cu pîlării în mîini și dîndu-și păreri despre eventuală dispariție fără urmă a celui în cauză, auzi Boambă de ce vrei dumneata să apelezi la litera legii că avem și noi legi dar credem că ne putem înțelege ca oamenii și de acolo trebuie să te informăm că n-a ieșit nimeni și nu va ieși nimeni cu vreo leziune corporală așa că nu ne mai pune la încercare și transpirații au intrat prin stufărișul și papura văii și mai reține Boambă că cine iese de acolo primește drept recompensă un rachiu din acela din care am auzit că îți place dumitale și apoi vei avea curajul să te lauzi la femeie că faci și dregi, am auzit noi și aia își făceau din ochi trăgîndu-se unel pe altul din bilcurile cu apă stătută înjurîndu-l în gînd pe Boambă că pentru un nebun trebuie să se obosească zece și se căutau pe după sălci și plopi, loveau în scorburi și răscoleau musuroaiele că poate-poate și se urcau prin copaci, nu poți ști ce se află în capul lui și cînd simțeau că puterile îi lasă l-au descoperit pe Boambă undeva într-un cuib de barză și de acolo l-au coborît, l-au luat de subțiori, hai, hai, curaj omule că sîntem așteptați, lumea iese la porți o fi dat în cap cuiva, t, nu este el omul, o fi pus mina că păcălul t, nu-i el omul, atunci ce a putut face, s-a suprasunele decizii și aceasta se pedepsește și

Boombă era mai mult tîrît spre circa sanitară și numai pe Dealul Ciotăriei cînd s-a întîlnit cu căruța lui Chiorcea a întrebă așa ca și cum ar fi știut răspunsul de mai înainte a întrebă dacă acolo trebuia să te dezbraci și Chiorcea le-a strigat allora care îl și legaseră că n-avem chef să mai și fugim după ei, le-a strigat să oprească și să-i dea drumul, a plecat mașina aceea și eu mă duceam cu el și dădu o ha nă la o parte din dosul căreia se vedea un cap alb dar n-am avut noroc, dii tată, dii... Membrii comisiei nu s-au lăsat înșelați și l-au dus mai departe pînă la centrul comunei. Acolo l-au dezlegat nu înainte de a-l arăta autorităților locale astfel motivîndu-și zilele cît l-au căutit și pentru care vor primi salariu că am muncit, numai noi știm prin cîte am trecut, iar dacă peste un timp de vei simți așa dureri în coșu pieptului și într-o zi vei vedea intrînd pe geam sau pe ușă pe cineva necunoscut și care seamănă cu o femeie să nu te arunci că greșești, va fi moartea, iar noi să știi că n-avem nici o vîină și ai făcut-o singur cu mina dumitale, hi, hi, Boombă își pipăia trupul îndepărtîndu-se iar cînd cobora spre Boțoaia oamenii l-au auzit pentru prima oară cîntînd și strîgînd că s-a terminat, ai dracului, au vrut aia să mă omoare dar cu mine nu le-a mers...

Braoștele cîntau și Boombă își sălta pașii ca la paradă, bărbia și-o purta în vînt, ochii lui apoși sticleau și uneori fixa Dealul Ciotăriei și doar printre buzele uscate scăpa cîte un cîntec stîclic acolo la centru... În fața unei dimineațe aceea ca de lapte în care oamenii s-au speriat văzînd cum dinspre gară intră în sat un șir de cîteva mașini în înăuntrul cărora erau femei, pachete și sacose. Aceia au privit satul încercînd să-l recunoască și s-au oprit în fața casei de la margine în care au intrat îndîndurați. Giasul femeii bătrîne striga rar, sacadat și anemic că nu vrea la azil, însă privind s-a oprit cu palmele la gură recunoscîndu-și copiii. Cîteva se pierduseră prin viață și cu ochii spre ei femeia s-a lăsat moale lîngă prispă din duș și ochii peste cap. Peste leșnii ei s-au aplecat cei din jur ducînd-o în casă și țîrziu unul venea pe drumul căruței lui Chiorcea, fuma și cu o sticlă roșietică spunea că s-au adunat, legea-i lege și ridică sticla apoi i-o întînda a autoritar lui Chiorcea care se împotriva și bea, cu o mină trăgea de hățuri apoi lovea ca la o blindetă. Cînd au ajuns în dreptul porții bărbății și femeile venite au scos la vedere o bătrînă îmbrăcată în alb cu șiraguri de mărgele scîlbind în jurul gîtului iar pîrul îi avea împletit în două cozi subțiri, brumării și au urcat-o în căruța lui Chiorcea cu toate că după ce au fost ferite într-o parte cele patru scînduri legate cu sîrmă ruginită, fiecare din bărbății și femeile care susțineau că au supt lante la sinul ei și care luaseră cîte o poziție impresionantă o invitaseră în cite o mașină. Femeia i-a privit pe rînd cum erau ei alinați pe vîrste și sexe și a păsît pe lîngă mașina fiecăruia netezindu-le tabla lucitoare, aplecîndu-se printre mic gest de curiozitate, privește mama de ce am fost noi în stare să facem pînă la ora aceasta și aș fi onorat, înțelege, dacă pe banca mașinii mele s-ar odihni și pentru cîteva ceasuri măcar trupul mamei, aha, extraordinar exclama ea trecînd cu aceeași ceremonie a bății de joc pe lîngă mașina fiecăruia înțelegînd să accepte acest compromis al fiilor ei cu destinul pentru care credea ea că luptă, și privirile ei puteau să distingă chipurile surîzătoare și vesele ale bărbăților și femeilor pe care îi onorase atîngîndu-le firele acelea infierbîntate de zăpușeală, putu să mai distingă schimbările de priviri înțelegătoare, ce putem să facem noi decît să mai așteptăm... aha, extraordinar, mai exclamase femeia cu verice, cînd făcu calea întoarsă, sprînzîndu-se de mașini și cînd îi întrebă pe fiecare dacă în afară de ceea ce au adus acolo la poarta casei au mai fost în stare să facă și să crească vreun copil sau doi că voi ați fost unsprezece... Ajunsă la locul de unde plecase, femeia i-a privit peste umăr și pentru prima oară i-a văzut tremurînd, i-a văzut cu figurile schimonosite, aha, extraordinar, a mai exclamat ea cînd să-i aducă din nou bățul ei de sprijin și să vină o căruță, ce dracu', a strigat ascuțit încît n-a mai putu fi recunoscută în ciuda efortului vizibil pe care-l făceau ceilalți, nu știu în stare să aduceți o căruță pentru mama voastră, hă, hă, hă i se distingea dantura intactă, ce rușine, ce rușine mamă să ai la picioare una dintre marile invenții ale omenirii și tu să stăruie în dorința de a te plimba cu o droagă uscată pe patru roți trasă de două gloabe ale nimănu, dar noi n-o să ne opunem, numai nu știm ce va zice lumea și îl căutără pe Chiorcea care se fîstîci atunci cînd auzi dorința acelor domni : ca mama lor să meargă la Consiliul Popular într-o căruță, eu n-am mai curățat-o demult și n-am mai uns-o că m-au tot luat treburile înainte, nu face nimic domnule, nu face nimic, avem noi grijă de asta și peste fiul din căruță au fost asterne cîteva covoare a căror margine acopereau și drugi lustruiți, iar Zăinoaia a fost așezată între niște perine albastre, astfel că de departe semăna cu o floare imensă.

Mulți au luat-o înainte urcînd Dealul Ciotăriei. Aveau cu ei sticle de culori diferite din care beau și-și aduceau aminte de copilărie. Oamenii au văzut cum bătrîna a fost dusă la comună iar peste un timp a fost adusă înapoi, a venit doar ea, Chiorcea și cu două din fete, ceilalți au intrat în bufet și încercau să se cunoască cu oamenii din jur. Plăteau băutura pentru alții și întrebăți despre bătrînă spuneau că au rezolvat totul, o vor lua din Boțoaia și o vor îngriji pe rînd, eh, și cel întrebăt plescăia și ridică sticla urînd celor din jur sănătate și să ne vedem și altădată tot așa. În Boțoaia bătrîna a fost dată jos dar n-a intrat în curte, a silabisit încet că vrea s-o vadă satul purtată la braț și cele două femei voinice cu dantură fieruță și-au zîmbit acru lîngă bătrîna de subțorii purtînd-o în lungul și în latul satului. Cei de sub gardul școlii s-au mirat și chiar s-au speriat, iar Chiorcea le striga celor de sub gardul școlii că a inviat bătrîna și-i mirescă acum, umbli moartea în alb băă, și s-a ascuns. Femeia se plimba lăsdînd ca satul să-i admire mărgelele și pîrul împletit, iar în dreptul cimitirului a făcut cîteva semne și a intrat. Era seară. Luminile satului s-au aprins brusc. Au ieșit iarăși în mijlocul satului unde se auzeau și cu Zgravu priveau de pe prispă școlii iar Dealul Ciotăriei și acum cîntau și rideau. Alexă niste cîntece de lume. Copiii femeii coboriseră alții din ogrăzi. O parte dintre copii satului se adunaseră undeva lîngă un stîlp și se jucau ca și cum ceea ce era în jur ar fi fost undeva departe. Apoi au intrat în curtea școlii și au început să trazeze lîni cu o cretă pe trotuarul infierbîntat și să joace șotron, iar bărbății aceea coborîți de pe deal rideau și îl arătau pe Boombă cu nuiaua și braoștele în spate care trecea privind casa și oamenii, încercînd să vadă dacă bătrîna cu varice a plecat. La marginea satului Zăinoaia a fost dusă în casă și cei veniți

și-au desfăcut pachetele și sacosele. Un aparat de radio cînta, iar bărbății se învîrteau și chiuiau în timp ce bătrîna ca și cum ar fi uitat toată ceremonia în care înotase peste zi a începu să privească în jur și între buze îi reveneau din ce în ce mai des cuvintele acelea că nu vreau la azil, însă era luată înainte de tot ceea ce i se așeză în față. Iși netezea din cînd în cînd îmbrăcămîntea albă și sorbea băutura scumpe. Bătrîna adormise. Cîteva din casă se priveau cu ochi străini și au ieșit afară. Vîntul venea ușor de le mîngîia trupurile, iar ei au început să se învîrtă în jurul casei și să lovească pereții cu degetele, vorbeau de casă și de vînzare și de bani. Unul a întrebăt cine o ja primul pe mama, nu hotărîseră la cine va sta întîi bătrîna, dar a rămas fără răspuns, continuau să se învîrtă într-o horă și socoteau.

A doua zi cîteva din băieții Zăinoaiiei s-au împărțit prin sat chemînd lumea în fața porții și cînd au crezut că nu mai au pe cine să aștepte, unul s-a ridicat într-un prun uscat demult și a scos un petec de hîrtie și-a agățat niște ochelari după urechi și cu un glas răgusit a început să citească : onorată adunare! Sintem satisfăcuți de faptul că ați răspuns cu promptitudine chemărilor noastre. Nu vreau să folosesc cuvinte prea mari, știu că este mult de muncă, și de aceea vreau să vă spun că eu împreună cu frații și surorile mele vrem să dăm fiecăruia dintre cei prezenți aici cite un mic dar și să auzim și noi cuvinte de mulțumire pentru că așa se face și nu vrem să călcăm legile noastre de demult chiar dacă noi avem mașini, vedeți și dumneavoastră că stau ca la o parcare. Pe mama care ne-a născut, ne-a crescut și educat, de am ajuns oameni adevărați. poate ați citit ziarele și v-ați putut da seama de ce sintem în stare, noi tot cu o căruță am plîmbat-o, așa e frumos într-un sat, și să nu mai lungesc vorba, bărbatul își ridică ochii din hîrtie, își sălta ochelarii și întinse o palmă spre mulțime, vă rugăm să vă ordonați pe mai mulți rînduri și să primiți darurile noastre cu toată bunăvoința pentru că prin dumneavoastră cei de aici, vocea bărbatului devenise aproape plîngătoare, aceste daruri vor ajunge acolo unde trebuie, și-și scoase o batistă cu care-și șterse cîteva lacrimi ivite pe sub ochelari, apoi coborî din copac. Lumea începu să se agite văzînd cîteva coșuri de răchită și de diferite obiecte colorate. Fetele Zăinoaiiei aduseră farfurii cu cozonac tăiat felii. Întîi s-au îngrămădit copiii cu toate că cineva le striga să nu se inghesuie, ce naiba, măcar atîta lucru ați învățat și voi la școală. Fostul navetist plecă tîrîndu-și ranga prin colb. Înjură că adică dacă au avut de gînd să facă chestia asta de ce nu i-au spus să nu-și mai ia ranga. Mulți au plecat spre casă fără a mai sta la pomană, dar au mai și rămas. Unii au primit la început cite un basc de care era agățat printr-un ac de siguranță un loz de trei lei, apoi, învelit în hîrtie, o felie de cozonac, un covrig și cite un pahar cu vin. Alții au primit cite o pereche de șosete de la care nu lipsea lozul de trei lei. Copiii primeau gumă de mestecat, ciocolată și cite o pasăre din lut colorat în care dacă se flai ieseau niste țipete de cucuvea. Cei care împărțeau și-au dat seama că vor rămîne multe obiecte în coșurile de răchită și le-au luat ieșînd undeva lîngă banca din marginea gardului școlii și împărțeau gumă de mestecat, păsări din lut colorat, baloane la fel de colorate, mîșinute în care dacă învîrteați cu o cheiță te puteai plimba cel mult doi, trei metri și abia la urmă cînd au văzut că totuși vor rămîne obiecte au lăsat coșurile de răchită pe banca și au plecat. Copiii se imbrănceau lîngă gumă de mestecat și baloane pe care le umflau și le dădeau drumul în aer. După ce au răsturnat coșurile de răchită au găsit scrumiere colorate și șiraguri de mărgele din plastic și cîteva biberoane. Pe drum a trecut Samoilă și l-a întrebăt ale cui sint coșurile și cine a semănat porcăriile astea peștrițe, se referea la mărgele. Copiii au ridicat din umeri. El a băgat coșurile unul în altul, le-a ridicat în spate și a plecat. Cîteva norocosi primiseră cite o păpușă. Mașinile din fața porții Zăinoaiiei au întors scotînd cîteva rotofoale de fum albăstrui care nici măcar nu s-a amestecat cu aerul din jur. Cîteva au ieșit la porți întrebînd pe alții dacă au văzut-o pe Zăinoaia în vreo mașină, t, n-am văzut-o, atunci cum dracu' de pleacă așa...

Mașinile au ocolit o dată satul apoi s-au înseris pe un drumeag paralel cu Valea Chioaiei și s-au oprit în dreptul iazului. Șchiopul a ieșit dintr-o colibă și le făcea semne să meargă mai departe dacă n-au permis că la noi numai cu permis se poate... Rămăsesse într-o pereche de chiloți albaștri și se sprînzea cu o mină în bătag iar cu cealaltă mîngîia trunchiul unei sălcii arse de trăsnet. Mașinile au fost oprite undeva pe iarbă. Șchiopul s-a mișcat indecis, nu putea ști cu cine avea de-a face și de aceea se învîrtea în jurul baltagului și uneori își dădea cite o palmă streasînă să poată deosebi lumea. Din mașini au coborît bărbăți și femei. A fost coborîta și Zăinoaia. Purta aceeași rochie albă și aceleași șiraguri colorate. Părea speriată și de aceea se misca doar cînd o miscau ceilalți. Bărbății și femeile au așternut pe o limbă de pămînt între un șanț și malul iazului cîteva pături și au început să se dezbrace și să se întînda pe pături. Soarele frigea. Unul a dat drumul unui aparat într-o mașină apoi a luat o găleată, a mers un timp aiurea pînă a găsit un loc unde și-a scufundat găleata și s-a întors cu apă. Luau cu pumnii și-și udau fețele și mișnile. apoi rămîneau ai nimănu și-i înnegrăscă soarele. Pe Zăinoaia au luat-o cele două femei cu dantura fieruță, au întins-o pe o pătură undeva aproape de salcia arsă și au început să-și ungă picioarele și varicele. În timp ce ea scoatea doar cite un vaiț șters. În jurul ei se adunaseră o sumedenie de sticlute și tuburi de mărîm și culori diferite din care după anumite metode era scurs un anume lichid ori unguent și Zăinoaia primea supusă mîngîierile femeilor cu palmele bătrîne și aspre. Nu putea suporta soarele și bărbății alarmați de cele două femei au bătur la repezeală patru pari peste care au așternut drept adăpost o altă pătură rămînd ca dedesubt bătrîna să-și trateze picioarele. Se mai vedea cum Șchiopul se învîrtea șontic, șontic în jurul iazului și uneori vorbea cu peștii lui fără a pierde din vedere pe cei veniți cu mașinile și lungiți pe limbă de pămînt. Într-un timp a văzut pe unul ridicîndu-se și făcînd cîteva mișcări de trezire. Tot acela i-a sculat și pe ceilalți. Doi s-au dus aiurea printre sălcii și s-au întors cu cîteva pari. Cei rămași în urmă și-au descuiat mașinile din care au scos pachete și sticle. Au aprins un foc timid sub un ceanun prîns pe un pățîntre două crăcni și rideau. Șchiopul se urcase într-o salcie de unde urmărea totul. Venea un miros de carne friptă și îi înfura pe aia că n-au mai avut unde să se ducă dracului că la dînsul nu-i camping și dacă vine vreun sef să-l pe unde scoate cămașa... De după cotul văii

își făcură apariția carele cu fin. Veneau grele și infierbîntate. Priveau nedumeriți spre oameni și mașini și treceau mai departe. Unul de lîngă boi strigă altuia din virful carului casa arde și baba... frige carne, completă celălalt primînd și el ca fiecare mirosul de friptură.

Soarele coborise pe după sălcii și bărbății în chiloți au început să cînte întîi ceva ce se cînta atunci la aparatul din mașină, apoi au început niste cîntece de care se hlizea șchiopul bînd și el dintr-o sticlă roșietică. L-o aruncase unul pînă sub salcia în care urcase și din care nu coborise pînă nu-l văzuse pe acela trîntindu-se lîngă ceilalți în jurul ceanunului și a farfuriilor, nu puteai ști cu ce te mîntuiește, la domnule și bea că doar oameni sintem și te trezești că-ți aruncă ceva în iaz și s-au dus peștii... Acum cîntau și femeile. Li se auzeau glasurile lălate. Pe Zăinoaia o îndopaseră cu pîine și carne friptă și o uitaseră undeva pe o pătură. Cîteva s-au sculat și au început să joace. Juca fiecare cum credea că trebuie jucată melodia cîntată de ceilalți. Oboserau și cădeau pe pături. Mai cereau de băut. Cel cu ochelari care vorbea dimineața oamenilor urcat într-un prun se țîrî mai mult la mașina unde cînta aparatul schimbă o casetă și adormi cu capul sprijinit de volan. Printre sălcii se stîrni un freamăt scurt și deodată răsună un aaaa! subțire și lung, pleosc, pleosc și se rostogoleau cele două femei bete, mama noastră, mama noastră, pleosc, pleosc ardea Zăinoaia cu o nuia lungă de salcie, mama noastră, mama noastră, grohăiau bărbății surprinși de o asemenea schimbare a sentimentelor și încercau să se opună fără succes în fața bătrînei care se sprînzea cu o mină în bățul ei din totdeauna și u cealaltă lovea fără cruțare. Se învinetise și tremura izbînd în tot ceea ce devenise animaică acolo la marginea iazului văzînd cum cei care mai înainte nu puteau să se miște, acum se rostogoleau și alergau în genunchi printre iarbă răcorită, mama noastră, mama noastră, da eu sint mama voastră și izbea așa cum făcea Pilea cînd trecea cu cei opt măgari inhămați la r-morcă învîrtea nuiaua care începuse să se cojească adunîndu-și toate puterile pentru a ține piept aceluia tăvălug de ilaritate, ah, mama noastră, mama noastră, se văicăreau femeile îmbrăcîndu-și fustele, ah, mama noastră, mama noastră, boceau molcom bărbății trîgîndu-se unul pe altul din fața nuielii de salcie în timp ce șchiopul jubila și ridea între crengile copacului, sintem bătrîni mamă și Zăinoaia căuta să-i ajungă nuiaua verde, hă, hă, hă, și odată cu risul șchiopului venea un vîiet nedefinit și doar el paznicul iazului a mai avut curajul și puterea să strige peste întinderi de acolo din înălțimea locului unde se afla că vin țîntari, țîntarii uaaa! și apoi s-au auzit izbînd portierele, citeva jeturi de fum și umbrele mașinilor țîsînd ca o săgeată undeva spre Boțoaia. Zăinoaia rămăsesse parcă suspendată în înserare privind norul cafeniu care se apropia dinspre Valea Saratei. Venea năvalnic și necruțător. Ea își agita nuiaua sperînd să fie ocolită. Șchiopul se împiedica prin iarbă și o învingea spre colibă strîgîndu-i că aia cu mașinile au plecat, ce naiba n-ai văzut, i-ai bătur și au plecat. Abia apucă să tragă o pătură la gura colibei cînd zumzetul țîntarilor cuprinse totul. Zăinoaia începu să plîngă și să strige șchiopului să n-o ducă la azil, de unde azil că acum sintem într-o colibă, iar în jur sint țîntari, așa-s de mari și întinse un deget arătînd femeii cam cît sint de mari țîntarii. Aceasta se mira și nu mai plîngea. Afară nu se mai auzeau decît broaștele iazului. Paznicul feri pătura și scoase capul, apoi iesi cu totul. Norul trecuse în sus spre Valea Chioaiei. Se auzi o mașină claxonînd și se văzu un bărbat făcînd semne. Șchiopul îl cheamă cu baltagul. Bărbatul veni cu mașina pînă lîngă colibă, scoase pe Zăinoaia afară, o urcă, îi mulțumi Șchiopului, îi bătrînă domnule, totî ajungem așa, își aprinse o țigară, izbi portiere și gata. În urmă șchiopul încerca să îngine un cîntec din acela auzit la aparat și să mai arunce cite o privire spre Valea Saratei să nu mai dea peste el vreun nor de țîntari în rest nimic.

(fragment de roman)

evocare

Crini roșii și bujori
decorează casa-n care Maria parcă mai trăiește...
O vād în umbra viselor ascunse,
pășind în ireala ei înfățișare,
solemnă ca și Uta de la Naumburg,
așa cum o văzusem împreună,
cînd mina ei
sub faldurile rochiei de piatră
s-a miscat.

Virgil HUZUM

partidul

e mai ușor
să poți opri cumva
furtunilor vîzoarea și întreg tumultul
decît să crezi că cineva va reuși vrodad
să frîngă o putere care izbucnește
ca un izvor pornit
de dinlăuntru

e mai ușor
să încerci a pronomi
c-un lanț miscarea astrului pe boltă
decît să izbutesti a ține în mod forțat în friu
elanul celor care sub un roșu steag
pe nedreptatea socială
se revoltă

e foarte greu
dar poate încă tot ar putea
un braț viclean să mute munții-ntr-o altă parte
și sigur că nimeni și nimic nu va îndoi nicîcînd
voința de granit a unui întreg popor
de a se întemeia pe veci
în libertate

abia acum

o
dulce și frumoasă nebunie de argint
un nimb de flăcări
împletite și arzînde în cunună

spune-mi
de ce abia acum trebuie să te pierd
cînd buciumul sara pe deal
cu atîta vrajă și voluptate sună

Ionel DOROFTE

aurel
dumitrașcu

femeia venită din carte

Foarte rar scrie o carte poștală
și o lasă pe masă
cu un zîmbet nerușinat de plăcut
Sigur iar nu voi putea bănui
pelișia roșie ce desparte viața de femeie
de cea de bărbat

Iar voi răsfoi zodiacul tăcut voi plînge
puțin la o poartă neagră
cu cheie de lemn

Nu-mi va fi teamă (sălbăticia din
text e poem pentru mine) vreau să
spun : plîsul orbilor inchiupie lumea
dar numai cenușa le știe pe toate
Poate va veni o apă mare cu pești cu
rățoi și fiasnete poate numai o zi
cerul va mărșăliu printr-o carte
Voi fi un vinător trist prin celulele vii
și la masa aceea mă voi așeza obosit
voi citi. Voi înțelege numai ce merit
Din ferestrele roșii conturul unei femei
va mușca liniștiți.

ca într-un cunoscut poem de vară

Tot mai multe zile în acele grădini
cu nume orientale iarbă neagră printre florile
negre

Și toate aceste trupuri umbrînd și trăind
prin cuvinte
chiar tatăl meu pe marginea unui iaz
trăind ca scaieții uitat și el de cele vînturi
vavilonești întrebînd poate numai de mine
Eu scriind
Prin această fereastră vād iarba neagră printre
florile negre / Prin alte cărți despre mine
nimic.

Tatăl meu sau lemnul cel dulce —
ca într-un cunoscut poem de vară
mîntuindu-se prin dispreț.

text pentru divina paradoxalia

ei nu avea ursită avea doar un leac
pe care plutea cu burta în sus vinăt șters
de pe cer

n-avea nici un drum
nu știuse nimic despre viețile noastre
ziccam : „să nu știi nimic e ca și cum ai fi
văduvit ca prostia“

„ca și cum voi n-ați fi“ zicea el numai toamna.
plutind pe lacul acela roșu și verde și negru
mai ales negru
Fără grai doar cu un solz de lună în carne
Cîți ani numai așa l-am văzut ?
mulți sau puțini
Și de n-ar mai veni alt anotimp
de n-aș mai spune nimic rău
de n-ar mai coeli ghiociei pe mal
de-aș uita.
De m-ar ajuta cineva să uit.

nu spun mulțumesc

Un deal cu ferestre roșii sub un
cer negru
Poate vrei să mergem pe deal poate
vedem merii prin această fereastră
Poate trăim.

un poet și un prozator

Locul lui Ioanid Romanescu în poezia română contemporană a fost fixat încă de la apariția antologiei de autor, **Demonul**, publicată în colecția **Hyperion** a Editurii Cartea Românească. Noua antologie, completată și cu câteva „inedite”, îl pune pe Ioanid Romanescu, prin intermediul colecției de masă „Cele mai frumoase poezii”, în circuitul valorilor durabile ale poeziei clasice și contemporane. De altfel, autorul a operat și aici o selecție extrem de riguroasă, reținând din unele volume numai una, două sau trei poezii. Mai bine reprezentate sînt volumele publicate după 1975, dar și pentru această perioadă, din **Energia visului** și **Trandafirul sălbatic**, de pildă, poetul nu a păstrat decît patru și, respectiv, cinci poezii. E o antologie care conține, cu cîteva excepții, cu adevărat „cele mai frumoase poezii” ale lui Ioanid Romanescu.

Ioanid Romanescu a reținut pentru această antologie majoritatea poeziilor „insurgente”, de tip esențial, în care definește statutul de poet în raport cu lumea și în raport cu limbajul, de la **Presiunea luminii la Poezia mea** și la **Vă rog să revizuiți statutul meu de poet**, probabil cea mai cunoscută dintre toate. „Insurgenta” clamează romantic destinul ales al poetului și-l poeziei și revendică pentru artă și pentru artist — paradisul visării. Textele programatice, destul de puține la număr, în fond, și nu întotdeauna relevante pentru arta cuvîntului, au deturmat atenția criticii de la substanța lirică a poeziei lui Ioanid Romanescu — la aspectul ideologic. Din punctul meu de vedere, „cele mai frumoase poezii” ale lui Ioanid Romanescu sînt de linia intim confesivă, de jurnal liric, în care, fără să-și provoace stările, poetul are o mare acuitate a observațiilor lor, atunci cînd se ivesc. În **Lupoaiica**, „poetul insurgent” încă mai scoate colții într-o alegorie destul de transparentă, dar poezia nu se mai ține pentru idee, ci pentru **imaginea plastică**: „La pieptul meu cresc lupoaiica / priviți: lupoaiica este mare / lupoaiica este albă — tot pîrul în căzu / de-atîtea nopți în dezmiardare // cînd urlă parcă lunge Luna / cînd mă privește parcă bea / cînd merge parcă mă imploră / să mă-nșoțesc din nou cu ea // de-un timp, la pîntecele ei / într-adevăr mă simt regeste — dar vă urechea mea de Midas / de pe acum se prelungește // presimt destinul singular / — măgar cu stele în copite — / și lent îmi pregătesc tăcerea / pînă la porți în cer izbite // cu limbă roșie lupoaiica / mai lunge Luna fără rost — / e-hei, nu va uita măgarul / că rege mai întîi a fost // măgarul Midas e tot rege / — de ascultare-i sînt urechile prea mari / din tot ce a atîns și-a-nobilat / nimic nu va rămîne cînd zeii sînt măgari”. Pe linia lui Trakl și Blaga, Ioanid Romanescu scrie și o puternică lamentație ontologică („de ce m-ai trimis în lumină, mamă, de ce m-ai trimis?”): „Cînd voi lăsa în urmă numai umbra / nu spre moarte mă voi îndrepta / ci în brațele mamei mele // cum astăzi fiecare ajunge / în brațele celei care l-a născut, / cum însăși mama stă în brațele / mamei sale care stă în brațele / mamei sale care stă în brațele / mamei sale... / îmi închipui că dincolo e o lume visînd / în brațele unei mame uriașe // dacă există un dumnezeu / nu poate fi decît femeie” (dacă există un dumnezeu).

Fiind vorba de o antologie, voi antologia, la rîndu-mi, cîteva imagini cu totul remarcabile: „ieri vîntul cînta între genunchii fecioarei / și bolta înghețată îmi este mai aproape”; „Și iată e timpul / ca lacrima ajunsă mai mare decît omul / să-l poarte pe acesta în pîntecele ei / și să-l plîngă”; „vai fiului, care și-n moarte, / va continua să se nască”; „mi-s ochii obosiți de vis — / ca păsările însetate deasupra mării / se prăbusește peste real”; „Mamă ce bine e-he, e-o-he / la timp m-ai născut pe pîmînt și în cer / mîinile mele zgreaptăna soarele — / noi — / dacă mai poți îmbătrîni o dată / năste-mă și-n lumea de apoi”. Poezia elegiacă, mediativă concretizată plastic în imagini răscolitoare, chiar dacă mai puțin personală, în sensul că se înscrie într-o tradiție prestigioasă, și reia temele mari ale lirismului fără modificări spectaculoase, conferă poetului un alt statut, de care, de altfel este conștient. Poemul **Demonul**, inclus mai întîi în volumul **Magie** (1982), fragmente din **Resurrecția**, publicate în același volum, poeme din **Flamingo**, precum și fragmentele din **Orpheus** (inedite) indică nu numai o schimbare de ton, dar și de atitudine lirică. Se ivesc și aici incidente (în **Mississippi**, de pildă, se aud tonuri din Mîrcea Cărtărescu, din realismul acumulator și din mărturisirea plină de franchețe, în care eul liric vorbește despre sine cu detașare și autoironie, ca și cum ar vorbi despre un altul), dar direcția schițată în **Demonul** se coagulează în **Orpheus** în meditații contemplative și într-un limbaj cu caracter apotegetic: „Cum despre Apollon Hyperboreanul / — vîind în rîndul zeilor să-l pună — / au spus că nu spiritul / ci coapsa îi era de aur, // vor desluși ce semne lasă piatra / pe-o latură a stîncii din care s-a desprins // mîna mea friabilă s-a ros pînă la umăr // fie ca altul ducînd mai departe / lucrarea anonimă dar inconfundabilă / să se facă auzit în tăcere / spre sensul crescînd în cercurile memoriei // totu-î trecut — acesta e / adîncul beznei cîntecului morții”.

Voi cita și o foarte frumoasă replică ironică la **Melița** lui Beniu: „De pe acest pîmînt ciuruit / azi trag în desperare — am rămas anume / în tranșea surpîndu-se-n care / noroiul mi-ajunge pînă la umeri / ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuuuu! / ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuuuu! // de foame și frig să nu mă-ntrebați, / cartușierele încă mi-s pline — / mai știu împotriva cui lupt / ordine nu primesc de la nimeni // ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuuuu ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuuuu! // poate că războiul s-a sfîrșit / poate că să-mpusc mi-e interzis — / din toate pozițiile în toate direcțiile / schiaună mașina mea de scris // ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuuuu / ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuuuu” (**Mitraliera**). „Cele mai frumoase poezii” ale lui Ioanid Romanescu nu consacră un poet — el este de mult consacrat — ci îi fixează locul în conștiința poeziei contemporane.

Expansiv, jovial și volubil, Tudor Dumitru Savu seamănă cu un personaj din George Bălăiță. De un umor debordant și de o vitalitate ieșită din comun, sentimental, chiar patetic, prozatorul seamănă numai pe jumătate cu proza pe care o scrie. **De-a lungul fluviului** este al treilea volum publicat de autor și primul în care se distanțează (cu toate că în marginea aceluiași domeniu dunărean) de Panait Istrati și de Ștefan Bănulescu. Din cite am înțeles de ei,

De-a lungul fluviului este ultima carte dedicată unui tîrîm, pe jumătate real, pe jumătate imaginar, ieșit, literar de sub mantaua unor scriitori de prestigiu. Și aici personajele au nume bănulescien și chiar și unele situații mai amintesc de maestru: orășul se cheamă Cantacuzina, iar protagoniștii, Gramatopol, Naceadis Cota, Dafnula, Agop, Anastasatu, Ion Leopold Margea, Herembas, Halichia, Pantelimon Calcatinge, Marcozi, Sia Ferekide-Belgun și așa mai departe. Nu aceasta este ordinea însemnărilor lor și lucrul acesta nici nu contează. **De-a lungul fluviului** nici nu e un roman, ci un lung poem în proză, în care personajele sînt viziumi și-n care lumea se repetă, „bizanț după bizanț”. Nici ideea aceasta nu este nouă, ea există, în germene, și în proza lui Bănulescu, unde istoria așează, piatră peste piatră, ruină peste ruină, un Levant deasupra altuia. Ceea ce e cu adevărat nou la Tudor Dumitru Savu, în spațiul de la gurile Dunării, pe care-l explorează, este defuzia realului cu imaginarul, marea lăcomie a imaginarului, care digeră istoriile și istoria în poveste. Din apele acestui epic... fluviul, domol și greu ca la vîrsare, țînesc cîteva idei-imagini foarte frumoase, legate, toate, de o percepție particulară a timpului prin vîz. Așa cum generalul Margea veghează cu binocul la ordinea lucrurilor în Cantacuzina, nepotul lui Agop vede, cu lentilele de calcan aplicate pe ochi, ce s-a întîmplat în trecut și ce se petrece la zeci de kilometri distanță. Metafora textuală a cărții lui Tudor Dumitru Savu, și care determină și perspectiva narativă fabulatorie, ține de clar-viziune.

Asadar nu jocul de oglinzi, nici păienjeniișul (labirintul dedalic) străveziu nu dau structura inefabilă a acestei cărți de povestiri (povestiri), ci chiar consistența opacă a lucrurilor evocate ca-ntr-un bazar, mîrosurile grele de mil, de ape grele, halvița și susanul, braga. E un Levant al simțurilor, tulburător și un Levant rafinat, dar nu exotic, ci de o stranie clasicitate: Levantul povestii. Și aparatul, mașina de vise, care în **Cartea Milionarului** era drezina, tot o mașină a timpului, este, aici, vederea.

Nu e nimic de rezumat în **De-a lungul fluviului**. Conflictul de putere nu dezvoltă, în linie imaginară, mari fantezii. La drept vorbind, ceea ce face nepotul lui Agop, supraviețuindu-l pe Margea, în loc să vîndă braga, nu duce la nici un deznodămînt. Nici planul lui Naceadis Cota nu are, din perspectiva romanului, o urmare fatală. Totul este pretext de poveste și știu că Wanda Wilhelmina, regină a apelor, personaj simbolic, e chiar mai consistentă decît personajele-oameni. Tudor Dumitru Savu se desprinde de lumea întîmplărilor reale, renunță la un domeniu pe care se pregătea să și-l împroprietărească și se întoarce cu fața către magia cuvîntului, către starea de poveste, fantezie de esență poetică. Romanul lui dezvoltă un eseu despre jocurile imaginației și dezlănțuie forțe de o nebanuit productivitate.

Talentul îl îndreptățește pe Tudor Dumitru Savu la o proză de viziune, radicală și îndrăzneată în idee. I-aș sugera să se apropie de un subiect contemporan, angajant și fierbinte. Mijloacele literare pe care le are sînt, deocamdată, deasupra subiectelor. Oricum, Tudor Dumitru Savu se numără între stilisții de marcă ai generației sale.

Val CONDURACHE

Ioanid Romanescu: „A doua zi”, Ed. Albatros, 1985.

Tudor Dumitru Savu: **De-a lungul fluviului**, Ed. Dacia, 1985.

cărțile din viață și viața din cărți

Scriind acum mai mulți ani despre Lucian Raicu, observam că el se simte cel mai bine în neconstrîngătorul teritoriu al eseuului. A practicat, mai practic și azi cu intermitențe, critica de primă instanță, deși datele personalității sale nu sînt tocmai potrivite acestei indeleticiri. Criticul, de o înfință delicată, are gustul impalpabilei nuanțe, pentru care foiletonul nu e îndeajuns de încăpător. La drept vorbind, lui Lucian Raicu îi repugnă afirmațiile transante, judecățile categorice. Nu neapărat dintr-un hiperdezvoltat simț al relativității lucrurilor artistice. Nu numai de asta. Dar a hotărî dacă o carte e bună ori nu are în ochii săi o mai mică însemnătate decît înțelegerea ei, descifrarea — prin urmare — a „secretului vieții” cuprins înăuntrul-î. El năzuiește să descopere un limbaj comun cu opera, „smulgîndu-î” astfel ceea ce ea ascunde îndeobște cu îndărătnicie, determinînd-o la mărturisiri revelatoare. Convins că ea are de transmis ceva important, decisiv, irepetabil și că de pînde ca mesajul să devină public, o ia în serios, chiar și atunci cînd pozițiile impresiei ar încuraja o atitudine mai degajată. O permanență gravitate caracterizează poziția criticului în fața literaturii. Nu-și permite momente de deslindere, e atent, concentrat să nu-î scape, nu vreun cuvînt, pe acestea le înregistrează cu ireproșabilă fidelitate, ci o inflexiune a tonului, o subtilitate de topică, un accent. Cîta vreme opera îi vorbește, criticul există numai ca devotaț, ascultător, abia îngăduindu-și să respire, necum să o intrerupă, să-î pretindă lămuriri, să-î solicite adaosuri. Întrebările, îndoielele vin după aceea, cohorte de întrebări și dubii, cînd stoarsă, epuizată de efortul confesiunii, opera tace. Această capacitate de a asculta cu întreaga înfință, liber de toate prejudecățile, vocea literaturii singularizează dintru început demersul lui Lucian Raicu. Rareori o asemenea uitare de si-

ne, un asemenea devotament și o asemenea modestie. Nimic din așa de obișnuita superbie a criticii, preocupată să-și pună într-o cît mai convenabilă lumină virtuțile, să-și afirme ascendentul, să-și impună cuvîntul. Cuvîntul operei, ei și numai el, are înțietate. A o sluji necondiționat, fie și cu riscul de a trece neobservat, rămîne pentru Lucian Raicu supremul orgoliu. Critica este o formă de viață în măsura în care întreprinde viața literaturii. Ceea ce e posibil doar intrînd în pielea ei, identificîndu-te cu ea pînă la pierderea de sine, devenînd — dacă nu e însăși — măcar ruda ei de singe.

Bineînțeles că un asemenea tur de forță nu e la îndemina oricui. Trebuie, pe lîngă auzul absolut, în stare să discearnă sunetul propriu al operei, uneori nu mai intens decît o amăgire, un talent de expresie suficient de puternic și de divers pentru a amplifica imperceptibilele sonuri pînă la limita de jos a recepției urechilor comune. Și pe acesta îl are Lucian Raicu cu prisosință și-l pune la lucru cu o admirabilă dărnicie. În paginile sale, vocea literaturii e plină și caldă, impune respect și convinge. Convinge oă, departe de a fi literă moartă, viața a moenit mereu sub stratul protector de cenușă, așteptînd numai curentul de aer proaspăt care să-î redea mărșia de flacăra.

Imprejurarea că, pînă și atunci cînd e dispusă la mărturisiri, limbajul operei numai accesibil nu e prelungeste rostul criticului dincolo de pragul simplu (de fapt complicat) al auzului. A receptat mesajul, i-a realizat consistența, urmează să ne facă părtași la revelație. Împovărat cu această, pe cît de nobilă, pe atît de pretențioasă îndatorire, criticul are obsesia fidelității, îl terorizează ideea că intermedierea sa ar putea fi, cum se întîmplă adesea, o deformare. Nu grosolană, dar pînă și omiterea unei nuanțe, i-ar diminua amploarea. Se vrea transparent, ca un perete de sticlă prin care peisajul năvălește intact. Or, tocmai desăvîrșita transparență (i se pare că) e de neatinș. Scrisul lui Lucian Raicu nu se înfățișează ca o încordată luptă cu limbajul, veșnic alunecos, a cărui supunere ar fi o garanție de precizie. Oricare gînd, abia exprimat, e suspectat de imprecizie. Nu mai departe decît adineori, înainte de a-î fi așternut pe hîrtie, părea intruchiparea exactității însăși și, iată, conturile au și prins să-î tremure. Ce departe între intenție și realizare! Cine să mai distingă în limpede-tulburea apă de cuvînt fermitatea de o clipă a liniei? O nouă formulare, mai chibzuită, mai adecvată, se impune, o cauți, o descoperi, pentru ca imediat să constăți că nici ea nu strălucește prin fidelitate și să te vezi nevoit a alerga după o alta.

Niciodată nu ajunge criticul să fie pe deplin mulțumit de precizia termenilor. Scrierea masivului op despre Gogol, bunăoară, nu reprezintă și încheierea unei experiențe, continuată incidental în volumele ulterioare. Niciodată nu scapă Lucian Raicu de inconfortabilul, apăsătorul sentiment al trădării cuvîntelor, dar — cu siguranță — succesivele aproximări ne apropie simțitor de puritatea gîndului ce-l animă. Dacă nu pătrundem în chiar miezul lui fierbinte, cel puțin ne găsim în imediata sa vecinătate și-î simțim căldura binefăcătoare. Miezul oricum nu e și dat să-î atingem, deși adesea sîntem dispuși a crede că ultima tentativă a criticului ne-a lăsat la un pas de incandescență. Iluzie! Cu cît ne apropiem de el, cu atît ne îndepărțăm, căci — în timp — însuși gîndul se schimbă, lasă locul altui gînd, poate că mai drept, mai adevărat, însă de care ne despart nebanuite întinderi. Vom reuși, probabil, să le biruim și pe acestea, pentru ca, atunci cînd bucuria izbînzii ni se va părea întreagă, să vedem cum un alt gînd, mai drept, mai adevărat, ne îmbie din zare.

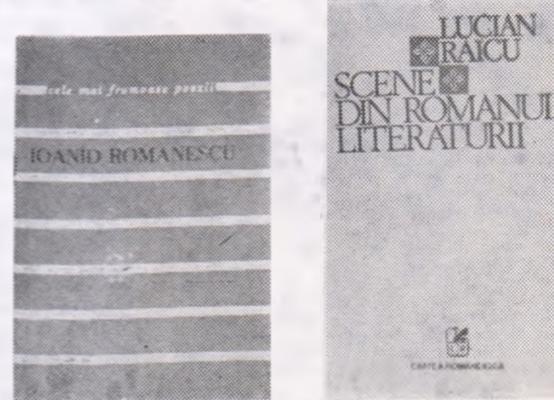
Scene din romanul literaturii, ultima carte a lui Lucian Raicu, adună o serie de reflecții libere despre literatură. Sînt însemnări dispartate, redactate — ni se precizează — din tinerete și pînă în prezent, referitoare la chestiuni de o mare diversitate. Citite cursiv, ca un roman al criticului, impresia pe care o lasă e copleșitoare. Regăsim, desigur, în ele bineștiutele calități ale autorului: ascuțimea observației, finețea analitică, prospețimea ochiului. Să adaug numai decît darul formulărilor pregnante spre a avertiza că nimic din ce avea mai pretios critica lui Lucian Raicu nu lipsește în **Scene din romanul literaturii**. Paginile colcăie realmente de idei, incitante, vii, ce te trag de minecă, nu te lasă în pace, obligîndu-te să ieși atitudine. Cite-te la întîmplare un fragment despre „literatura de idei”: „Cine nu plînge și nu ride nu are acces la idei. De aceea este un nonsens literatură «de idei». Idei a avut Shakespeare, a avut Cervantes, a avut Balzac, a avut Dostoievski, au avut, fără abatere, toți cei mari, altfel ne-ar tulbura numai «simțurile», și nici pe ele. Literatură fără idei nu este «bună», cea

specializată în idei nici pe atît. Creația lipsită de idei nu este creație, după cum nu este nici aceea avînd aerul că trăiește doar pe seama lor. Moartea prințului Bolkonski este saturată de gîndire; nu mai puțin decît sînt marile sisteme filozofice. Cuvîntul moarte are de la sine o conotație profund filozofică; să-l dăm atunci deoparte și să folosim cuvîntul bal, aparent despuat de atare conotații. Sau cuvîntul vinătoare. Sau cuvîntul petrecere. Sau cuvîntul primăvară. Cînd se vorbește despre: bal, vinătoare, petrecere în **Război și pace** tensiunea gîndirii, a «problemelor» nu este mai scăzută decît în **Marile închizitor**; sau decît în dialogurile platoniciene”.

Socotesc totuși mai nimerit să nu insist asupra însușirilor evidente ale textelor criticului, ce pot încheia singure portretul unui comentator de primă mînă al literaturii, preferînd să mă opresc la o alta, despre care s-a vorbit mai rar, anume feroarea. Nu numai că, medînd la cele mai diferite subiecte, Lucian Raicu nu e așa-zicînd indiferent, dar el consumă în limpezirea lor o pasiune de o înalțime pentru care nu găsesc mai potrivit termen de comparație decît patosul lui Ibrăileanu din sumarele, dar atît de consistentele eseuri consacrate clasicilor ruși. Contactul cu literatura este pentru Lucian Raicu întotdeauna vital. Trăiește în și prin literatură, își trage energiile din ea și le cheltuiește în numele ei. Se deschide dinaintea operei precum o floare avidă de lumina sub razele soarelui. Inspiră prin toți porii aerul ei tare. Nu e o simplă figură de stil. Glosele sale fac dovada unei participări integrale. Problemele literaturii sînt și problemele criticului. Nu printre altele, nu oarecare, ci singurele, adevăratele lui probleme. Ar fi nedrept să vedem aici numai o angajare intelectuală, la o adică nici ea de desprețuit. Este însă mult mai mult: o trăire cu toate resorturile ființei, inclusiv biologice. Suferințele operei îl dor ca o nevindecabilă rană personală, presiunile la care ea e supusă îl sufocă, atențele la viața ei sînt resimțite ca amenințări ale propriei existențe. Și, tot așa, izbînzile ei, rarele, memorabilele ei victorii, îl întăresc, îi sporesc puterile, îl fac să exulte. Scene din romanul literaturii este jurnalul zguduitor de sincer al unui critic pentru care profesiunea s-a identificat cu viața însăși. Cum ar mai putea el suporta, după ce i s-a dăruit trup și suflet, minciuna, fie cît de ademenitoare, pe care literatura, o parte a ei, ne-o plimbă pe sub nas? Cum să tolereze cliseul, artificialul, contrafacerea, mistificarea, cînd unica hrană în stare să-î astîmpere foamea e autenticitatea? Trăirea autentică, palpabil neprefăcut al vieții, chipul dîndărătul jubilațoarelor machiaje, numai ele au preț pentru critic. Asumarea literaturii se traduce în cazul său printr-o înfrigurată căutare a omeneșului. Rîndurile privitoare la Gogol, la Tolstoi, la Flaubert, la Thomas Mann, la Caragiale, la Mazilu, la Kafka sînt rodul acestei neincovoiate credințe. Speculațiile goale de încercătura vieții îl lasă rece, nici nu le bagă în seamă, insistînd în compensație, fără teama că ar putea fi obositor, că se repetă (și nu se repetă), pe acele cărți ori porțiuni ale lor saturate de omeneș. „Am început să citesc (Daniel Martin de Fowles — n.n.) cu destulă greutate, m-a plictisit la prima sută de pagini, apoi a început să mă captiveze. Nu poate fi «înlocuit» de romanele lui Thomas Hardy, Galsworthy ș.a. Altfel de rău și, mai ales, altfel de conștiință a răului, alt tip de culpabilizare (inclusiv de autoculpabilizare), alt nivel de meditație existențială mai de intelectualitate pur și simplu (mult mai înalt, măcar atît «s-a» cîștigat, pierderile se văd și cu ochiul liber). O-mul liber, scutit de constrîngerii interne, să nu mai vorbim de cele sociale, acesta este personajul lui Fowles. Este el mai «fericit», liber fiind? Cu intenție formulez atît de rudimentar, nu vreau să complic, e prea importantă problema... Eu spun că da, mai cu seamă dacă eliminăm nesuferita ghilimețare. Excludînd, firește, orice perspectivă idilică de înțelegere a unei noțiuni, totuși, esențiale. Nu suferă mai puțin, poate chiar suferă mai mult, dar însăși capacitatea de a suferi devine elocventă. O literatură cu oameni abrutizați, din motivele bine știute și oricît de explicabilă este abrutizarea, riscă ea însăși abrutizarea”. Gravă și densă, pasionantă prin tensiunea gîndurilor, această carte a lui Lucian Raicu este „confesiunea esențială” a unei conștiințe pentru care cărțile sînt viață nemijlocită, iar viața o carte.

AI. DOBRESCU

Lucian Raicu: **Scene din romanul literaturii**, Editura Cartea românească, 1985

resentiment și valoare

O foarte interesantă carte publică în colecția „Eseuri” a editurii „Cartea românească” Vasile Dem. Zamfirescu. **Intre logica inimii și logica minții** are prea puține în comun cu volumele incluse îndeobște în respectiva colecție — volume dedicate aproape în exclusivitate fenomenului literar. Literatura e atinsă mai degrabă accidental în **Intre logica inimii și logica minții**; domeniul vizat este acela al filosofiei culturii, așa cum ne poate apare privită dinspre psihologie și dinspre o disciplină mai nouă — etologia. Împărțirea lucrării în două părți distincte — **Spirit-suflet și Natură și cultură** — reprezintă o soluție ingenioasă pentru a „lega” un număr de studii independente. Cu toate că unitatea ansamblului nu vine din „concepție”, organizarea volumului fiind ulterioară, scrierilor independente a studiilor (părți din anumite texte sînt reluate în altele, în momentul concepției ele nefiind, se vede, sortite antologării), omogenitatea „intereselor” autorului asigură coerența autentică întru totul.

Etologia este o disciplină relativ nouă care își trage teoria din biologia comportamentului. Cercetarea comportamentului animalelor nu e deloc „inutilă” completării imaginii omului — imagine care ar fi putut părea unor contemporani edificată în datele ei esențiale. Geneza unor precepte morale — de pildă — poate fi altfel interpretată atunci cînd se știe foarte bine că „la animalele sociale comportamentul intraspecific este guvernat de un sistem de norme care vizează un bine supra-individual — conservarea speciei și a vieții. Nici urmă de război al tuturor împotriva tuturor! Prădătorii sînt cruzi cu victimele lor, dar niciodată cu semenii. Chiar dacă această morală animală nu are amploarea unui decalog, cea mai importantă dintre cele zece porunci este prezentă: „Fiare” singeroase — a leul și lupul dau impresia că respectă, în grupul de apartenență, interdicția de a nu ucide. Și nici nu este o simplă impresie”. Sistemul de inhibiții pe care natura îl traduce în viața societăților animale justifică o concluzie doar aparent paradoxală: „Ceea ce deosebește un asemenea comportament de morală umană este doar absența conștiinței”. Constatînd în cazul omului prezența conștiinței nu înseamnă că astfel am și rezolvat problema „genezei” principiilor moralei. Se prea poate ca ele să fi fost „date” omului vizîndu-se același „bine supra-individual — conservarea speciei și a vieții”. Faptul că sînt însoțite de conștiință înseamnă oare neapărat că ele sînt, automat, o emanție a acesteia? Cu argumente etologice s-ar putea justifica absolutismul etic; urmînd să protejeze specia, să edifice un cult al vieții, anumite reguli morale pot fi scotocite ca singurele reguli capabile să susțină condiția omului... Etologia este în stare să modifice substanțial imaginea tradițională a speciei. Ideea lui Arnold Gehlen, potrivit căreia „omul este o ființă practic lipsită de instincte specializate, o ființă absolut deschisă spre lume, dar și, din acest motiv, deficitară, privată de repere sigure pentru comportamentul său”, mi se pare, în acest sens, semnificativă; etologia are toate șansele să ne furnizeze viitoare clarificări surprinzătoare. O idee asemănătoare îmi înținsem și la Roger Caillois, un eseist astăzi aproape uitat. Acesta amintea într-un eseu de lipsa de adaptare la mediu a omului: fiecare viețuitoare a dăruită cu mijloacele cu care se poate adapta la mediu și hrăni (cioc, ghiare, dinți puternici, blană sau pene etc.) în timp ce omul pare deposedat de toate aceste șanse. Singură inteligența i-a dat posibilitatea să-și făurească ceea ce natura i-a refuzat. „Disponibilitatea” lui în alegerea mijloacelor e remarcabilă: nascîndu-se dezarmat în fața naturii, omul are șansa să-și caute, să-și aleagă și, atunci cînd poate, să-și înlocuiască mijloacele de „adaptare”.

Etologia oferă șanse unor utile reconsiderări hermeneutice. Explicațiile pe care le propune sînt suficiente pentru a deschide porți altădată inaccesibile. Vasile Dem. Zamfirescu o face în **O superstiție a poporului român în lumina etologiei**. În basmele românești spinul și omul roș sînt nelipsite personaje negative. Nu voi reface aici întreaga demonstrație. În lumea animalelor etologii au remarcat o puternică reacție de respingere față de orice membru al grupului care se abate de la normă. Această respingere s-a observat în comunitățile umane vizavi de persoanele „tarate”. Această ostilitate a grupului, trecînd printr-un releu de care „elaborarea visului se slujește în mod curent: reprezentarea prin contrariu”, transformă ostilitatea grupului față de cei „marcați” într-o ostilitate a acestora față de grup. Spinul și omul roș pot aduce nenorociri celor pe care-i înțînesc...

Multe alte foarte interesante sugestii dă filosofiei etologia. Aș mai consemna numai sensul pe care etologii îl atribuie tradiției umane: fenomenul nu ne este, așa cum am fi tentați să credem, specific. Animalele respectă la rîndul lor o „tradiție”; spre deosebire de oameni,

însă, la acestea tradiția este legată strict de „obiectul la care se referă”. O comunitate de viețuitoare trăind într-un anumit cadru își va transmite din generație în generație obișnuințele pe care existența în acele limite le impune. O dată cu părăsirea cadrului „tradițiile” respective dispar fără urmă. Citîndu-l pe W. Wierker, autorul ne oferă explicația diferențierii: „...purători de informație extraindividuală și folosirea simbolurilor deosebesc clar tradiția umană de toate formele de tradiție înregistrate pînă acum la animale”.

Am zăbovit mai mult asupra condiției tradiției pentru că mi se pare că ea „se află într-o indestructibilă legătură cu una din chestiunile tratate într-un studiu de mare densitate din prima secțiune a cărții: **Momente psihice în geneza valorii — Contribuții la o teorie a resentimentului**. Pentru a fi mai exact trebuie să spun că studiul este precedat de o investigație istorică a problemei, investigație împinsă pînă la maximele lui La Rochefoucauld. Observatorul imbatibil al realităților sufletesti, moralistul francez descoperă cu inegalabilă pătrundere o serie de trăsături care vor ajuta ulterior la definirea unor dintre cele mai importante „maladii” ale spiritului. (Cu toate că nu i-as acorda o prea mare importanță, vreau să remarc aici unul dintre puținele inconveniente ale studiilor lui Vasile Dem. Zamfirescu: în mai multe locuri autorul face un soi de apropiere competitivă între literatură și știință; deși n-a avut parte de instrumentele de investigație ale științei, artistul ar fi observat un anumit fenomen; posedînd unele concepte, omul de știință a mers mai departe decît scriitorul etc. etc. Problema a fost nu o dată abordată și, în ce mă privește, cred că răspunsul de multă vreme cunoscut este și cel potrivit: fiecare din aceste domenii ale spiritului vizează o altă finalitate, nefiind vorba de o „concuranță” din care una sau alta ar putea ieși biruitoare. Totodată, însă, și teoriile omului de știință și ficțiunile scriitorului se nasc, pentru un timp dat, în cadrul aceluiași paradigmă — paradigmă în sensul propus de Th. S. Kuhn. Comunicarea dintre discipline la acest nivel cred că ar putea fi căutată. Invidia disecată de La Rochefoucauld este tratată prin teoria auto-estimației a lui Adler; produs al orgoliului, invidia apare ca un rezultat al neputinței de a atinge un obiect sau o valoare existențială (inteligenta, o trăsătură de caracter etc.). Netradusă în act această stare de nemulțumire se transformă în resentiment. O multă mai amănunțită cercetare a resentimentului fac Max Scheler și Nietzsche. Dorința de răzbunare, invidia și atîtea alte impulsuri negative devin, din „neputința de a acționa în direcția indicată de anumite afecte”, resentiment.

Deosebit de important mi se pare mecanismul prin care resentimentul răstoarnă valorile imposibil de atins. Fenomenologia resentimentului, elaborată de Max Scheler, îl reconstituie etapă cu etapă; valorile „invidiate” se transformă în negativul lor. Nietzsche a văzut în creștinism, și mai ales în morală creștină, un produs tipic al resentimentului. Perspectiva istorică pe care o avem astăzi, și pe care se sprijină Vasile Dem. Zamfirescu atunci cînd dă dreptate în această privință lui Nietzsche versus Max Scheler, întărește asemenea ipoteză: „Cercetările istorice au arătat că religia creștină a apărut în mediile de la periferia Imperiului roman, la acele pătri sociale și naționale defavorizate și dezmostenite. Intrucît condițiile sociale frustrante erau, pentru cei din rîndul cărora s-au recrutat primii creștini, de nedepășit, adevărat destin, întrucît dorința de răzbunare, ura, invidia, — principalele surse ale resentimentului — nu se puteau rezolva în act, întrucît neputința și sentimentul de inferioritate nu puteau fi îndepărtate printr-o compensare reală, în sufletul acelor oameni s-a născut resentimentul, reacție de apărare (pseudocompensare) menită să le facă existența suportabilă. Astfel, principalele date ale condiției lor au devenit valorile cardinale ale moralei creștine: umilința, sărăcia, cumpătarea, ascultarea, iubirea dușmanului, adică exact opusul valorilor oficiale”.

Textul e mult mai bogat decît aș putea-o sugera în aceste rînduri: este, de altfel, și unul dintre puținele din bibliografia noastră care să acorde o atenție specială resentimentului în ipostaza de creator de valori.

Interesul studiului pentru filosofia culturii cred că ar putea fi amplificat cu o aplicare la domeniul valorilor estetice. Punctele de reper nu sînt greu de trasat: valorile estetice ale unei generații sînt „contestate” cu mai mult sau mai puțin succes de generația următoare — ale cărei valori vor fi contestate, la rîndul lor, de artiștii care-i vor succeda. O reimprospătare continuă se ridică pe un „joc al resentimentelor” care ar putea fi interpretat analitic. În același sens cred că ar putea fi privite valorile marilor epoci culturale. Valorile romantismului sînt, simplificînd, defecte ale clasicismului. Modernismul ce altoeva este, prin mișcările de avangardă, dacă nu elaborarea unei estetici negative, o estetică menită să treacă în rîndul valorilor tot ceea ce se opune valorilor tradiției.

Sugestiile oferite cu dărnicie în **Intre logica inimii și logica minții** n-au putut fi, evident, nici măcar inventariate în aceste pagini — care nici nu și-au propus, de altfel, decît să prezinte esanționale dintr-una din cele mai incitante cărți de eseuri care au apărut în ultimii ani.

Constantin PRICOP

Vasile Dem. Zamfirescu, **Intre logica inimii și logica minții**, Editura Cartea românească, 1985.

monstrul delicat

Motto ? Au lecteur a lui Baudelaire.

PREA MULT KITSCH. Am citit, și nu fără plăcere, tot ce a scris pînă acum Dumitru Dinulescu. De aceea m-am dus „cu sacul” la romanul pe care el l-a tipărit de curînd. Nu mică mi-a fost dezamăgirea. Deși nu lipsesc din acest tom de 318 pagini multe din calitățile autorului lui **Robert Catul**, al **Lindei B. Linda** și al **Galaxiei Burlacilor**, ansamblul este de o stupefiantă inegalitate.

D. D. și-a creat un stil, ba chiar o manieră narativă, proprii, constînd, în esență, într-o „flustratecă”, nepăsătoare colocolitate. Propozițiile se succed, simple și scurte, plîsînd de claritate ca niște baloane de săpun, foarte „vorbite”, de o istețită stingăcie adesea, ca și cum cel care istorisește, n-are treabă cu literatură și nu-și bate capul să dichisească, să „stilizeze”. Totul pare spus de un „om comun”, fără pretenții de expresivitate și de pe platforma unui behaviorism de mărunț bun-simț Dau, scos din discursul autorial, un scurt exemplu: „De aceea lucra el încă pe rupte. Dar în secret. Avea foarte puțini colaboratori apropiați. Dar niște apartaje mamă-mamă”. De altminteri, naturalitatea, oralitatea și simplismul miticesc al grăirii naratoriale (deci nu a personajelor) sunt duse pînă dincolo de margine, fiind frizate, atîns chiar de-a binelea, anacolutul: „Exact ca și mae, cele două fete îi luară adresa, dar pe a lor nu le-o dădu” (în loc de: i-o dădură) sau „Mai stau mult așa? se împacientă Jacqueline, care-ncepuse să-i fie frig” (i.d.: cărcia).

Am atras atenția asupra acestor lucruri tocmai fiindcă meritul principal — cit există — al romanului lui D. D. rezidă în specifică zgolbițune seacă și mucalită a scriiturii (mai-mai să zic: a „vorburii”). Nu-l pot omite nici pe cel al creionării, cu o mină și o mină destul de bărbătoase, a atmosferei unui platou de filmare sau a unor idile prin Europa. Last, but not least, la rubrica profit (cu minime pierderi) trebuie trecut umorul autorului care, una peste alta, e contestabil.

Nenorocirea vine dinspre epul. D. D. a compus o poveste atît de „browniană”, de inextricabilă, de bazaconală, încît e cert să pentru multă vreme se va situa în fruntea topului celor mai trănzite cărți. Acțiunea, care acțiune? acțiunile, să tot fie vreo două duzini, se petrec pe Pămînt, în Italia, Franța, Germania, pe Marte, în Iad, la București, în Cosmos, comutările fiind guvernate de principiul netam-nesamic. Personajele sînt marțieni, marțience, oameni, pisici, draci, drăcițe, apar și Niels Bohr, Max Planck, Einstein. Yeti, omul zăpezilor, ele intră și ies din cadrul sau din propria piele după capriciile imaginației incontiente a autorului, dar interminabilele avaturlor tin de aleatoriu cel mai gratuit, n-au nici o convergență și, bref, plictisesc. Dacă în prea înguste pasaje „realiste” D. D. e cursiv și atrăgător, în cele fantastice, fantasmagice, fantasmagice, esfe, onirice (sau toate acestea laolaltă, într-un conglomerat burlesco-cosmicomico-vernosc) el pierde orice control al circuitelor narative și impresia de talmes-balmes, nevertebraț și fără gust. Inzebrarea sa, puternică aceasta, este pentru lumea firescului mediocru; desfrîndu-și inchișpura, D. D. a izvodit o parodie de roman care e, în grosul său, un kitsch funambulesc, uimitor de inconsistent.

PREDICATE FARA SUBIECT. Dacă Dumitru Dinulescu trece găfind din proza scurtă în cea lungă, Tudor Vasiliu descrie o traiectorie asemănătoare, nu mai puțin descendentă, din proza ultra-scurtă în cea scurtă. Nuvelele și povestirile sale din **Vinătoria de perne** suferă de neseriozitate. Autorul pare să nu știe exact ce vrea. Resursele nu-i lipsesc. El are un simț sprîntar al limbii, din care ies replici viu, chiar carnavalice colorate; are memoria amănunțului, din care ies observații cu un grad remarcabil de realism, de autenticitate; are, în fine, și o certă capacitate speculativă, din care ies (mai firesc, mai artificial) conflicte ideatice, dileme de conștiință. Deci (ca să preiau un anume stil) la capitolul materiale de construcție nu e deficitar. În schimb (rău schimb), arhitectura e la pămînt. Volumul său e un bloc de locuință, țepăun zidit, dar în care un apartament n-are uși, altul n-are ferestre, altele n-au podea, tavan, pereți, sau, cînd toate par la locul lor, camerele au o dispunere nesăbuită. Vreau să spun că narațiunile lui T. V. nu au omogenitate, ceea ce implică grevează și asupra relevanței lor; nu conduc nici la senzația de umanitate plauzibilă, nici la cea de univers parodic încheat. Acest compromis funciar dă fisurile pe unde se infiltră noxele neseriozității.

Titlurile sînt, în majoritate, parodice: **Așteptîndu-l pe tovarășul Godeanu** (Așteptîndu-l pe Godot), **Week-end la Teis** (Week-end la Zuydcoote), **Un breloc pentru Tone** (D. R. Popescu), **Patru cazuri clinice** (Cehov) **Dragoste și ambiție** (Mazilu), **Poveste de dragoste** (E. Segal). Și numele luate din realitatea imediată sînt șugubăț parodiate: Traian Iancu devine astfel Decebal Jianu. Multe din subiecte produc fie plîpînde scheciuri pure (**Vulpea**, **Un breloc pentru Tone**, **Continuarea**, **Volodea**, **Patru cazuri clinice**, **Dragoste și ambiție**, **Catinca**), fie debile melodrame-scheci (**Week-end la Teis**, **Sentința**, **Dublă cetățenie**... **Poveste de dragoste**). Cîte o probă din fiecare tip: scheci: un soț gelos pune un contact electric sub salteaua conjugală și un bec pe acoperiș ca să afle de la distanță cînd e inselat. Melodramă-scheci: el emigrează, dar, în țară, are un copil cu ea care, clarvăzătoare, îl așteaptă, mama ei însă nu crede în posibilitatea revenirii lui și totuși, chiar cînd să arunce pruncul de la balcon etajului șase, pe cine zărește jos? pe el care, dezamăgit de R.F.G., se întorsese acasă și venea braț la braț cu ea.

Autorul forțează succesul, abordînd cu jovialitate și teme mai fierbinți, mai, să zicem, delicate. Este însă o vinșoșenie superficială, gen Baranga, ca un doping, încheierile (ca și încheierile) fiind moi. Problemele de natură morală, socială, civică, politică, pe care T. V. le introduce — acesta e cuvîntul — în prozele sale,

se rezolvă în doi timpi și trei mișcări, prin pres-tidigație verbală, lăsînd impresia de aranjat instructiv-demonstrativ. Oricît de grozav e fițulul, lampa scoate fum dacă gazul e izdorit cu apă.

QUO VADIS, MHS? Am fost și sînt un îndrăgostit de primele două volume ale tetralogiei lui Mircea Horia Simionescu: **Dictionar onomastic și Bibliografia generală**. A trecut peste un deceniu și jumătate de la apariția lor, în care n-a fost an să nu recitesc, cu statornică voluptate, măcar cîteva zeci de pagini din ficcare, ca o gură de aer bine ozonat. Le-am scotocit dintru-nceput opere de mina înții ale literaturii române, competitive chiar dincolo de frontiere.

Într-un eseu pe care li-l consacram în 1972 (apărut în „Cronica”, 38), mă dedam, entuziasmat, la optimiste pronosticuri: „Mircea Horia Simionescu e un scriitor cu explozie întîrziată (...). Prozator de forță, ar putea scrie, și o va face, o perfectă proză de disecție, de observație realistă, condimentată cu captivante răsuciri stilistice (...). Evident, nimeni nu e profet în țara lui, dar am credință că de la MHS trebuie așteptat un roman traicic și mustos”.

Scriitorul m-a confirmat pe jumătate plus unu. Ghicisem: a dat, într-adevăr, roman(e). 4 pînă azi (**Nesfîrșitele primejdii**, 1978; **Învățătură pentru delfin**, 1979; **Redingota**, 1984; **Licitajia**, 1985). Parțial mustoase. Dar nu traicice.

Nici unul din textele ulterioare ale autorului nu s-a ridicat la înălțimea „debutului” (ier-tare de vorba proastă!). Întrînd, pe poarta largă a succesului, în profesionalismul trepidant, MHS și-a prăpădit parcă ingeniozitatea și ingenuitatea. Din lăudabila năzuință de a evolua, MHS a năpirlit pielea autentică, recurgînd, vai, la „înlocuitori”. Pe cit de brilliant „spontane” și organic originale erau **Dictionarul...** și **Bibliografia...**, pe atît de meșteșugărește dilata-te și modest inserabile au fost romanele de după.

Îndrăznesc a bănui că suntem în fața unui caz (literar) dramatic. Sub lumina puternicei sale conștiințe literare, scriitorul însuși realizează „involuția” sa. Într-o convorbire (publicată tot în „Cronica”, 5/85) îmi mărturisise: „Sunt obsedat de ideea că prozatorul român se epuizează repede. Cursa îl obosește și îl obligă să inventeze lucruri pe care nu le-a trăit. Uitați-vă la Rebreanu: cit de vie e ficțiunea pînă în momentul maturității, cînd începe să-și piardă forța inițială, deși știe meșteșug. În primii 25 de ani ai activității mele de prozator aveam ingeniozitate și tehnica era mai în urmă; acum posed tehnica, în schimb au slăbit forțele de pătrundere în materie. Intervine abilitatea: mare pericol pentru scriitor... — Recunoașteți preminența „tetralogiei”? — Sunt preocupat să găsesc (în scrierile mele, în notațiile mele) o idee la fel de «tare» cum a fost cea pe care am avut-o cînd am conceput «Bibliografia generală».”

Licitajia este (încă) un roman ratat. Cititorul competent înțelege că, la nivelul unui MHS, o carte ratată nu-nseamnă pur și simplu o carte prost scrisă. Ci, mai curînd, una care, deși complexă și sofisticată, nu „funcționează”, aparat de radio al cărui fading dominant te împiedică să prinzi ca lumea măcar un post. Citești — greu — volumul, depistezi în el un subtil și alexandrinic joc de-a stilurile, depistezi și mai vechiul leitmotiv al căutării dublului, depistezi și intenții satirice (e.g., p. 28—9), depistezi și motivul gidian al „cărții în carte”, drag lui MHS auto-referențialul, depistezi și teza anti-mimetică a romanului („literatura, față de istorie și adevărul acesteia, înfățișează evenimente eronate”), dar și indoiala, autodojenitoare, asupra validității mariajului dintre aievea și aiurea („între vis și realitate stă, vorba barcagului care s-a făcut navigator portughez, pisica ne-impăcării”), depistezi și mitraliatele aluzii liv-rești (aluzii pierdute!) cit și masiva escapadă inter-textualistă (ca și în **Redingota** de Mircea Thomas Horia Mann Simionescu) — dar după ce depistezi aceste multe peste, unele, nu zic, ispititoare, bagi de seamă, parcurgîndu-le cu mîgală și speranță, că toate te prăvălesc, încet dar implacabil, spre, vorba lui Dante, din infernalul cînt al paisprezecelea, „spre o aridă și întinsă landă / pe-al cărei șes pînă și scaiul moare”. O mișcare epică ambiguă pînă la confuz f. Este imposibil de a se reconstitui această aventură (...). Papele sînt sistematic oprite, fracturate (...). Nu există legături cauzale în acest roman — scrie Eugen Simion, care lasă totuși impresia că romanul i-ar fi plăcut, în **Rom. lit.**, 5/86), o încluceală migrenogenă, steril ludică, a firelor psihologice și pur logice f. Lectura nu-i ușoară (...). Un roman greu de urmărit la lectură — idem!, o locvacitate barocă operînd, în maniera unui sterp joc combinatoriu, cu friabilele ființe de celofan (protagonistul chiar cochetăză cu invizibilitatea, ceea ce ar trebui să-i dea o iradiație simbolică; dar, nu fie cu supă-rare, nici celelalte personaje nu se prea văd), un funciar divagaționism spărgător de coerență (un roman e un sistem, ca, măcar, o planetă cu sateliții ei; or **Licitajia** e o rețea amorfă de asteroizi), o inadecvare a soluțiilor de un fan-tezism abstract și artificios — toate aceste otră-vuri acid virtuțile de amănunt ale penei lui MHS și dau în schimb naștere acelui monstru delicat pe care tu, cititor fătarnic, — tu, semă-nul meu, — frate, îl cunoști.

George PRUTEANU

Dumitru Dinulescu, **Ingerul contabil**, CR., 1985.

Tudor Vasiliu, **Vinătoria de perne**, CR., 1985.

Mircea Horia Simionescu, **Licitajia**, Albatros, 1985.

parada dascălilor

E mai mult de o jumătate de veac de când, luând ca punct de plecare **Parada dascălilor** lui Anton Holban, Mihail Sebastian sesiza legătura dintre portretist și psiholog. Pe scurt, susținea eseistul, primul reprezintă mai mult decât observă, vede oamenii din afară, după indicii mai degrabă teatrale, decât sufletești. Adevărul acestei distincții se verifică și la lectura unui roman recent de Traian Olteanu: **Adincul oglinzii** apărut la editura „Junimea”. Printr-o coincidență, care nu mi se pare deloc „simplă” ori „intimplătoare”, mediul evocat — dascălimea — e tot cel din Holban, cum identică e și perspectiva ironică, indirect moralistă. E de bănuț apoi și în acest caz, cu toată distanțarea afișată, o experiență biografică a proaspătului romancier, complicată însă inutil prin excese livrestice ori răsfaț „tehnic”. „Nu fac cinematografie cu ochiul deschis spre mine, ci o chinuitoare mișcare înainte-înapoi, care îmi scoate pământul de sub picioare, lăsându-mă aproape suspendat. Atîrn de amintirile sale, infipte adînc în nu știu” — se confesează semnificativ protagonistul într-un moment de luciditate de bun augur și pentru el, și pentru autor. Căci oglinda nu-i restituie la urma urmei adîncul lăuntric, ci o sumă de aventuri și de siluete, iar rezultatul e un jurnal din care personaj și scriitor încearcă pe cît posibil să se elimine. În oglindă nu se vede, așadar, chipul similar al naratorului, prins într-o amănunțită cunoaștere de sine, ci oamenii pe care i-a întilnit, prilej de creionare a unor portrete incisive legate între ele în dezordinea studiată a confesiunii. Redusă la maximum, schema cărții ar fi aceasta: Constantin Damian, profesor și inspector școlar în același timp, își rememorează în timpul ședinței din preajma iminentei promovări „viața” și „cariera”. Jocul împrejurărilor, ajutat fie de lasitate, fie de un arivism neconștientizat pînă în momentul autoscopiei, face ca ultima să o absoarbă, secătînd-o pe cea dintîi. Urmarea, în plan epic, e un nou gen de roman al parvenirii dar în registrul dascălesc, ceea ce presupune transformarea culturii (în multe cazuri minimă) într-un instrument practic: „Ingenuitatea” eroului, insistent afișată pînă spre sfîrșit, are efecte și reale, și bune. Rele, fiindcă un autentic examen sufleteș lipsește din roman și cartea nu poate fi căutată în cheie psihologică. Bune, pentru că evitănd judecata explicită, sentiția, tabloul schițat capătă o anumită tensiune dramatică. Pe scena minimă a romanului se desfășoară, de altfel, tot timpul două spectacole. Primul, încheat sarcastic de replicile sinedriului profesoral, evoluează în preajma gradului zero al limbajului. Dislocînd această sporovioasă solemnitate de lozinci golite de conținut, cel de al doilea antrenează amintirile eroului, oamenii pe care i-a cunoscut. Bun păpușar, naratorul intervine oportun cu pauze de efect, cu savuroase parafraze explicative. Preț de o secvență — două în prim plan, personajele evocate sînt imediat somate cu o luciditate neiertătoare pentru a li se dezvălui vidul interior, absența unei adevărate viați sufletești. Caricaturile defilează rapid, ca într-un film de desene animate. Nou, în comparație cu **Parada...** lui Holban, e interesul pentru demagogie, pentru lichelismul „principlal”. Obiectivul se mută lute de pe gesturi pe cuvinte. Un director autoritar și ignorant, în veșnică pîndă, cere de la subaltern declarații parafate și timbrate că nu vor „umbra cu ciocara vopsită și nici cu pira, procedee ce nu definesc țînta morală a tinerei generații”. În momente de omenie, repromite că-și va reduce reclamațiile „sus” la una pe trimestru. Alt director, de astă dată de la oras, supraveghează idilele subordonaților și demască în ședințe rituale, în care se discută de la stînga la dreapta, conform mișcării acelor de ceasornic, „atitudini incompatibile, incalificabile și intolerabile” cu normele corpului profesoral. Alt personaj episodic, profesor de biologie, își surprinde consoarta într-un delicioș delict și o alungă în veșmîntul Evei cu aceeași retorică muștrătoare de pedagog în exercițiu funcțiunii. Cînd și cînd raza amintirilor trece dincolo de cancelarie pentru a aduce, în același registru ironic, mostre din alte medii. În treacănt fie zis, totmai aceste felii suplimentare le viață subliniază romanul, îndepărtîndu-l de rosturile lui. Retrospectiva colectivizării, văzută din unghiul unei experiențe limitate e, de pildă, mai mult un ecou livresc și tîrziu la o literatură întregă ce se demonetizează progresiv. Mai convingătoare sînt, din fericire, trimiterile la stări de lucruri actuale, narate în priză directă, fără complicații stilistice, ori referințe artistice inutile. E direcția în care trebuie, cred, să se exerzeze în continuare prozatorul. Nescutit de o notă puțin simpatice de ostentatie intelectuală, **Adincul oglinzii** relevă, totuși, un ironism redutabil, cu vocația certă a fiziologiei. După **Domnul Vuca** și **Parada dascălilor**, **Adincul oglinzii** confirmă nu numai bogăția, ci și actualitatea unui vechi filon satiric.

Ioan ADAM

Iftimie BARLEANU: „Muzica”

DOMNIȚA PETRI: „celălalt”

Riguros acest volum (**Celălalt**, Editura „Cartea Românească” 1985) al Domniței Petri. Rotund ca un măr, ajuns la desăvîrșire. Încărcat de toate miresmele unei lumi străni, misterios și de aur și locuit de vierme...

Cele trei secvențe în care este structurat volumul sînt scrise, fiecare, în alt stil, fapt ce nu alterează armonia ansamblului. De ce a simțit poeta nevoia reunirii lor între copertile aceleiași cărți? La o privire mai atentă, secvențele par a fi rezultatul unor experiențe poetice distincte. Această simplă supoziție poate să fie argumentată, validată de poemul **Scurtă istorie**, o posibilă artă poetică. Primul capitol al volumului e alcătuit din versuri libere; poemele desfășoară compoziții de mare picturalitate, și mărturisesc senzualitatea, voluptatea cu care poeta percepe concretul, forma, culoarea, mirosul; ele reprezintă rodul unei sensibilități autentice, al unei imaginații debordante, al unei spontaneități fericite. Și, deși sînt străbătute de o fără de leac melancolie, ele poartă totuși amprenta unei solare, plene comunități cu Viața. Da, versurile din prima secțiune par scrise sub imperiul dicteului inspirației, al autocenzurii: „m-am pus să scriu, mi-am dictat”

Următorul capitol e alcătuit din sonete; iată deci că versurile trec de la libertatea totală, la corsetul de gips născut acum aproape șapte veacuri, din această cauză ele căpătînd o inerență rigiditate, răceală, înfricare, ba, de multe ori, lăsînd impresia de virtuozitate goală, gratuită. Tehnicizarea maximă nu poate fi negată: „am pus-o să scrie, i-am dictat”, nu?

În sfîrșit, ultima secțiune, scrisă în vers alb, îmbină rigozitatea cu spontaneitatea, libertatea cu autocenzura: „m-am pus să scriu, mi-am dictat / la masă scria un bărbat. / Îmi dicta. Scriam după cum îmi dicta. / Și dictam ce-mi dicta, el scria...” Dar demonstrația aceasta pornește de la o simplă supoziție...

Cît privește multitudinea temelor acestui volum, e greu să o relev pe un spațiu tipografic atît de redus. Prin urmare, mă voi opri doar la una singură: mitul Tatălui. Nu interesează aici simbolistica atît de complexă a termenului. În cartea Domniței Petri, Tatăl reprezintă bărbăția însăși, frumusețea și forța care ținea în echilibru lumea. El este „cel mai frumos viător din istorie”, nostalgia și obsesia esențială a poetei. Chipul său, realizat din tușe risipite în multe poeme (depozitul, hai să ne ducem la Neșos, hainele tale de mire, fețele zilei, un car galben, faptă înceată, de-atîta așteptare s.a.) poartă aureola pură și intangibilă a legendei: „pe atunci numai ochii lui retusau simetria”: „ochii lui alinau legiunile / miinile pe care le-a sărutat mama”; „trupul său mare / stie să înoate în verdele negru din mugure-n plumb”; „ai, vara cobora prin pădure de-a dreptu-n livadă / bătea încet în poarta surii, trimițînd cîinii înainte / ... / pe urmele lor se rostogolea glasul lui urias / rîcoșă în soarele roșu / în nucul din curte, n fîntina / cu lanț muzical și spîrgea / fereastră unde înfloarea ca o mușcată / fața dumitale îndrăgostită”.

Pentru Electra, o dată cu plecarea definiției a lui Agamemnon, lumea s-a redus la o celulă: „perții cleioși care / ca într-o celulă primară mă-nchid”, sau „tu-n coperta casei tale-nduri / amintirea prințului prea blond”. Toată viața sa. Electra (Domnița cea cu părul pînă la genunchi) și-o petrece închisă în sine, trăind numai cu „nădejdea întoarcerii lui. Înălțarea”. De altfel, nici nu-i rămîne altceva de făcut, din momentul în care orice altă intrupare capătă pe nesimțite chipul tatălui. Pentru Domnița Petri, „celălalt” e un mit. Stranie ecuație...

Autoarea volumului **CELĂLALT** face parte din rîndul acelor poezii în minile cărora totul se transformă în poezie. Și, încă, în poezie adevărată, de o tulburătoare frumusețe și profunzime.

Mariana CODRUT

PETRE GOT: „paranteza lunii”

Beneficiind de experiența a cinci cărți (debut editorial s-a produs în 1969), Petre Got surprinde și în cea de a șasea (**Paranteza lunii**, „Cartea românească”, 1985), prin vitalitate, neinspirată apreciere a tonalității convenabile și a întinderii vocii. Două registre se confruntă în partitura sa lirică. În cel dintîi confesiunea poetului e consecvent confesiv, stă sub semnul sincerității declarative, ce se revolta cu exterioră frenezie în fața mult invocatei, des-cîntate opoziții dintre o lume pragmatică și contradictorie, și inocența eroică-demagogică a sufletului poetic: „Tu nu ești ascensorul / Fără pic de răgaz / Pe care toți îl împovărează. / Tu nu ești telefonul public / Înjarat și izbit cu pumnii — / Esti, fumul albastru / Ce se înalță deasupra țîrfeii [ceea ce nu-i rău! — D. D.] / Esti aburul risit din pămînt în dimineată” (Seara își închide copertile). Un orgoliu romantic, previzibil într-o astfel de împrejurare, situează fără echivoc și simplist în delectarea poetică a pe soțul unor imbecibile speranțe: „O, myninte neîndurătoare, / Cuvînte — / Mai cred în fiacără noastră lăuntrică. / Mai cred în fluxul vostru salvator” etc. (Există un drum). Tot fără conștientă sună meditația dezolantă pe tema damnării: Purtăm în ființa noastră sfîrșitul / Chiar din clipa în care răsărîm” (În memoriam).

Cînd însă candoarea și imaginea fragilei alcătuirii a Poetului (a speciei deci, nu a individului), nu dau buzna în „declarații patetice”, scăpînd totodată de torturante obsesii existențiale — și aceasta se întîmplă într-un al doilea registru —, vocea lirică se purifică, face auzite sonorități agreabile, acompaniate de acordurile grave ale unei angelice melancolii. Vizitat de „starea de grație”, poetul articulează delicat și memorabil: „Funigei, funigei, funigei, fire de lumină. / Funigei, funigei, funigei, fire de vis — / Cineva adună prin grădini pene de înger. / Cineva mătură speranțe, mătură speranțe. / Aerul e un palat de cristal. / Liliacul s-a îndrăgostit a doua oară. / Brîndusa nu se va lăsa mai prejos. / Octombrie nu stie să moară. / Ne vom părăsi moartea. / Ne vom părăsi moartea. / Ne va lumina izvorul tăcut. / Vom invia împreună cu arborii, împreună cu iarba. / Uita-vom că ne-am mai născut. / Vom invia împreună cu arborii, împreună cu iarba. / Uita-vom că ne-am mai născut” (**Metamorfază**). Cum se vede, mai bine zis cum se aude, de

panoramic

astă dată vocea nuanțează impecabil, așa cum dățile trecute se sufoca într-un recitativ strident și monoton. În aceeași linie a unei notații suave, maladii, despovărate de tensiuni și accente sînt **Convalescență**, **Veghe**, **Petală**, **Mătină**, **Surisul trandafirului**, **Răgaz**, cu toate distribuite către sfîrșitul volumului, ca o binevenită înfirmare a ceea ce se întîmplă mai pe la început.

Desigur, n-ar fi rău ca **Paranteza lunii** să însemne o ultimă indecizie în evaluarea corectă a atuurilor pe care sensibilitatea poetică, deloc comună, a lui Petre Got le deține, fără îndoială, și pe care le falsifică fără complexe.

Daniel DIMITRIU

MIHAI ȘORA: „a fi, a face, a avea”

Acest „monolog în trei”, e, de fapt, un dialog în trei, care e, de fapt, un trialog în unu, ceea ce vrea să zică de unul singur, de fapt; cu încă doi „însoțitori” (T. P. și D. A.) și ei, la rîndul lor, singuri-singurei, căci dacă Unu (M. Ș.) e trei, nu e mai puțin adevărat viceversa și nici mai puțin adevărat contrariul; și invers, dacă se mai poate. Cum preambulul l-am perperat, să venim la chestiune. Dacă majoritatea filosofilor s-a instalat într-o metafizică nominală (nu sein=a fi, ci Sein=Ființa, nu esse ci ens) M. Ș. încearcă să dea chip unei gramatici filosofice purgare de substantiv și nominal, o gramatică a verbului; metafizica sa este, cel puțin în intenția primă, una a verbulor nesubstantivate încă (sau trecute, la modul tedesc, (prîn) neutrul lui das, cel substantival!); aceasta amînțește de modul „hindus” al filosofării; gîndirea indiană se sprijină și ea pe o gramatică verbală, acționalistă (v. Sergiu Al-George, **Limbă și gîndire în cultura indiană**). O metafizică în care predomină verbul este una a „acțiunii”, însă această acțiune e tot ce-i mai departe de făptuirea pozitivă; și acest mod de „receptare” a lumii nu se poate rezolva în sensuri, ci în „trairi”, ca jubilația, meditația, extazul etc. Modul nominal al filosofării s-a definit odată cu Aristotel, cel ce a propus cele zece categorii (genera generalissima!), și toată gîndirea occidentală pe această cale a mers (cu o mereu amplificată „faună” categorială: la Lulius aflăm 54 de categorii, la un autor contemporan G. Tamás peste 200!). Așadar, nomenismul european față cu atopoternicul verbum hindus, e ca și diferența dintre greacă (unde verbul dă tonul) și latină (unde predominant e numele) relevată, în treacănt de Noica... M. Ș. încearcă de întreg parursul opului său să mai păstreze substantivul cu reziduu său de verbalitate (ă propos de estime — a lui Eufrosin Potecă, trecîndu-l prin furcile caudine ale unei gîndiri ce-i dreptul cam... întortochate, ticălte, dacă-mi este permis. Însă: menținînd gramatica filosofiei Ființei la nivelul verbului (verbelor), care ar fi avantajele? O depășire cumva a opozițiilor confecționate de bietul Verstand (intellect), înfierat tot mai frecvent astăzi? O mai fidelă „abreviere” a Ființei? O mai adecvată spunere (supunere, helas!) a acesteia? O mai corectă aproximare a aceluși Sinn (Sens) căutat de M. Ș. precum Graalul (comparația cu răcirea în căutarea Graalului revine în citeva rînduri)? Cei trei, care-s, de fapt, unul în trei, sînt sau se aseamănă ei înșiși cu vechii cavaleri eranți căutătorii ai Graalului, carele Sinele este? Anchetînd quid est „est”: „ce anume este”, ei, mai degrabă, pre Sine (se) se caută. Nu-i aici cumva intenția arcană a oricărei filosofii autentice? Dar dacă la Graalul din legendă numai unul avea pînă la fine acces, în cartea de față cei trei (de unu) nu vor ajunge acolo în vecii vecilor, pentru că în filosofie nu mai drumul există, nu și capătul drumului! Ci mai stii?, poate că odată și-odată ajunge-vor și ei, cei trei, care, mai spus-am, una fac și alta... dreg, acolo, căz’ doară n-au intrat zilele-n sac, cu vorba care închide, provizoriu, cartea aceasta. A fi, a face, a avea... O mirabilă poveste a eternului ocol, a vesnicului drum către sensul lui a fi. Căci din Verbul Total cu toate au irumpt (inclusiv filosofii!) și după o vreme tot într-acolo se vor înturna...

I. DRAGOȘ

dieru, Mihai Băcescu, Gheorghe Bobulescu, Damian P. Bogdan, Constantin Bostan, Dumitru Braharu, Adrian Brudariu, Nestor Camariano, Virgil Cădea, Decebal S. Chirileanu, I. C. Chițimia, Șerban Cioculescu, Ion H. Ciobotaru, Iordan Dăteu, Lajos Demény, Adrian Fochi, Ștefan S. Gorovei, Alexandru Graur, Radu Ionescu, Iorgu Iordan, Virginia Isac, Dumitru Ivănescu, Ionel Marin, Paul Mihail, G. Mihăilă, Octavian Paler, Alexandru Piru, Aurelia Rusu, Dan Simonescu, D. I. Suchianu, Gabriel Strempele, Vasile Uglea, Romulus Vulcănescu, Alexandru Rosetti.

Nicolae COBADIN

AVRAM D. TUDOSIE: „podgoriile românești în literatură”

Avram D. Tudosie, profesorul de la Școala de Vitecultură a Hușilor, una din cele mai vechi și mai temeinice din cite avem, este fără îndoială un specialist de marcă în domeniul său. Stau mărturie în acest sens lucrările științifice, munca sa de dascăl dăruit profesiei sale, elevii pe care i-a format și nu doar în ultimă instanță vinurile cu însemne de noblete voievodale și cu miresme rare. Dascălul de la Huși nu este însă numai un oenolog iscusit și un degustător rafinat de vinuri, ci și un cunoscător, un împătimit al vorbelor înțelepte ce s-au roșit despre vie și vin. Cuvintele de duh s-au ivit cu sclipetul lor de nestemate atunci cînd paharul a fost umplut cu un vin de preț și în fața lui s-a aflat un om cu mîntea scăpătoare, luînd foc din știința amnarului ce sălășluiește întotdeauna în cămășa vinului.

Avram D. Tudosie crede că vinul trebuie descîntat cu vorbe înțelepte. Și-a făcut un frumos obicei din a căuta și a găsi asemenea mărgăritare. El a avut, totodată, ideea de a le stringe și a le oferi spre delectare cititorilor, în cuprînsul mai multor antologii de texte. Ultima, apărută în Editura Sport Turism, intitulată „Podgoria românească în literatură” are un pronunțat caracter științific. Cele mai multe secțiuni ale cărții privesc istoria podgoriilor, organizarea lor actuală, constituindu-se în micro-monografii ale celor mai importante zone viticole românești, cu soiurile lor reprezentative. Se apelează cel mai adesea la aprecieri din opera unor autori de autoritate recunoscuți în domeniu. Bineînțeles, și din acest volum nu lipsesc acele vorbe de spirit ale unor oameni de cultură, plămădite din bucuria întîlnirii cu podgoria și cu ispititoarele ei roade. Sînt selectate destule texte semnificative, ceea ce justifică travaliul autorului. O selecție mai riguroasă, pe criteriul mai ferme le-ar fi pus mai bine în valoare. Vecinătatea lui George Enescu cu a unui Mircea Cirolanț, de pildă, nu se prea potrivește. Dincolo de aceasta, „Podgoriile românești în literatură” se recomandă prin soliditatea documentării, înfățișîndu-ne istoria și prezentul acestei ineditetici ce ne-a făcut renumiți pe noi români în lumea întreagă.

I. DRAGOȘ

„Legende din Moldova”

Poate numele de locuri au avut cîndva o semnificație cunoscută. Cu trecerea timpului, însă, și prin neîntrerupte schimbări ale structurii lexicului, unele dintre acestea au devenit niste nume „închise”, pierzîndu-și înțeleșul. Dar, dacă la un moment dat începe intrarea în uitare a semnificației, tot atunci sau chiar mai înainte începe și procesul unei sau unor explicații noi, de multe ori fără nici o legătură cu ceea ce a dus la acordarea numelui respectiv. Prin urmare, la un moment dat începe explicarea numelui prin ceea ce se numește etimologie populară căutîndu-se un punct de sprijin în lexicul altei epoci. Se înțelege ușor că astfel de explicații orientează numele vechi spre legendă și faantezie.

Elidia Agrigoroaiei a avut buna idee de a culege și de a stringe într-o carte o seamă de astfel de legende, multe dintre ele fiind un sprinten joc al închipuirii omeniești. De pildă, numele satului **Ibănești**, ar veni de la numele fraților daci **Iban**. O femeie din neamul regiilor daci, pe nume **Raba**, trăitoare în timpul invaziei tătarilor, avea o fată numită **Basa**. Numele localității **Cepenița** s-ar explica prin cepala-**Nița**. **Bahlui** ar reprezenta o modificare a cuvîntului **Bahna** **Uliului**. **Jijia** ar fi numele unei fete, ceea ce se poate, dacă **Jijie** era și nume de bărbat (mai ales de familie) în multe ținuturi ale Moldovei. Cu totul inventată de fantezia populară este povestea despre numele orașului **Botosani**, explicat prin numele tătaresc **Batu**. Tot așa și cea despre numele orașului **Iasi**, care ar reprezenta apelativul uitat **iasii**, care ar fi însemnat „locuitori ai ținutului” sau „asezare mare de oameni”. Unele legende au origine cărturărească, așa cum este cea despre Prut — Porata (fiul unei femei dace).

Memoria colectivă a păstrat nenumerate întimplări din vremea năvălirii tătarilor, cu fapte de vitejie ale românilor. Unele legende își au începutul în epoca lui Ștefan cel Mare.

Sînt în carte și legende care cuprînd explicații sau informații adevărate, dar distincția dintre acestea și celelalte este anevoioasă.

Citîm în citeva locuri proaspete judecăți populare, precum: **prostul tot prost rămîne, chiar dacă-i mare și tare** (p. 9) sau **femeia frumoasă este pururi în primejdie** (p. 39).

Cartea Elidiei Agrigoroaiei cuprinde adevărate lecții de patriotism, punînd în evidență nu numai frumusețea unor locuri, dar și lupta pentru apărarea acestora precum și resortul adînc al legăturilor oamenilor cu locurile. Iată ce spune un personaj: „Strămoșii mei s-au născut de acolo locuri. Iar eu am crescut la umbra cedrilor Mănaș și-mi sînt dragi și copacii, și țîrba, și pămîntul acesta” (p. 16). Din cînd în cînd, autoarea este cuprînsă de stări meditative care o duc la formulări cu totul poetice: „Sînt unii oameni stăpîniți de patimă, care alergă spre o nălucă pînă ce pier” (p. 94).

Subliniem limpezimea și vioiciunea exprimării, cu accente de fantezie specifică povestitorului popular.

Ion POPESCU-SIRETEANU

Eminescu — Nerval

Un aparent paradox al studiilor eminescologice pare a fi următorul: cu cât numărul lor crește, cu atât necesitatea unor noi lecturi, interpretări, exegeze se face mai acută simțită. S-a afirmat de nenumărate ori că, în ciuda vastității bibliografiei existente, despre Eminescu încă nu s-a spus totul și că, oricât s-ar scrie, încă o bună perioadă de timp, tot n-ar fi destul. Dacă multe din întrebările suscitade de universul eminescian sînt încă fără răspuns, ne aflăm, cel puțin, foarte aproape de împlinirea unui deziderat formulat cîndva de Mihail Dragomirescu: avem acum „un Eminescu citit și răscolit”, un Eminescu ce a devenit „cartea de capăt” a criticii românești.

Într-o situație similară se află, în spațiul francez, un strănu poet, Gerard de Nerval, autor al cîtorva texte nu mai puțin stranii, astăzi celebre, cu un destin singular în istoria literelor. Prost înțeleasă în timpul său, quasi ignorată în jumătatea de veac ce a urmat morții autorului, opera nervaliană este revendicată ca moment a-nunțator al propriilor întreprinderi novatoare de către Proust și suprarrealiști pentru a deveni, în ultimele decenii, mod și loc predilect al celor mai diverse tipuri de abordare a fenomenului literar, de la psihocritică pînă la semiotică. Meditînd la destinul postum al lui Nerval, ne vin în minte întrebările dezarmante și sunînd astăzi poate puțin naiv dar, cu toate acestea de neocolit, pe care același Mihail Dragomirescu și le punea tot despre Eminescu (și, prin aceasta, am și operat o primă apropiere între cei doi poeți): „Cum se face — e întrebarea — că un poet așa de mare a fost așa de puțin prețuit pe vremea lui și acum de-abia ne-am deșteptat și vedem în el un mare poet?”. Deci destin postum similar (și nu numai postum), tip de receptare critică similară — este o primă rațiune (desigur nu și suficientă) pentru a întrevădea o relaționare posibilă între Eminescu și Nerval.

După cum bine se știe, în spațiul exegezei eminesciene, există un domeniu fertil, deschis înnoirilor, departe de a fi epuizat — acela al comparatismului. Dincolo de tentația apropiierilor căreia nici un cititor adevărat nu-i poate rezista, incursiunile tot mai minuțioase în universul culturii și creației eminesciene au impus raportări avînd menirea de a realiza o neînțirizată racordare a lui Eminescu la universalitate. Sînt bine cunoscute — lista ar fi foarte lungă — apropierile și comparațiile dintre Eminescu și marii poeți romantici ai lumii, omologarea poetului cu marile spirite gînditoare ale umanității, identificarea în universul eminescian a aportului marilor culturi. Sînt încă numeroase semne de întrebare privind „sursele” operei, privind lecturile posibile ale poetului, privind acțiunea unor elemente catalizatoare nenumite sau încă necunoscute. În aceste condiții, fiecare amănunt, aparent neînsemnat, fiecare nuanță perceptibilă în meandrele operei sau pe un colț de manuscris poate căpăta o semnificație deosebită și poate lumina brusc o nouă față.

Din această perspectivă, relaționarea Eminescu — Nerval ne apare ca un intertext posibil. În absența unor dovezi (ce pot exista totuși încă nedescoperite) a cunoașterii operei nervaliene de către Eminescu, nu se poate vorbi de „influență”. Tipul de relație instituit între cei doi poeți este un fenomen de paralelism sau concordantă (similar cu cel semnalat și analizat de Iosif Cheie-Pantea în cartea sa *Eminescu și Leopold*), explicabil prin ralierea ambilor la același moment literar — un romantism polimorf, contaminat de elemente clasice și purtător de o certă modernitate —, prin structuri psihico-temperamentale asemănătoare cit și prin alți factori, perceptibili prin apropierea textelor în stricta lor materialitate.

E greu de spus în ce măsură Nerval putea sau nu putea să intre în cîmpul deschis în fața ochilor și minții poetului român, cunoscut pentru inegalabila sa aviditate de informare în cele mai diferite domenii. În 1855, cînd hotărăște să-și sfîrșească viața, autorul *Himerelor* e departe de a fi o celebritate ca un Hugo, Lamartine sau Musset deși, pînă în ultimele zile, se află mereu în centrul cel mai fierbinte al vieții literare pariziene. Este mai degrabă un personaj de legendă, cunoscut pentru bizariile sale — legendă la a cărei fixare contribuie din plin și tragedia sa sinucidere din Impasse de la Vieille-Lanterne — dar destul de puțin pentru opera sa care nu-și va găsi cititorii adevărați decît cu mult mai tîrziu. După dispariția sa, în perioada în care Eminescu, la vîrsta primelor lecturi, i-l ar fi putut cunoaște, Nerval intră într-un con de umbră și începe pentru el un interval de quasi uitare pe care unii l-au numit „purgatoriu” nervalian. Pe de altă parte, Nerval își cîștigase o mare notorietate, nu numai în Franța, datorită traducerilor sale din poezii romantice germane și, mai ales, prin traducerea poemului faustic (1828, 1840), apreciată foarte favorabil de Goethe însuși. Sînt bine cunoscute ecourile goetheene în literatura noastră, mai ales în epoca Junimii, Marea întîlnire Eminescu — Goethe (și, din aceasta, mai ales cu Faust) a fost decisivă și amplu comentată. Ea este similară și simetrică cu cea petrecută cu cîteva decenii mai devreme, în spațiul francez, între Nerval și Goethe. Ne aflăm în fața unui caz tipic de influență radiantă. Desigur, Eminescu ar fi putut cunoaște opera lui Goethe în original sau Faust I prin intermediul primei traduceri românești făcută în 1862 de Nicolae Skelitti și Vasile Pogor. Dar și traducerea franceză a lui Nerval circula în mediile culte, filiera franceză fiind cu mult mai răspîndită decît cea germană. Traducerea lui Nerval și comentariile ce o însoțesc sînt cunoscute și citate de Odobescu și Duiliu Zamfirescu. Eminescu ar fi putut cunoaște traducerile lui Nerval, precum și alte texte din opera originală, la Viena (unde și Nerval petrecuse un timp) sau la Berlin unde, se știe, se informa în cele mai diferite domenii și spații culturale, cu atât mai mult cu cît nu este deloc imposibil ca ambii să se fi alimentat din aceleași surse, mai ales în ceea ce privește filozofia germană și orientală (Nerval citează pe egiptologul Lepsius audiat de Eminescu la Berlin). Între 1867—1877, la editura Calman-

Levy, apare la Paris *Oeuvres complètes de Gérard de Nerval* în patru volume, texte care ar fi putut foarte bine circula în mediile frecventate de Eminescu. De asemenea, ni se pare firesc și mai mult decît probabil ca el să fi cunoscut cele citeva traduceri de texte nervaliene apărute în presa românească a vremii: în 1868 apare în *Albina Pindului* nr. 3—4 studiul lui Nerval Poetii germani, tradus de Gr. H. Grădăraș; în 1875, tot Grădăraș publică în *Albina Pindului* traduceri din Heine, însoțite de un comentariu al lui Nerval asupra ciclului *Intermezzo* (reluat în 1879 în *Bucegiu*). Dintre textele literare, Bonifaciu Florescu traduce în 1876, în *Povestitorul*, proza *Monstrul verde*. Traducerea aceleiași text — *Timpul* 1882 — este atribuită de I. M. Rașcu (Eminescu și cultura franceză, p. 102) lui Eminescu, ceea ce ar implica o cunoaștere directă. Tot Bonifaciu Florescu citează numele lui Nerval, alături de alți autori francezi care-i servesc de exemple, în articolul „Adevărul și originalitatea în literatură”, *Standardul*, 1876, nr. 8. Antijunimist, clasicist dogmatic, el reduce poeziile lui Nerval la „bizariile minții sale bolnave”. Din poezia nervaliană nu se traduce nimic în timpul vieții lui Eminescu. Primele traduceri sînt semnate de Mircea C. Demetriade în 1893 (*Anteros, Horus*), (Myrtho), 1905, 1913, (El *Desdichado*). Traducerile de poezie și proză, precum și referirile la Nerval în studii și articole se înmulțesc la începutul secolului XX cînd, și în Franța, Nerval este redescoperit. Se traduce, în schimb, mult din Gautier, Dumas, Nodier — nume strîns legate de cel al lui Nerval și cunoscute de Eminescu.

Exegeza eminesciană a insistat nu o dată asupra interesului pe care Eminescu l-a manifestat pentru opera lui Theophile Gautier precum și asupra numeroaselor puncte de întîlnire posibile între cei doi autori, cu deosebire în proza fantastică. Or, Gautier și Nerval sînt înrudii aproape pînă la identitate — din multe, ple rațiuni. Este greu de conceput că, frecventînd textele lui Gautier, Eminescu nu a întîlnit numele lui Nerval sau că personalitatea acestuia nu i-a atras în vreun fel atenția. Insuși textul adesea citat, copiat de Eminescu în ms. 2558, f. 261 și folosit parțial în finalul *Sărmanul Dionis*, este inițial o cronică dramatică, redactată sub forma unei scrisori, „à mon ami Gerard de Nerval”, publicată în *La Presse* — ziar cunoscut și la noi — în 25 iulie 1843. Așa cum arată I. M. Rașcu (op. cit.) și Perpessicou (Opere, v. VII), textul des reproducut putea fi copiat și din alte locuri ca, de pildă, după articolul lui Philibert Audebrand, *Courrier de Paris* din 2 noiembrie 1872 în revista *Illustration*, scris cu ocazia morții lui Theophile Gautier. Nerval răspunde prietenului său în *Journal de Constantinople* din 7 sept. 1843, printr-o lungă scrisoare-articol, foarte bogată în informații despre obiceiurile orientale, luncînd apoi într-o meditație tipic ner-

valiană asupra raportului realitate-vis. Indiferent de sursa din care Eminescu și-a copiat acest text ce pare a-i fi reținut în mod deosebit interesul ca fiind foarte consonant cu propriile sale convingeri, este inevitabil, credem, ca el să fi luat cunoștință de numele lui Nerval ca destinatar al prețiosului text. I. M. Rașcu aduce numeroase dovezi și argumente că Eminescu, ca scriitor și gazetar, era un cititor asiduu — ceea ce pare firesc — al presei franceze din care ar fi putut cu siguranță cunoaște și colecții mai vechi prin redacții și prin sediile societăților pe care le frecventa. Pe lîngă articolele politice, economice, filozofice, îl interesau, se pare, mult și cronicile dramatice din care își făcuse poezie și un model. În acest caz, numele lui Nerval nu putea să-i rămînă necunoscut, într-o măsură egală cu cel al lui Gautier. Celebritatea acestuia din urmă era însă cu mult mai bine consolidată în epocă, motiv pentru care ar fi putut mai degrabă reține atenția poetului român.

În sfîrșit, să mai avansăm o ipoteză privind posibilitatea cunoașterii, directe de această dată, a lui Nerval de către Eminescu. În 1881, librarul editor Thiel din Leipzig are inițiativa publicării unei antologii poliglote a traducerilor în 13 limbi a poemului schillerian *Mănușa*. În acest scop, prin intermediul consulului german la București, Grisenbach, editorul solicită lui Eminescu traducerea în românește a acestui poem, traducere care apare și în periodicele românești, în mai multe rînduri. Nerval este și el traducător al poemului respectiv în franceză — și nu este singurul exemplu de întîlnire de acest gen cu Eminescu. În cazul în care ambele traduceri au fost incluse în antologia de la Leipzig și dacă Eminescu a avut în mînă această carte, cu siguranță a luat cunoștință și poate s-a interesat chiar mai îndeaproape de omologia săi din alte spații lingvistice.

Mai multe ipoteze decît în favoarea ideii că Eminescu ar fi putut cunoaște opera nervaliană sau, cel puțin, anumite texte. Nici ipoteza contrarie — a ignorării — nu este imposibilă. Este posibil, de asemenea, ca Eminescu să fi luat cunoștință de numele lui Nerval fără să-i fi citit opera — poate l-a cunoscut doar parțial, ca traducător sau cronicar dramatic, culegător de folclor, inițiat în doctrinele ezoterice etc. Faptul că Eminescu nu-l citează pe Nerval nu este un argument pro sau contra. Nu citează nici pe Novalis, Hölderlin sau Baudelaire, dar aceasta nu poate reprezenta o piedică în calea analizei comparative — puse chiar în termeni de influențe — cu poezii respective. Apropierea Eminescu — Nerval (propusă sporadic de exegeza eminesciană) se justifică, după opinia noastră, ca ipoteză și exemplu privilegiat al unei relaționări mari largi privind romantismul românesc și cel francez (indirect și german).

Marina MUREȘANU IONESCU

inscripții

roentgenbildern

Retina omului normal imprimă simplu, dezvoltă imaginea în camera obscură bio-psihică, o cataloghează și așa mai departe, se mîndrește Marele Melancolic cu acest transan exordiu.

— Călinescu spunea că „artistul este alternativ pătimaș și rece, om și luceafăr”.

— Artiștii au ceva în plus, continuă Marele Melancolic, dincolo de timpanele, reținele etc. care își exercită în mod obișnuit atribuțiile funcționale: o bizară cutie de rezonanță, pe care adierea, miresma, explozia coloristică a unei flori o preschimbă sub pană, coleristă sau daltă în poem, lied, pictură sau sculptură.

— Da, mă încumetați dezinvolt, dar prelungirea extrinsecului tentacular în aparenta nișă interioară cere timp și izolare. Artistul fuge el însuși, proprio motu, dinspre lume, pentru a-și astîmpăra uimirea, a-și domoli pulsațiile și a-și re-vedea și re-auzi în sinea lui acele fenomene consumate în timp, într-un cuvînt pentru a le transforma organic și a și le însuși ca trăite în interiorul nebulos al eului.

— De ce nebulos? se miră Marele Melancolic. A.D.N., codul genetic, ingineria genetică l-au mai limpezit oarecum. Chiar dacă intrăm pe porți laterală a misterului creației, intuiția artistului e o realitate, cu contururi ferm delimitate mai ales în rarele exemplare ale umanității.

— Enrico Ferri afirma că funcția socială a artei constă în a prevedea direcțiile noi ale conștiinței umane.

— ...în traiectoria căreia factorul intuitiv joacă un rol important. Știi prea bine că multe descoperiri ale științei pozitive și exacte își au sorginea în creațiile artistice devenite bun comun, chiar înainte de căderea lor totală în patrimoniul public.

— Nu totdeauna arta anticipează asupra științei. Situația se inversează în lumina unei analize mai atente. Și aceasta, pentru că nici oamenilor de știință nu le lipsește „harul” intuiției.

— Pe care eu aș compara-o, acum, în răsrucea dialogului, cu o cîudată diafragmă care vibrează intens de dureros la orice sunet, culoare și parfum, fie ele venite din adînc și taină, fie din lumină și suprafață. Există deci o interfe-

rență, o suprapunere și mai ales o uluitor de repede susceptivitate încreștată multiplex a activității ale omului.

— Firește, i-am întrerupt, înfruntîndu-l. În drama actuală tehnica unui Eugene O'Neill a introdus de mult monologul interior, în sensul unei duble manifestări a personajelor, una de suprafață, de aparență și convenționalism, alta de adînc, de taină și sinceritate, eroii exteriorizînd, paralel cu gîndurile tribuare falsității și pe acele care în viața de toate zilele se țin ascunse cu îndărătnicie tocmai erudului adevăr care ar turbura raporturile sociale. Drama este, cum releva P. Cornarescu, prin minuțiozitatea descrierilor și preschimbarea opacului în transparent și apăsător denumirea de „Roentgenbildern”. Dacă autorii dramatici au reușit să-și întindă antenele lor dincolo de limita la care vedea dramă se oprea.

— Mergînd pe firul logicii tale, zimbi Marele Melancolic, s-ar putea vorbi de un instinct „radioscopic”, penetrant pînă-n pinzele albe ale esenței. Nu uita că reflectarea presupune un proces creator, o manifestare a ființei însăși ca subiect al cunoașterii. Opera de artă reflectă maniera de a simți și de a gîndi a poetului, pictorului, compozitorului, arătînd ce reprezintă împlu conștiința creatorului și sunt la dispoziția emoției avide de expresie. Max Nordau are uneori dreptate.

— Frumos spus: emoția avidă de expresie. Dar expresia unor poeme trădează vidul emoțional, care nu poate fi avid decît de propriul său gol plasat în unghiul facial al autorului.

— Da, se întristă Marele Melancolic. Poemul pare că are și el un unghi facial care, format din linia facială și linia auriculară, caracterizează fața în ansamblul ei. Un naturalist și anatomist olandez ne redă, încă din sec. XVIII, o imagine cîntec de o expresivă plasticitate. „Dacă înclin înainte linia facială, am un cap antic; dacă o înclin înapoi, am un cap de hotentot; dacă o înclin și mai mult am un cap de maimuță; înclinînd-o și mai tare, am un cap de ciine; iar printr-o înclinare foarte mare ajung la forma unui animal cu cioc”. Unele poeme sînt în adevăr „inclinabile”.

— Noroc că nu se pot inclina liniile faciale ale Pegasului și Păsării Phoenix. Ce-ar mai rămîne atunci, o, Zevs, din mitul Olimpului, din cenușa Legendei?!

Nicolae ȚĂTOMIR

Prîmim la redacție

Către,

COLEGIUL DE REDACȚIE AL REVISTEI
„CONVORBIRI LITERARE”

Stimați colegi,

Constat cu uimire că în substanțială și prestigioasă dv. revistă, atât de distinsă pentru probitatea ei științifică și elevația culturală, în numărul pe luna decembrie, în paginile atât de emoționale pe care le consacrați inegalabilului nostru tovarăș de generație, poetului unic care este Nicolae Labiș, se strecoară și citeva inadverente regretabile pentru însușirile și mizeria lor morală. Cum îmi repugnă dorința de a comenta însăși lăzarea în întregime semnata de Irimie Străuț — (vezi „Labiș între întrebări”, pag. 4—5—14), lăsînd la o parte calomniile incalificabile la adresa mea și a altor cîtorva colegi, care au făcut în orice caz mult mai mult pentru memoria lui Labiș decît să profere amenințări revanșarde, acest personaj strecurat întîmplător în matricola Școlii de literatură și critică literară, „Mihai Eminescu”, ca și în efectivul presei (cel puțin din punct de vedere al preceptului caragialian „cînte și gramatică”) se dedă la unele mistificări de date reale care nu pot fi în orice caz tolerate, din ele putînd să decurgă aprecieri de ordin cultural.

„Aveam telefonul de acasă — își permite acest Irimie Străuț cu nerusinare să afirme — al tov. Nic. Stoian, pe atunci singurul dintre colegi cu un astfel de aparat, fiindcă era membru în conducerea Uniunii Scriitorilor, membru al Comitetului Central al U.T.M. Am făcut imediat comanda prin firul direct. Stoian zicea că încă nu aflușe și a căutat să mă liniștească, presupunînd că e o greșeală, că o să-mi comunice ce și cum rămînid să-l sun din nou. Revenind mi-a afirmat că totul e în regulă că Lae o să-și revină. Pînă în cea de a 11-a zi, l-am sunat de citeva ori și tot așa mi-a spus (de ce oare? colegii o știu!). Nu-i nimic grav. Așa s-a întîmplat că n-am putut fi la înmormîntare...”

Lăsînd la o parte însușirile odioase din aceste informații, să facem citeva precizări — probabile cu acte: în 1956 eu nu eram membru al conducerii scriitorilor, ceea ce s-a întîmplat abia în 1962 iar al C.C. al U.T.M., în 1960. Necum să fi beneficiat de vreun avantaj politic, dacă instalarea unui aparat telefonic reprezintă așa ceva. De serviciul telefonic am început să mă folosesc abia în 1963, după cum iarăși se poate verifica. Cit privește zilele cînd a murit Nicolae Labiș, mai vreau să reamintesc că eu nu puteam convorbi cu Irimie Străuț deoarece în ultimele dintre acestea mă aflam chiar pe meleagurile poetului muribund, organizator și participant la „Săptămîna cărții” ce se organiza pe vremea aceea. Poetii Corneliu Sturzu și Marin Sorescu, încă studenți pe atunci, își mai reamintesc pesemne sezătoarea literară din Aula Universitară ieșeană, la care am citit din versurile mele alături de Mihai Dragomir, Nicolae Țăutu, Victor Tulbure, Aurel Mihale, Haralamb Zăncă, Mihail Gavril și prestigioșii scriitori reșeni. Mai mult chiar vestea morții lui Nicolae Labiș ne-a surprins la Focșani, cu citeva ore înainte de sezătoarea literară consacrată în întregime, prima de acest fel din țară, memoriei marelui dispărut.

Îmi pare rău că printr-o asemenea intervenție s-a întinat memoria lui Labiș, dar acest delict care poate fi și juridic, ar trebui să devină unul moral, pentru colectivul de presă în care s-a oplotit.

Ar fi cazul să i se ceară lui Irimie Străuț să probeze paragraf cu paragraf toate însușirile ireponsabile la adresa cîtorva colegi. Altfel înseamnă că vom reveni la timpuri revoluate, dintre acelea imprincipitate în cazul Labiș. În ce mă privește, pot să asigur de pe acum colegii ca și pe factorii responsabili de deplina mea probitate.

Nicolae STOIAN

„Flori de toamnă”

3 picturi de
Ion NEAGOE

„Peisaj industrial”

„Filomela”

maitec — triumful lemnului

Rătăceam fără țintă prin „pădurea Maitec”; nicidecum nu-mi părușera sculpturile sale mai energice, mai grave și mai convin-gătoare ca acum, adunate laolaltă în sălile Dalles. Rătăceam, încercând ici și colo o precară, zadarnică, mereu contrazisă identificare: care lucrare anume se cheamă „pasăre”, care „poartă” și care „cumpănă”. Căci de departe fiecare apărea altceva decât era (sau decât era „denumită”), fiecare dezmițire dovedindu-se a fi în cele din urmă o tulburătoare confirmare: în toate se rostese unul și același tipar funda-mental al entității poartă-pasăre-cumpănă. Acest trinom poartă în germene întreaga „pă-dure”, aproape toate sculpturile fiind ipostaze ale dezvoltării aceleiași nucleu central. O ex- poziție într-o singură lucrare. Adevăr parțial totuși, căci pătrundând în cea de-a doua sală a- veai revelația „tronurilor” și a lui „Ion”: un adevărat triumf al lemnului, al măreției și for- ței lui primordiale, un capitol nou în poezia lui Maitec; întorcându-te apoi în prima sală, între- zăreați, presărate printre „porți” și „zboruri”, „falanga macedonică” și „cariatidele”, ce înve- de, rează o alianță de tip nou între tehnicile de abordare a lemnului practicate de artist.

Sculpturile lui Maitec impun prin esența- lăta formei, prin simplitatea lor elegantă, printr-o monumentalitate percutanță chiar în piesele de mici dimensiuni („Poarta de la Agra”, misterioasă „poartă” a spiritului, atinge țările cerului cu elanul celor 15 cm ai ei). Solidare morfologic, prin descendența lor dintr-un „pat- tern” comun („pattern” identificabil și în cazul unuia dintre tronuri, cel al lui Horia, enormă pasăre cu aripile adunate), lucrările sînt solida- re și semantice, simbolismul „aripilor” (implicit al „zborului”) — elan de transcendere către zone uraniene — fiind solidar cu cel al porții care evocă și ea ideea de transcendență, de ac- ces la o realitate de nivel superior.

Aceste sculpturi evocă forme și situații sim- bolice, primordialitate unor „Urfomen”, a u- nor „modele” arhetipale, regăsite nu numai în adâncurile tradiției autohtone ci și în cele ale tradiției universale: „Pasărea abstractă”, făptură fabuloasă, ne poartă deopotrivă către mitul ica- rii și legenda lui Manole, către structura gar- dului țărănesc sau către străvechea unealtă a jugului.

Percepi în gradul de abstractizare a formei, în particulara ei bidimensionalitate, în însuși feul cum este tratat materialul, că adevărata obsesie a sculptorului rezidă nu în ceea ce aceste lucrări reprezintă, ci în ceea ce ele sem- nifică. Tehnica era aici un sens heideggerian de „scotere din ascundere”, de atingere a „stă- rii de neascundere în care survine adevărul”. Prin cioplitul rudimentar cu barda, prin articu- larea și imbinarea componentelor după scheme milenare, artistul reușește să-i conserve lemnu- lui aura unui element primar, să-i trezească vo- cile zăvorite.

Maitec este, însă, un fenomen paradoxal, un om al polarităților care împletește imprezivilul intuirea empatetică a arhaicului cu o sensibili- tate contemporană față de problemele ridicate de civilizația tehnologică. Și asta se reflectă limpede în felul în care iscoțeste lemnul, stră- pîndu-i masivitatea cu bormășina. În per- forările perfecte care ciuruesc masele acelor arhitecturi utopice intitulată „coloane” acțio- noază, — dincolo de adevărate la o tehnologie modernă, — nevoia de sondare a interiorității materiei, de integrare a spațiului și luminii, necesitatea creării unui ritm, a unei cadențe prin negativ.

De altfel, observăm pe întreg parcursul evo- lutivei acestui sculptor o alternanță a procedee- lor. Dacă în partea a doua a anilor 60 și în pri- ma jumătate a anilor 70, Maitec a practicat une- ori frenetic sistemul străpîngerilor circulare, în ultima perioadă este evidentă predilecția pentru integritatea materialului. „Tronurile”, creații ale ultimilor doi-trei ani (1982—1985), restituie lemnului vigoarea și majestatea verticalității lui. Materialul trăiește plenar, nimic nu-i tur- bură liniștea. Elementele heraldice (coroane, tronul, vulturul bicefal) — care ornează regis- trul superior al volumului — sporesc prin bo- găția ambiguității lor sensurile cosmice și isto- rice ale lucrărilor. Prestigiuul lor voevodal tri- mite la figura de mare demnitate a lui Mircea cel Bătrîn și la eroii „pătimirii noastre”, Horia și Avram Iancu. Atemporală și totodată strins legată de istoria acestui neam, (cît de grăitoare este și orizontala lui „Ion” cu tulburătoarele ei conotații), sculpturile lui Maitec reliefează pre- gnanț implicarea estetică și etică a artistului. Ilustrind dinamica devenirii acestui artist că- ruia, cum spuneam, îi este caracteristică alter- nanța, ciclurile care abia se anunță („Cariatidele”), ni-l arată preocupat de revalorificarea vechii sale tehnici (străpîngerea circulară a scindurii), tehnică utilizată recent cu noi valen- țe și într-un dozaj foarte parcimonios.

Explorarea continuă a tehnicii și materialu- lui este proprie de altfel lui Maitec, procedeele de lucru fiind totdeauna corelate cu modifi- cările de viziune. Ceea ce răzbate însă dincolo de opțiunile tehnice, este atașamentul particular față de lemn („materialul mi se oferă” îmi spu- nea odată Maitec), înțelegerea organicității și nobilității sale. Maitec nu are obsesia detaliului; el accentuează doar structurile ce rezultă din des- picarea fibrei sau din rezistența pe care mate- rialul o opune mușcăturii fierăstrăului; el lasă suprafața vie, firească (făcînd-o să trăiască prin dialogul porțiunilor fruste, rugoase, cu tex- turile mătăsoase), lustruind-o manual și acoper- înd-o cu ceară. Pierre Rouve întuiește fericită- relația artist-material cînd afirmă că pentru Maitec sculptura înseamnă „meditație manuală”. În acord cu tratarea ascetică a suprafeței este și utilizarea austeră, subtilă, a culorii: aurul la tronul lui Mircea sau albastrul în cazul „Ră- bojului” și al lui „Ion”; (de notat, nu culoa- rea singelui, a dramei, ci a legendei).

În pădurea de o calmă majestă a sculptu- rilor lui Maitec, în care simetria, echilibrul și armonia merg mină în mină, se însinuează u- neori un zvon de neliniște: „Cubul”, cu struc- tura lui de rocă bătrînă ciuruită de dintele vremii, pare să ascundă potențialități malefice, iar „Poarta amintirilor”, se învește împacabil în fața noastră, ca un „înger exterminator” — cu aripile larg desfăcute.

Este impresionant cît de sagace a putut pă- trunde privirea cronicarului de la „Internatio- nal Herald Tribune” în zonele abisale ale acestor sculpturi pe care le asemuie „trunchiurilor de copac sau totemurilor cu semnificație închi- să în ele, însemnînd mai mult decît simpla lor înfățișare poate semnifica” (s.n.).

Olga BUȘNEAG

copacul

S-a trecut dintre noi așa cum a trăit, ca un copac ce moare în picioare. La moar- tea lui a căzut o stea. Poate aceea care în urmă cu aproape 70 de ani, tot într-o noapte, s-o fi ivit la nașterea sa. Un cerc și-a închis ro- tundul. Tocmai se pregătea după datina străbu- nă, pe care o respecta cu sfințenie, să-și sărbăto- rească ziua în acea duminică de 18 ianuarie 1986.

O viață pe care a trăit-o în c a n d e s c e n t i, căci în ciuda masivității sale, apropiată de statuile plămădite cu palmele, omul era mereu un freamăt, o neliniște. Îi plă- cea să lucreze, trăia, asemenea țărănilor lui din Bucovina, voluptatea muncii și bucuria lucru- lui temeinic făcut. Se născuse, deci, cu toate darurile pentru sculptură. Putea porni la drum. A avut norocul să aibă un dascăl adevărat, pe sculptorul Ion Irimescu, de la care a deprins multe din tainele acestei arte. L-a atras monu- mentalitatea, pentru care avea, se vede, o vo- cație ancestrală. Din cînd în cînd, îi dădea tir- coale și lirismul, mai ales atunci cînd cioplea

brize

zăpezi

La zece, am ieșit, nîngea într-una și ora- șul se liniștise, cițiva pîrleau un porc într-o groapă, unul din ei cînta la clarinet, focul era roșu, lampionii de pe stradă erau al- bastre: ce mai, noapte de decembrie. La Fundația, ardeau luminări, m-am apropiat, prin ușa grea se vedea un catafalc, negru și alb, gabardină și canafas, n-am intrat, am luat-o în jos, spre cabine, Alo, dormeai? of, iartă-mă, te scoli devreme? Da, cît e ceas- ul? E zece. Ce-i cu tine, de ce hoinărești? Am ieșit să văd cum nînge, mă iubești? Pauză, Alo, te întreb, mă iubești? S-a în- trerupt. Am virit altă monedă. Alo, s-a în- trerupt, te-am întreat... Da, ți-am răspuns, doar. Mi-am aprins țigara și după ce am tras, am suflat în receptor. Auzi ce vînt bate? Nu mă sporia, știi ce drum am miine. Fă- cea o navetă dincolo de dealurile orașului. Pauză. Rădeam cu unghia o pată de smoală, am mai tras din țigară, respira stins, ca în somn. Hai, lasă-mă să dorm, știi bine că te iubesc, du-te, vorbim miine, ne vedem a- colo? Sigur, s-a închid? Închide, noapte bu- nă! Am pus în furcă și am început să cobor pe Lăpușneanu. Nu mai era nimeni. La Corso, am luat un campari mic și mi-am a- prins o țigară, cerînd barmăniei un fir din vîscul prins în aplicul de metal perforat. Unul cu plasture peste arcada stîngă s-a a-

„sărmanul heinrich”

L a patimile croului medieval al lui Hart- mann von Aue din romanul cavaleresc cu același nume se gîndea, desigur, poetul și criticul Hans Magnus Enzensberger, numindu- l astfel pe Heinrich Böll într-un eseu ce i-l consacra în Der Spiegel (din 22 iulie) cu nefeicitul prilej al morții, la 16 iulie 1985, a cunoscutului scriitor vest-german. Apropierea, la rigoare ha- zardată, am găsit-o semnificativă abia cînd, par- curgînd o amănunțită revistă a presei de limbă germană alcătuită cu aceeași ocazie de o pu- blicație de specialitate, am reîntîlnit-o, impli- cit, în mereu reluată idee, revenind aproape unanim și obsesiv la comentarii dintre cei mai diferiți ca vîrstă, ideologie și convingeri este- tice, a „martiriului” lui Böll — un martiriu al singurătății, al strigătului „în deșert”, al „în- țelepăniții nebulnului”, auzit de toți și de ni- meni ascultat. Situație paradoxală pentru statu- tul celui care, alasalea german după Thomas Mann, a fost distins în 1972 cu Premiul Nobel pentru literatură; Theodor W. Adorno o atribuia cîndva deciziei liber asumate a autorului Katha- rine Blum „de a prefera aplauzelor publice po- zitia solitarului vulnerabil”, în vreme ce mai tîrziu Günter Wallraff vedea în Böll o victi- mă a consecvenței cu care și-a urmat convinge- rile și care „nu valorează cîtuși de puțin în propria țară”. Dincolo de formulările extre- me, se profilează drept constant pentru im-aginea deja postumă a lui Heinrich Böll impo- sibilitatea de a-l judeca și, mai ales, de a-i ju- deca opera, înafara unei relații conflictuale, di- zarmice, antinomice, dar sine qua non, cu orizontul social, politic, psihologic în care a luat naștere prozatorul, față de care s-a deli- mitat, cu care s-a confruntat și pe care, în ul- timă instanță, l-a înriurit precum nimeni altul. În această a doua jumătate de secol a tuturor experimentelor și inovațiilor literare, el a optat pentru ipostaza tradițională, „balzaciană” a scri- itorului realist în sensul cel mai general și li- beral al termenului: cel care nu poate despărți estetica de morală.

Un alt drum ar fi fost, în cazul său, inima- ginabil. Întors din războiul care l-a purtat prin întreaga Europă pustiită de bombe, obuze și camere de gazare, răscălit de „ingrozitoarea masinărie” ucigașă pe care o declansase de- mența criminală a hitlerismului, încercarea de- a scrie echivalează cu tentativa de a se elibera de apăsarea propriei alienări, de a-și regăsi i- dentitatea dizolvată în masa amoră trimisă să omoare și să moară. O realitate covîrșitoare, de- neînțeles, își caută, nesigur încă la început, o cale între cuvînte, într-o limbă înstrăinată ea însăși de slogane, clișee și metafore „eroice”, asurzitoare și bombastice. Examenul la care își supune conștiința, interogația tot mai pro- fundă asupra raporturilor dintre individ și „lu- me” devin în primele sale texte notație laco- nică, „obiectivă”, „realistă”: „Am scris asadar despre război, despre întoarcerea acasă, despre ceea ce-am văzut în război și am găsit acasă: despre ruine”. De la cele dintîi povestiri din preajma „orei zero” și pînă la romanele din de- ceniul șase, umbra tragică a conflagrației mai stăruie asupra existențelor postbelice; spera- ta unui nou început, mai demn și mai uman, se conturează pe fundalul experienței limită a dezumanizării, dezintegratoare de valori și destine: victima predilectă este omul obișnuit, simplu și sărac, depersonalizat și instrumenta- lizat de o putere egoistă și lipsită de scrupule. Alarma scriitorului se declanșează însă de în- dată ce o anume mentalitate „restaurativă”, pragmatică pînă la a face din bunăstare unicul

dialogul artelor

lemnul, pe care stia să-l pună să cînte. Tăria lui ieșea la lumină mai cu seamă în marile con- strucții sculpturale, vîndînd simț al proporțiilor și capacitatea de a modela într-un chip memo- rabil. Stau dovadă în acest sens statuile lui Ște- fan cel Mare de la Suceava și Vaslui și cea a lui Dosoftei de la Iași, mărturii elocvente ale for- ței sale de creație.

Copacul a căzut din picioare. La umbra lui, de-a lungul unei vieți de artist, s-au ridicat însă acele opere care vor dăinui, avînd puterea miraculoasă a artei de a înfrunta timpul. Pe un volț de bronz va sta mereu încrustat cu simplitate numele lui Iftimie Bărlăneanu. Un nu- me care a făcut și va face cînsite neamului său.

Grigore ILISEI

Iftimie BĂRLĂNEANU, „Artistul în atelier”

in memoriam

Niciodată nu poți uita un fiu. Efigia lui este punct de hotar statornic, peste care timpul cade nu ca o umbră, ci ca o aură. În memoria noas- tră chipul sculptorului Iftimie Bărlăneanu, din Mă- zăneștii Sucevei, acoperă spațiul unei iubiri, confundabil numai cu opera sa. De pe înălțimile Cetății, statua marelui Voievod Ștefan ne va re- aminti mereu statura de plăe a artistului și su- fletul lui încărcat de mirezmele Bucovinei. Nu ne-am despărțit de Iftimie Bărlăneanu, el sălășlu- iește în noi, el se întoarce acum definitiv „la obștie, la izvor”, rămînd, în același timp, al Tării.

Alexandru TOMA

Președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Suceava

universalia

ideal, amenință cu aceeași brutalitate să se în- stăpîneasă asupra gîndurilor și faptelor, să le „adapteze”, să le „integreze” mecanismului bi- rocratic, uniformizator, al „miracolului econo- mic”. Alternativa se conturează din ce în ce mai clar pentru individul ce are acum de ales între alienarea „alinată” în societatea nivela- toare a „concurenței”, în care singura măsură a „reușitei” este profitul, și marginalizarea, re- tragerea neputincioasă în ipostaza clovnească a ratatului social, — prețul amar al încăpățînării de a nu-și sacrifica identitatea, libertatea de a spune, dar nu de a impune, adevărul. Simpto- matică este funcționalitatea relației dintre me- morie și uitare, acolo unde amintirea războiului devine aproape oficial incomodă pentru că ar putea sugera incomode analogii în tehnica manipulării maselor, pentru că, prea treze, prea încărcate de apăsarea trecutului, conștiințele ar putea împiedica expansiunea „prosperității” pri- zoriale pentru capitalismul postbelic. Refuzînd să uite, personajele lui Böll își declară rezisten- ță — o rezistență pasivă, ironică, izolată, — față în față cu Goliathul tentacular al instan- țelor purse în mișcare în serviciul atotputernicu- lui principiu al eficienței filistine și intoleran- te: administrație, justiție, biserică, armată, par- tide politice, industrie etc. Hans Schnier Gruhl tatăl și fiul Leni Pfeiffer au o anume vocație criticist-protestatară, pe care, chiar dacă nu o îndreaptă explicit împotriva sistemului, și-o e- xercită în numele unui ideal moral activ, an- gajat, și de aceea află într-o quasi-permanen- tă opoziție. Este, în fond, însuși idealul lui Böll, preocupat mereu să aducă aminte că „o- mul nu există numai pentru a putea fi admini- strat, și că distrugerile ce se înfăptuiesc în lumea noastră nu sînt doar exterioare”. Aver- timentul scriitorului lui s-a transformat, în de- ceniul opoziției extraparlamentare și al primelor manifestări teroriste, într-o dureroasă profesie perfecționată, presiunea establishmentului asu- pra individului devine „violenta structurală”, pe care marea industrie a „opiniei publice” o re- produce dezinvolt și iresponsabil, servind, de- sigur, interese „superioare” — dar ea și naște

violenta, disperare, crimă. Katharina Blum va depăși limita pasivă a suportabilității, și va reacționa, într-un gest pentru ea eliberator, prin focuri de armă. Soluția, aici inevitabilă, nu este și cea a lui Böll, increzător pînă în ultima cli- pă în virtuțile toleranței și ale umanității burghize; cu puțină luni înaintea morții mai putea fi văzut, alături de mii de tineri vest-germani, demonstrînd pașnic împotriva perico- lului nuclear.

A fost o incurajare pentru mulți faptul că Böll a existat, și mai ales că și-a ridicat vocea sa molcomă atunci cînd alții au preferat să tacă”. Observația de astăzi a lui Wolfram Schütte (criticul cotidianului de stînga Frank- furter Rundschau) poate fi completată cu o alta, pe care tot el a făcut-o cu cîțiva ani în urmă: întreaga operă a lui Böll constituie în esență „un comentariu paralel la istoria Germaniei de după război și Republicii Federale”. Această întrepătrundere dintre literatură și istorie, de o organicitate fără egal în proza vest-germană postbelică, a fost socotită de unii drept slăbiciu- ne, de alții drept virtute; discuția în jurul Ches- tiunii dacă Böll este sau nu romancier „mod- ern” s-ar putea prolongi la infinit, căci argu- mentele pro sau contra nu lipsesc. Dotat cu o excepțională conștiință estetică, el a consi- derat dilema criticii drept una secundară în ceea ce l-a priveste, mai preocupat fiind, de exem- plu, să găsească o formulă narativă a angaja- mentului auctorial total, în care „personaliza- rea” textelor poate merge pînă la identificarea, nu lipsită de ironie critică, dintre autor și per- sonajele sale. A și găsit-o în tipul de povestire scurtă, pe care l-a consacrat în cele dintîi vo- lume, dar n-a încetat să exploreze, — fără os- tentație, căci nu „mîljoacele” în sine i s-au pî- rut importante, ci țelul final al „comunicării” cu cititorul, — mereu alte virtuți ale expresive Măsură „de aur” a unui realism investigînd profunzime, mult dincolo de „fațada” înșelăto- are a lucrurilor, ca și a unei accesibilități incon- fundabile cu divertismentul, a făcut din Böll un scriitor, de fapt, popular, în ciuda diziden- ței sale obstinate, nu doar politice, ci și lite- rar-estetice, față de comodele tabu-uri ale con- sumului. La cele 31 milioane de exemplare ale cărților sale, circuliînd prin toată lumea în 45 de limbi, există totuși o speranță că vocea „sărmanului Heinrich” n-a clamat doar în „de- sert...”.

Andrei CORBEA

Heinrich Böll cu Günther Grass

pro juvenitate

„convorbiri literare prin corespondență“

■ **David ALEXANDRU** — Dumbrava Roșie (Neamț). Vreau să văd cum vă desfășurați pe spații mai mari.

■ **Maria ANGHEL** — Tirgoviste. Scrisoarea în versuri e amuzantă.

■ **Petru BARBU** — Galați. Am reținut Cum se renunță la o boală de dinți. Mai trimiteți. Sinteți, se pare, un prozator format și, rar lucru, foarte original. Evitați subiectele și conflictele derizorii, ca în Fiasco.

■ **Marius Ioan BOCU** — Cluj-Napoca. Pe lângă multe platitudini („să fii e cel mai greu păcat / și dorul cel mai neiertat / să fii înseamnă lacrimi, singe / să fii înseamnă plînge, plînge plînge), apar și unele semne încurajatoare, mai ales în poezia de notație: „în drum, / șarpele încolăcit, / cerbul lepădindu-și / în sine / coar-nele frînte, / și ploaia / putrede crengile, / zborul îndoit al paserilor, / ruine călătoare / pietrele, / urmarea — și apoi / soarele răsărînd, / lucrurile / mînjind cu cer / văzduhul“. Eu zic să perseverăm, dv. în a scrie, eu în a vă citi.

■ **Toader Th. BUHOICIU** — Botoșani. Dacă veți citi poezia care apare în reviste (inclusiv în Convorbiri literare) veți putea, sper, aprecia mai bine ceea ce scrieți. Îndeletnicirea dv. literară merită toată lauda, problema publicării însă nu se pune.

■ **Zina CATANA** — Galați. Trimiteți un fragment de 10-15 pagini, pe care îl considerați mai reprezentativ.

■ **Valeriu CRISTEA** — Focșani. A nu se confunda poemul în proză ori proza poetică, cu versificațiile prozaice sau proza versificată. Numind astfel poezia dv., am făcut o apreciere și nu o încadrare.

■ **Dorin DIACONESCU** — Roșiori de Vede. V-am trimis nr. 10. Nr. 1 nu mai există nici la noi, iar 12 este în curs de apariție, urmăriți-l.

■ **Daniela DORIN** — Iași. Sint lucruri bune, dar nici un text nu mă mulțumește pe deplin. Se observă unele crispări sau unele mult prea „leneșe“ asociații care afectează unitatea textelor. O eventuală discuție pe text, la reuacție, ar lămurii, poate, lucrurile.

■ **Nicolae Ioan DRAGU** — Ploiești. Sinteți inventiv, dar nu întotdeauna inspirat.

■ **Alec DUHNIC** — Brăila. Spuneți: „Vino / pe o rază de lasser / și taie bariera infinitului“. Vecinul meu de pagină și poștașul „Argonautului“, George Ceausu, ar fi, cred, mai sensibil decât mine la astfel de avansuri. În orice caz, vă sfătuiesc să nu faceți asemenea invitații vreunei persoane gingaș-feminine; sigur veți fi refuzat. Poezia, nici ea, nu acceptă orice, e și ea o Doamnă foarte sensibilă la insistențe, dar, în aceeași măsură, greu accesibilă.

■ **George ELIAN** — Slatina. Narațiunea alegorică (din Vis) nu vă avantajează. Ceva mai puțin convențională, în contextul unor dispoziții lirice evidente, este Acord: „Stranie absență a vocii, / pesterile nu mai aud / ecoul decât în răstimpuri repetîndu-se / ca un joc nefiresc. / Ploaia e numai un abur — / respirația caldă / a sevelor... / Pădurea privește în urmă spre lutul unde încep rădăcinile...“.

■ **Teodor IANCU** — Darabani (Botoșani). Folosiți cuvinte mari pentru lucruri mici: „zimbriști și buzele descoperă / zidul aproape monolitic / al dențișurii / apogeei și al strungăreței“.

■ **Kolea KURELIUC** — Mărcișia Mică (Suceava). Motivul primirii tardive a textelor e real. Termenul limită de adunare a materialelor a fost 1 martie! În mai, Almanahul era la tipar.

■ **Simona-Nicoleta LAZĂR** — Bacău. Unele semne bune ar fi (primul catren din Spre dimineală, de pildă). Ele sint, însă, înghițite de o cantitate prea mare de prozaisme (povești versificate, ritmate și rimate), Abarațiile, fugitive, și „non-fugitive“, nu te prind. Încearcă

să concentrezi imaginile, nu lăsa limbajul să se risipească în narații sau interogații foarte „profunde“, precum: „Nu știu ce voiai, de fapt, să înțeleg?“ Să mai vedem.

■ **D. R. MANOLE** — Galați. Sint (și) unele lucruri bune. Voi proceda în consecință.

■ **Theodor MARCEAN** — Constanța. Mai trimiteți. Peisaj cu păsări e scrisă, în general, bine, anumite accente sentimentale (chiar sentimentalist) îi afectează însă unitatea.

■ **Emilian MIREA** — Craiova. Multe mulțumiri pentru suvenirul de la Mălini. Aștept și alte vești, lirice, bineînțelese.

■ **Cătălin MÎNESCU** — Bals (Olh). Am găsit, „grăunțele de aur“: „Independent de voință noastră, / frunzele cad... / E-o clipă de ezitare / o clipă de neliniște, / cînd anotimpul își face de cap...“. În rest, prea mult sterilitate.

■ **Luciana MUREȘAN** — Pașcani. Mai trimiteți, vreau să am de unde alege pentru o viitoare publicare. Cîți ani aveți (ierțați indiscreția!), de cînd scrieți?

■ **Dora P.** — Vaslui. Încărcați textul pînă cînd, bietul de el, se prăbușește sub greutatea altor asociații și metafore sofisticate: „Se cuvine să-ți ascund singele, // cuvintele-pradă oprite sub unghii de vlagă pietroasă / uitate pe socluri de cretă-jubirii“.

■ **Sorin PĂTRĂȘCU** — Iași. Nu m-ați convins. Sinteți în faza adolescenței a confesiunilor melodramatice. Atît fragmentul de roman cit și povestirea păcătuiesc prin lipsa unei construcții. Întîmplările se succed una după alta, nu „cresc“ una din alta.

■ **Alexandru S. PETRIA** — Cluj-Napoca. Atenție la o sumă de neglijențe, cum ar fi construcțiile redundante în genitiv („...scîlipirile cioburilor realului“) sau aliterările supărătoare („... toamna / în pelerin / propune din nou numărători din doi în tot...“). În cazul dv. disciplina formală e obligatorie.

■ **Marian POPESCU** — Tirgoviste. Textul e neconcludent. Dacă putem accepta convențiile și chiar filicul parabolice, mai greu acceptabile sint vulgaritatea și aspectul de improvizatie, de arbitrar. Reveniți cu un text mai puțin „original“.

■ **Ion RUSU** — București. Regret că nu mi-ați trimis poeziile mai devreme să le fi publicat în grupajul consacrat premiilor de la „Labis“. Voi alege ceva pentru un număr viitor. Ce vîrstă aveți?

■ **Edres SEDREANU** — Tirgoviste. Vă menționez în zona nesemnificativului artistic. Chiar reproducînd fidel realitatea, cum se spune, literatura ascultă de legile imaginarii, nu de cele ale realității.

■ **Dorin STARCĂ** — București. Pe lângă alte cusururi, versul e căzmit: „Și-duceți bucuria în inimi oropsite, / Aduceți și iubirea pe ființe neubiute / Căci pribegiri de soartă sint peste tot în lume“.

■ **Rose TALL** — Tirgu-Jiu. Demne de atenție sint Există un ungher, Nichețian și Zbor.

■ **Constantin ȚIGANELE** — Reșița. Descripția e cea care vă avantajează. Primăvară și Anume dau unele speranțe.

■ **Sorin VIDAN** — Dr. T. Severin. Talentul d-tale, e, din punctul meu de vedere, cert, însă „necopt“. Eu zic să nu te grăbești, pînă nu se cristalizează o manieră, o perspectivă lirică stabilă. Scuză, te rog, nepoliticoasa greșeală de tipar din nr. 1. Aștept în continuare.

■ **Vasile ZUGRAVU** — Galați. Păcatul cel mare e artificial: „În ordinea firească a zilei printre fluturări de aripi / Tot mai tîrziu / a-propiindu-se de clipa despărțirii supreme / își grupa stolul în două, jumătate alb, jumătate negru / și se zbura într-o simultaneitate de lumină strălucitoare“. Insolitul și inventivitatea nu sint sinonime cu arbitrarul.

D. D.

poșta „argonaut“

Vasile CSOLTI — Carei. „Între plane paralele de lumini, oamenii-stalagmite deplîng abisul sideral, născînd pe această coajă de nucă intonația fertilității...“. Cite o scăparare înecată în hainele grele ale discursului romantic indică vreun filon insuficient exploatat. Dintre poemele trimise (toate, fără excepție, sint poeme — sau vor să fie) Lanul e cel mai aproape de literatură. Imaginile rămîn în stadiul de conglomerat datorită unei anumite neglijențe a expresiei.

Bogdan DICU — Caracal. Se întîmplă un fenomen ciudat la Caracal: oamenii au umor! Sau, cel puțin, localnicii care ne-au scris pînă acum. Ion Bogdan nu face excepție de la regulă. Reținem desenul cu extraterestru televizat cu tot cu urechi (nu noi cu urechi, ci extraterestru). L-am reținut și pe cel cu martienii care defilează cu Hobana, Asimov, Bradbury — dacă nu ne-ar fi teamă de Pantheonul celebrițăților science fictionului. Poate își mai vin idei, Bogdane.

Petre DUMITRAȘCU — Pitești. Mediocru în literatură e sortit să dispară. Bila ta de biliard nu poate scăpa de comparația cu textul lui Bufnilă și, fără a fi o pastişă și nici o parodie, plutind la limita publicării, e un text lipsit de șanse: povestirea cea mai bună le anulează pe celelalte care se invîrt în jurul aceleiași idei. Trimite-ne ceva de-al tău; numindu-ți personajele cu secvențe de note muzicale, ne dovedești că ai un „ce“.

Bogdan FICEAC — Pitești. Reținem textul, cu toate că ne-am fi așteptat la mai mult decât la o variațiune pe tema „animalului ciudat“. Chiar dacă el e un inorog (animalul, nu textul), chiar dacă inorogul e alb și chiar dacă Virgil Căndea a descoperit de cîrînd un manuscris al lui Dumitrie Cantemir printr-o bibliotecă din America. Un cal albastru ar fi fost la fel de interesant.

Radu GARBACEA — Sibiu. Reținem traducerea, Ph. Dick e Ph. Dick. O preferăm, totuși, cu mai puține poticneli, deși e vorba de tîrtoare.

Bomică GROSU — Suceava. Ultima misiune poate avea și semnificația (fericită sau nu) de ultimă povestire, dar vîrsta dumneavoastră ne îndreptățește să mai sperăm. Dintre darurile unui prozator, s-ar întrevădea în textul trimis doar simțul pentru dezvoltarea pe spații ample.

Constantin GRUET — Brad, Hunedoara. În cazul dumneavoastră, mi-a părut rău că nu există scriitori orali. (Am să-l întreb pe I. D. B. dacă a auzit de rapsozi S.F.). Ciudat — aveți ceva de spus și știți cum s-o spuneți, dar nu s-o și scrieți: aveți mari probleme cu gramatica.

Ion HANGANU — Pitești. Trimiteți povestirea. Publicația noastră se adresează tineretului și adolescenților. Sau vreți să vă suspectăm că vă considerați bătrîn?

K. S. Reținem povestirea refăcută în actuala formă. Reintegratorul promite să fie cel mai bun text al dumneavoastră (care ne-a căzut în mină), dar e necesară o discuție asupra momentelor acțiunii. Altfel, dialogul se revărsă în cascadă — și peste cîteva locuri comune — și nu vă pierdeți verva umoristică.

Ion MALETA — Galați. Povestirea e în relații mai bune cu corectitudinea gramaticală (atenție la virgulă, totuși) și nu-i mai trebuie decât... povestire, adică acțiune — nu demonstrație —, pentru că altfel devine de un didacticism infiorător. Știm cu toții că oamenii de pe Planeta Albastră sint irationali și că înarmările dovedesc asta. Mai trebuie s-o și demonstrăm? Sau să ne-o demonstreze extraterestrii?

Sorin MUȘAT — Constanța. Da. Asta nu înseamnă că sintem la Starea Civilă, ci că așteptăm o nouă proză în genul lui Woden's only. Nu numai pentru noi!

Matei SCHINTEIE și **Victor SIMION** — Anina, Caraș-Severin. 1) Argonaut nu-i o publicație exclusiv science fiction — mai sint înăuntrul ei și călătorii, aventuri. 2) Mincă calculat fermecat dacă, în timp ce unul dintre autori ar scrie, celălalt ar mai și citi nițel. Am mare încredere în autorii-gemeni, mai ales cînd ei se completează reciproc. „Și așa am încălecat pe-un software și v-am povestit ce-am mai avut și eu prin program...“.

Marin IFRIM — Buzău. Reținem Microportretul unui fan. Bruscu, începe să ne intereseze poezia dumneavoastră. Poate că aveți dreptate: „Într-o bună zi / vor dormi / în cosmos / ca într-un pod / umplut cu mere / și fin (Science fiction)“.

George CEAUȘU

prezențe la junimea

irina andone

poem ca un cîntec

Și de teamă, și de magie, și de urît
mă voi strînge în mine
ca sepia atînsă de friguri
Mă lepăd de toate coșmarurile,
în fața tăcerilor
mi se taie picioarele
ca pe patul de nuntă,
pe gură misterul cîntării
misterul de pasăre-pruncă.

Fără mirosul de cerneluri
crude și vii,
(ah, înaltul!)
lumile s-ar schimba
cînd pe-un picior, cînd pe altul.

poemul cuvîntului greu

Iar eu
mi-am tocmit zăbranic de fier
și de iască...
aceasta le-am spus,
va fi haina mea-mpărătească.

Am tocmit
lacrimi cît bobul de vișă
amară,
sucul rece și tare din carnea
cuvîntului greu
cade ca-ntr-o prăpastie
peste sufletul desferecat,
peste singele-n clocot al meu.

Și singer:
ca o pană smulsă din inger.

poem

Am spus:
de la iubirea aceasta
și pînă la vorbă
e o groapă cu lei.

Eu imi păzesc trupul
imi păzesc lutul,
cînd îl bate vîntul dinspre
miazănoapte
miroase a prunc și a tei.

Strig:
opriți Retorica
și tăiați-i ca regilor capul,
între tragos și comos
trupul ne saltă ca țapul.

poem autumnal

Ceea ce simt,
marea mișcare
din toate părțile și dintr-o dată,
ca pe-un cuplor fierbinte dorm
idilic și desfrînată.

(Luna, ca totdeauna, de sus,
mă-ncovoia și mă lumina
pe la subsuori, pe la genunchi)

Se dezbracă prin pămînt arșița
Mă-nvesmîntă în fină:
cirtăță, fără lumină.

poem de iubire

În convoaie lungi vin iubitele,
castele,
asta sint eu în strai păienjenis
vin pe furis,
vin ca să fîr și să plec,
guralivă ca o sămîntă mică,
o ghindă sau un bob de linte
ce-si scoate pe rînd
sufletul prin pămînt,
sub răsuflarea cirtăței
care sapă

și spune ceva
obositor,
de-au auzit și mamele
și bunicele și-acum fiicele.

geneză

începusem a mă naște
în coliba de grîu a frigului,
în ochiul ierbii brăzdat de culori,
mă doreau fîntînile
în adîncuri împrăștiată
căci eu purtam în mine
umbra rece a stelei căzute:
aducem soldații de plumb
ai cîmpilor moarte,
trupul meu rămînea
în urma zămislirii —
sufletu-mi slobozea cîinii
flămînzii de cuvinte...

începusem a mă atrofia
cînd din adîncuri
vulcanul nașterii m-a aruncat
în spațiul înlănțuit al simburelui.
simburele —
piatră a devenit,
iarbă biciuită de rouă.
eu veneam încuțiată în lumina
sferică a umbrei mele,
veneam din moarte
ca dintr-un somn circumspect...

iubeam sălbatic
pădurea sălbatică,
mi se făceau copacii
o toamnă

și fiarele mi se făceau
o poezie:
se înălța ochiul orb al catedralei
clopotele de anilină
începeau a mă naște...

portret

Chipul zdrențuit
Din sfera oglinzii se desprinde
Cum părul nisipos
Al luminii
Evadează
Din capelă,
Își ridică pleoapele de lut
Jilav
Apoi se depărtează
Ca o celulă de altă celulă...

pace

Ție Agri,
Strîmtele ceruri nu te mai incap...
Cuvintelor și pietrelor, pace
Păduri prin care ai rătăcit
Cînd visul mort zăcea
La capătul somnului...
Pace
Ciobanului îngropat pînă la genunchi
În propriu-i trup
De parcă vulturii au trecut peste mare
Spărgîndu-i oglinzile...

michael...

Michael își face culcuș în mine,
biciuie zorii și plînge...
Michael injunghie dimineața,
se soală de sine cu singe...
ochii lui teribili de grei
desenează sfere
pe nisipul crud...

Michael se reazemă
de ferestre străine:
el spune că jaguarii
sint forme vii ale singurătății,
junglă —
sălbăticia aparentă
a sentimentelor...

Michael nu evadează din mine,
Michael biciuie zorii, biciuie...

stare de alb

În decembrie, tata
cosește zăpada...
ia cai de hățuri —
ia bicul...
Se-ntoarce acasă
Cu uriașele căpițe albe
Și mama strînge de pe culme
Mari cearșafuri de frig...
Nările oilor miros
A naftalină...
Tata pune statui
Pe căpițe...

Mariana TIMUC

boris vişinski

ochii pictorului

Romanele SENKI I ZED (Umbre și sețe — Editura Univers, 1974), LAVINA (Avalanșa — Editura Facla, 1980), culegerea de povestiri DREVNE OBALE (Tărâmurile străvechi — Editura Junimea, 1978) și piesa KOCIO RACIN (publicată în paginile revistei Arlecchin, nr. 16-17, 1983) recomandă un nume de rezonanță în literatura macedoneană contemporană.

Născut în 1923 la Skopje, Boris Vişinski studiază dreptul la Belgrad. Se consacră ziaristicii, în paginile cotidianului „Nova Makedonija”. Din 1971 este redactor șef al revistelor „Kulturen život”, „Macedonian Review” (apare în limba engleză, la Skopje). Personalitate artistică dintre cele mai pregnante, Boris Vişinski se impune prin diversitatea genurilor cultivate: romanul, nuvela și povestirea, drama; scrie studii și articole, note de călătorie, reportaje, scenarii radiofonice. Premiile Kocio Racin și 4 lule încununază o bogată activitate literară. Cunoscută în Iugoslavia, opera sa se bucură de privilegiul de a fi publicată în limbile albaneză, armeană, engleză, franceză, germană, hindî, polonă, română, rusă, sârbocroată, slovacă, spaniolă, suedeză, turcă, ucraineană. În primul său roman, UMBRE ȘI SEȚE, e urmărită perioada degringoladelor militare a vechii Iugoslavii, cu pictura de reacții interumane ce o presupune. Peisajul care prilejuește dezvoltarea Ideilor, marca de două evenimente-limită (cel de al doilea război mondial și înfrângerea orașului Skopje, în 1962), personajele-obsesie înfrântă deopotrivă în romanul său CURCUBEUL — (Duga), fantezia devind burgheșian spre straniu — iată câteva elemente ce conturează un tip de roman-parabolă, AVALANȘA. Nu fără teme Darie Novăceanu îl găsea aproape de formula unui Gabriel Garcia Márquez. Inteligență obiectivă, Boris Vişinski privește excesiv de atent lumea împrejurătoare, operând, în același timp, prin introspecție. Densă, răspunzând la întrebări acute ale existenței, cartea de povestiri TĂRMURI STRĂVECHI e compusă într-un registru melodic, pe rînd, major și minor. În „Mina aerului închis”, „Pașii din casa scriitorului”, „Intinirea”, „Pictorul” — parituri realiste sau cu aer fantastic —, autorul vehiculează idei care, părăsite, vor fi reținute în dramele sale.

D. F. C.

apusul soarelui, pentru a cuibări cât mai adînc în mine această seară minunată dinaintea înălțării.

Privirea mea atingea duos verdețea întunecată a pădurii din spatele satului, cerul pe care apăreau primele stele, în timp ce pășeam pe cărarea ce urca domol spre case, spre plopii ale căror umbre palide se lungeau pe pămînt. Încet, mă pregăteam pentru acea clipă atît de mult așteptată, trecînd cu gravitate prin neasemuita poartă a soarelui deschisă înaintea mea, în necuprînsul auriu.

Aveam deja în nări prospețimea trupului ei alb, îl simțeam, mă pierdeam în el. Picioarele mele obosite și-au regăsit sprinteneala și, plin de vigoare nouă, mi-am urmat drumul, ca să nu-i pierd mirosul.

M-am oprit în albia unui torent, simțindu-mi mai pregnant apropierea, și am savurat vraja ce-mi coplesea gîndurile, stăpînite de chipul ei. Mă aplecam adeseori să privesc pămîntul moale și frămîntat, peste care trecuseră șuvoaie năvalnice. Printre urmele pe care le zăream, doream să deosebesc una cunoscută, a ei sau a micului Goran. Nu departe de mine, în lungul drumului, murmură un pîrîu, imperceptibil și monoton.

La intrarea în sat, între casele mici și sărăcăcioase, se ridica o biserică de piatră și cărămizi roșii, acoperită cu țigla deschisă la culoare, adăpostită de frunzișul unui copac urias. Păsări îi fremătau în ramuri, zburînd cu neastîmpăr.

Sub copac, în apropierea bisericii, un preot cu barba și părul alb se plimba liniștit. Îmbrăcat cu o sutană neagră, cu capul descoperit, se agita încolo și-ncoace, emoționat, răvășit. Se sprijinea de copac, privind gînditor în pămînt, iar apoi, făcînd o mișcare din mină, își relua mersul.

Am ajuns la biserică prin partea opusă intrării. Dar preotul nu mai era acolo. Dispăruse, brusc, undeva.

Ușa bisericii era deschisă, citeva luminări ardeau pe pămînt, în întuneric. Mirosul de ceară arsă era atît de puternic, încît m-am îndepărtat repede, renunțînd să-l mai caut pe preot.

Urcînd înapre cele două case, pe lumină, am fost ajuns din urmă de o căruță trasă de un cal negru, costeliv. Doi țărani stăteau rezemați de un cuțar din lemn alb, de brad. Amîndoi erau parcă nemicați, cu ochii pierduți în gol. Calul, fără zăbală, își scutura mereu capul, în sus și-n jos; o spumă fină i se adunase în colțul buzelor.

Căruța s-a oprit, scriștînd în fața mea, fără ca eu să îndrăznesc a le vorbi țărănilor. Drumul larg se întindea de-a curmezișul cîmpiei, presărată, ici și colo, cu citeva case. Calul a luat-o la dreapta și a dispărut în spatele gardului unei căsuțe așezate pe colț. În loc să-l urmez, am luat-o în direcția opusă. Am privit casa albă, cu cele două etaje și cu balconul din fier forjat, înconjurată de o curte largă. Zăpăcit, m-am oprit, uitîndu-mă în altă parte. Apoi, mi-am întors ochii în aceeași direcție.

Am remarcat atunci, în curte, o femeie blondă. Am recunoscut-o, ca fulgerat, pe Olga. Un strigăt de bucurie, am pornit spre ea, făcînd mișcări largi, ca să mă vadă. Cu răsuflarea tăcută, n-o scăpăm din ochi.

Părul ei lung și blond, adunat într-o coadă grea, ce-i cădea pe umeri, strălucea în lumina ultimelor raze ale soarelui. Era îmbrăcată cu o rochie scurtă, albastră, fără mineci. Bratele albe și picioarele lungi, sidefii, m-au orbit. Întîndea rufe pe o sfoară ce nu izbuteam să o disting. Rochii, citeva cămăși micuțe și un pantalon albastru, care trebuia să fi fost al lui Goran.

Cu glasul sufocat de emoție, abia am reușit să scot un strigăt slab.

„Olga, sînt aici, Olga...” Pierdută în gînduri, nu m-a auzit, continuă să întindă rufele, cu brațele spre sfoară. S-a aplecat din nou, iar cînd s-a ridicat, ținea în mîini o cămășă roșie în carouri, pe care mi s-a părut c-o recunosc.

În grana mea spre ea, pe drumul ghiftuit de noroi, o vilcea mi-a apărut în față, cu o cărare ce ducea în jos și o punte din scînduri noduroase. Am coborît alergînd panta, pentru a ajunge în curtea unde se afla Olga; am trecut, din cîteva pași, puntea ce se mișca zdrăvăn. Am urcat în grabă dealul și m-am trezit în fața îngrăditurii de spin și ramuri împletite.

M-am oprit lîngă gard, dar Olga nu mai era în curte. Rufele se clătinau pe sfoară. Era acolo și cămășă în carouri pe care tocmai o găisem. Am privit peste tot, fără însă să o zăresc pe Olga. Intrase, pesemne, înapoi în casă, nestîind de sosirea mea.

În curte, pretutîndeni, se simțea parfumul dens al trupului ei, atît de puternic, încît am deschis grăbit poarta. Doream nebulenese să o întîlnesc. Eram fericit că se află acolo, atît de aproape de mine.

Cîteva găini fugeau cotcodăcînd prin ograda răfuită. Am înaintat spre casă, tinîndu-mi mîna pe pieptul în care-mi simțeam inima zbătîndu-se.

Ajuns la cîteva pași de usă, am văzut o femeie cu fața galbenă și prelungă, înfășurată într-un batic negru. Stătea pe prag, confundată în gînduri, fără măcar să bage de seamă prezența mea.

„Olga locuiește aici?” am întrebat, trăgîndu-mi suflarea. „Cu fiul ei, Goran”, am adăugat.

Femeia s-a ridicat capul. Fata ei, crispată, avea o paloare lividă. Ochii negri, adînci, erau încercănați cu rosu. Mi-a aruncat o privire stearsă, lipsită de expresie.

„Olga locuiește aici?” am repetat cu glas mai apăsător. „O femeie cu părul lung, blond împreună cu fiul ei. Îl cheamă Goran. E înalt și slăbuț.”

Fără să deschidă gura, cu gîndurile departe, mută, femeia a clătînat din cap de mai multe ori.

„Tocmai am văzut-o, e aici”, am insistat. „Poate că nu m-ați înțeles. Mai stă cineva în casa asta?”

„Nu e nimeni”, mi-a răspuns Femeia cu

o voce scăzută, încet, apăsînd pe fiecare cuvînt. „Nu știu despre ce vorbiți”.

„Vă rog, cine întindea rufe adineauri?” i-am zis, rătăcit și îndurerat.

„Nimeni”, a rostit liniștit Femeia, fără să facă vreo mișcare.

„Era ea! Era în curte. Acum o clipă. Am văzut-o limpede!”

Femeia s-a îndreptat din șale și s-a ridicat, privind în jurul ei. Mică și slabă, purta o rochie neagră.

„O fi venit astăzi, dar n-o cunosc”, a adăugat Femeia cu un glas de parcă își cerea iertare. „N-am văzut-o”.

S-a strecurat pe ușa vecină. Așteptam să o văd apărînd împreună cu Olga.

„Nu e nimeni”, a mai zis Femeia cu o voce spartă, stînd în rama ușii. „Vă spun că nu e nimeni. Sînt singură ca o cucuvea”.

„Olga, Olga!” am strigat spre ferestre. „Dar era aici, adineauri, Doamne-dumnezeule!”, am spus, întorcîndu-mă către Femeie.

Nu mi-a răspuns nimeni. Mi se părea că vocea ei îmi lovește timpanele, întorcîndu-se spre mine din pereții mohoriți ai casei.

„Cît aș vrea să fie cineva cu mine”, a continuat Femeia, așezîndu-se din nou pe prag. „Satul ăsta e gol, părăsit. Stau în fața porții, și îl văd citeodată pe bărbatu-meu plimbîndu-se pe ici, pe colo. Inima începe să-mi bată cu putere. Mă ridic să-l întîmpin, dar nu e el, e altul, un trecător. M-am înșelat, îmi spun, ochii mei nu mai văd bine. Și mă așez din nou, să-l aștept. Îl aștept în fiecare zi. O să vină, știu...”

„Am zărit-o de acolo”, i-am spus arătîndu-i vilcea, pe deasupra gardului. Am văzut-o așa cum văd, era ea. Ea!”

Femeia rămînea calmă, cu privirea rece.

„I-ați căutat în cîmpie?” a întrebat ea cu voce potolită, gravă. Acolo i-am găsit pe ai mei. Poate că sînt acolo...”

În timp ce vorbea, mă simțeam pustii. Era ca și cum cineva m-ar fi feuit.

„N-am văzut pe nimeni în timp ce veneam spre sat”, i-am răspuns suspînd. „Știu doar că s-au refugiat...”

„Nu”, mi-a zis Femeia clătînd din cap, „aici nu sînt refugiați. Jos, acolo, mulți oameni au fost omorîți. De peste tot. Oho, cîți vin aici, ca tine, să-și caute familia...”

„Vremuri, exista o ripă adîncă. Au umplut-o cu cadavre. Întreabă-l pe preot. El știe tot. Trebuie să-l fi văzut plimbîndu-se prin fața bisericii. Toți au avut de-a face cu el, și pe mulți i-a scos de acolo pe jumătate morți. Iar acum, sărmanul, vorbește tot timpul cu ei...”

Am părăsit-o pe Femeie cu sufletul greu. N-o întîlnisem pe Olga. Privirea mi s-a oprit asupra stîrilor... Am rămas mut de uimire: nimic nu mai atîrna de ea, sfoara era goală. Totuși, eram sigur că Olga se afla acolo, aproape de mine. Îi simțeam parfumul, nu mă puteam înșela.

Am ieșit din curte, îndreptîndu-mă spre sat. Soarele asfințea. N-am întîlnit pe nimeni, am coborît încet către biserică. Îl căutam pe preot.

„Părinte, ești aici?” am strigat.

Singură liniștea mi-a răspuns.

„Unde ești, părinte?”

Am intrat sovîind și m-am rezemat de usă. Mirosul lumînărilor arse se pătrundea de un altul, greu, de putreziciune și moarte. Lumînările așezate pe pămînt, scoteau ultimele flăcări, neliniștite, fremătătoare. Luminau blînde fețele supte palide și gâbejite ale sfinților.

„Părinte”, am repetat nervos, stînd în mijlocul bisericii.

Glasul mi s-a spart de ziduri, risipindu-se în sunete repetate.

Liniștea m-a înconjurat, apăsătoare și gravă. Doar luminările se clătinau într-un ultim efort, înainte de a se stînge și a dispărea în întuneric.

În acest miros cald, de descompunere, sfinții se îndepărtau încet, pe nesimțite. Erau din ce în ce mai departe de mine. În vârtejul blînd, care se întindea, biserică a început să se ridice ușor, asemenea unei frunze luate de vînt. N-au rămas decît lumînările pe pămînt, mișcîndu-se tremurător flăcările.

Biserica plutea în aer, iar sfinții rîneau hidos în jurul meu, arătîndu-mi dinții și fețele supte. În mijlocul acestei scene cutremurătoare, am zărit două personaje îmbrăcate în tunici albe, lungi; pe piept le atîrnau cruci negre și grele. Amîndoi purtau bărbi lungi și păreau plini de putere. Mîinile lor vinjoase și întunecate se luptau să țină o femeie. Aceasta încerca să scape și să fugă spre mine, cu ochii arzînd de disperare și dorință, înspăimîntată de sălbăticia lor îmbrățișare. Am încercat să mă apropii. Era Olga, Olga mea. Am auzit un strigăt confuz, de agonie. Lîngă ea, tinut zdrăvăn de alții, era un copil, pesemne Goran, cu ochii larg deschisi și mîna întinsă spre mine; capul îi atîrna, fără viață.

„Olga, Goran!” am strigat, ridicînd mîinile spre ei. „Sînt aici! Am să vă prind în brațe. Nu vă fie teamă!”

„Marko!” „Numele meu a răsunat deodată în toată biserică. Olga mă chema deznădăjduită.”

Am rămas nemiscat, apăsător de neputință. Stăteam fără să scot o vorbă, cu genunchii tremurîndu-mi.

Siluețele se ridicau din ce în ce mai sus, în văzduh.

Gemetele mi s-au pierdut în întuneric opac, adînc, ce mă înconjura. Nu se mai vedea nimic, lumînările se stînseseră dintr-o dată. Din umbră a ajuns la mine glasul preotului.

„Știam că, într-o zi, îmi voi pierde biserică” bișuia preotul cu o voce plîngătoare. „Mi-am risipit toată turma, iar acum a venit rîndul lăcasului tău. Iartă-mă, Doamne. N-am izbutit cu oamenii ăștia. Nu-ți mai rămîne decît să mă chemi la tine și să mă scapi de aceste glasuri pe care nu le mai pot face să tacă. Doamne, ajută-l pe smerit slujitorul tău...”

Urmărit de vocea lui ce inspira milă, m-am rostogolit în beznă, poticnindu-mă de pietre.

Prezentare și traducere de
Doina FLOREA-CIORNEI

un premiu
internațional pentru o
personalitate
a culturii românești

— Stimate Constantin Ciopraga — din Italia, de la Palermo, ne-a parvenit o știre plăcută. Vă numărăm printre laureații din 1985 ai Premiului Mediteranean, premiu ce v-a fost acordat pentru întreaga dv. operă. V-aș ruga să ne spuneți cine acordă acest premiu și care sînt cei ce intră de obicei în competiție?

■ Prima ediție a acestui Premio Mediterraneo a avut loc acum un deceniu, în 1976, ediție prezidată atunci de Giancarlo Vigorelli. Festivitatea se repetă în fiecare noiembrie, în funcție de realitățile curente —, premiul în cauză vizînd deopotrivă poezia, proza și critica. În noiembrie trecut, ca și în 1983 și 1984, președinte al jurului a fost profesorul Mario Sansone, care este și președinte al „Asociației criticilor literari italieni”. Personalitate de mare prestigiu, Mario Sansone a menționat în cuvîntul său că a avut printre magistri, la universitate, pe Benedetto Croce. Despre semnificația premiului, a vorbit poetul Nino Muccioli, președintele „Centrului de cultură mediteraneană”, care a prezidat la 6 noiembrie festivitatea celei de a noua ediții de la Palermo. Citînd pe Pascal, Nino Muccioli a spus că omul „e făcut pentru infinit”, iar poezia, arta în genere, sînt „câmpuri valorice perene ale umanității”. Pe scurt, a adăugat el, creatorii în genere, scriitorii și gînditorii de pretutîndeni, cei care n-au uitat valorile clasice și cei care se situează în miezul dezbaterilor contemporane, îndreptățesc marea speranță în puterea modelatoare a cuvîntului. Potrivit definiției lui Nino Muccioli, „Premiul Mediterraneo” se vrea o punte peste „Nostro mare”, pentru fraternitate între oameni prin intermediul cărții. La ediția din 1986, pe lîngă scriitorii europeni vor fi în atenție unii creatori meritoriși de pe continentul african, aspect demonstrînd deschiderea spre larg a respectivului premiu.

— Cine au fost ceilalți laureați din 1985, și, de asemenea, predecesorii dv. pe lista Premiului Mediterraneo?

■ S-au conferit în fiecare an, de la șapte la zece premii, două-trei purtînd mențiunea „Premio Mediterraneo”, unul „Ulivo d'oro”, iar celelalte „Ulivo d'argento”. Printre laureații edițiilor anterioare se află: francezul Roger Garaudy (1976), grecul Vassilis Vassilikos și Baltasar Porcel (1977), senegalezul Léopold Sedar Senghor, reputat poet de limbă franceză (1980), francezul Fernand Braudel, italianul Michele Prisco (1981), Juan Ramon Masoliver (1982), românul Mircea Eliade, francezul Robert André (președintele „Asociației internaționale a criticilor literari”) și italianul Giorgio Bassani (1983).

La ediția de anul trecut, un premiu a fost conferit profesorului Geno Pampaloni, critic literar, fost discipol al lui Momigliano și Luigi Russo, consilier al Editurii „Vallecchi”, și totodată comentator avizat al operii lui Cesare Pavese. Elvețianul Piero Scanziani, care a figurat pe lista candidaților la Premiul „Nobel”, e filozof al culturii și renumit eseist, a publicat numeroase volume, între care: Aventura omului, Șapte lecții despre omul interior, Arta tineretii, punînd în lumină probleme ale spiritualității acestui secol, militînd pentru o „umanitate planetară”. Personal, am primit „Măslinul de aur” pentru activitatea mea în general. Toți ceilalți premiați sînt italieni, criticii Neria de Giovanni, Adolfo Oxilia și alții. S-au acordat, de asemenea, un „Premiu special” și o „Mențiune specială”.

— Ce semnificație acordați unor asemenea distincții; care considerați că poate fi contribuția lor la afirmarea valorilor culturale românești?

■ Astfel de premii au, înainte de toate, o semnificație tonică pentru cei în cauză. Contactele cu mediile culturale de peste hotare contribuie în mod hotărît la o mai bună cunoaștere reciprocă. Televiziunea, radiodifuziunea, presa cotidiană și periodicele au semnalat festivitatea de la Palermo. Am făcut multe cunoștințe. La Roma și în localitatea de naștere a lui Ovidiu, la Sulmona, am ținut conferințe despre Liviu Rebreanu, cu prilejul centenarului nasterii marelui prozator. Am găsit acolo un public foarte receptiv, interesat de valorile noastre.

Consemnat de Dragoș VĂLEANU

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația: București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție:
Redactor șef: **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacție: **HORIA ZILIERU**
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar: lei 5.
Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin FLEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136-137, telex 23214.